

נוח אורנים

המגזין של מכללת אורנים

סיון תשע"א, יוני 2011

אורנים
המכללה האקדמית לחינוך

ד"ר שרה שגיא

בסוף מאי התקיים על הדשא המרכזי באורנים טקס הענקת תארי B.ed., B.Sc., B.A ותואר שני M.Ed. הטקס החל בהתכנסות וכיבוד ברוח חג השבועות והמשך בברכות, בקטעים מוסיקליים ובחלוקת תעודות למצטיינים ולבוגרי המסלולים והחוגים השונים. צילמה: שרה שגיא

איך נראתה אורנים בעשורים הראשונים? אילו מורים זכורים לטוב בקרב הסטודנטים דאז? כיצד שינו את פניהם מסלולי הלימוד השונים? מה ההבדל בין הסיוורים של אז לסיוורים של היום?

לא רק העבר המפואר הוא מעניינו של גיליון זה; סיקור אירועי ההווה נמשך כרגיל וממנו עולה המבט לעתיד, בין היתר בתכניות אקדמיות וחברתיות ובעיסוק לא מבוטל באפשרויות המרחב הווירטואלי ובסכנות הגלומות בו.

גיליון חגיגי זה לרגל שנת ה-60 לאורנים עומד בסימן עבר-הווה-עתיד, והוא יוצא דופן בצורתו ובגודלו. מערכת רוח אורנים יצאה בקריאה לכל חברי הסגל לכתוב מהי אורנים בשבילם. תודה לכל הנענים לקריאה. רשימותיכם צבעו את המגזין בניה אישית, חברית וסולידרית. תודה מיוחדת לחברים הוותיקים שתרמו מהידע הרב האצור ביזכרונם.

המשחק מחפשים את המטמון הוא אחד האירועים המרכזיים שהתקיימו בשנה זו. נטלו בו חלק סטודנטים, מרצים ועובדים שנרתמו לאתגר ואף יכלו לו. מי שהחמיץ את המשחק יוכל לבחון את עצמו באמצעות כתבי החידה שמופיעים בגיליון זה (אל דאגה – גם הפתרונות מובאים).

המשיכו לשלוח תגובות, רעיונות ורשימות לרוח אורנים.

קריאה מהנה!

לני לני

תוכן – יוני 2011

מדורים: טוראשון 2 בראש השולחן 3 ברוח אקדמית 5 מדובשה ומעוקצה 16 עוד זווית 19 רעיונות לא מעשיים 23 חדשות הרשות למחקר 43 חדשות הספרייה 46 שיעור מולדת 50 לקרוא או לא לקרוא 48 השקות ספרים בספרייה 55

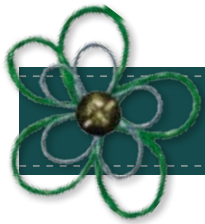
כתבות: מחפשים את המטמון 6 "משכן נאה ליצירת החינוך המתקדם" – אילת להב בטקס חלוקת תארים 10 עם הגידול והפיתוח – גם חידוש השילוט 11 מה הקשר בין "רוח אורנים" והוראתי באורנים? ד"ר יעל סנה 12 על ייחודם של אורנים ומייסדיה – פרופ' יובל דרור 14 באו, ראו, התרשמו – ד"ר ארזה אברהמי מובילה סיור של פרחי הוראה מגרמניה 15 כנס "שפת המקום" 17 עברית רבת-פנים בספרות: עבר, הווה, ילדים, מבוגרים – יום העיון של החוג ללשון עברית 18 אוכל, מזון וקולינריה בראי ההיסטוריה – יום עיון של החוג להיסטוריה וללימודי ארץ ישראל 20 להקשיב לסיפור האישי – אסירים מבקרים בשיעור באורנים 22 למידה מעמיתים 24 "היוצר איננו מבין את יצירתו" – א"ב יהושע באורנים 25 שישי משפחתי באורנים 26 כנס גמלאים באורנים 27 זיכרון תרבות והשיח הטיפולי – כנס הפקולטה ללימודים מתקדמים 28 ללמוד תנ"ך עכשיו 30 כנס נציגי שדה 32 טיפול נפשי מזווית שונות – על ימי עיון בתחום הפסיכותרפיה במרכז שי 34 שאלה של כבוד – יום עיון הכשרת מורים 35 פתחון לב – אורנים בקהילה 36 סיפורי מתמחים 37 חי בשידור – ראיון עם משה קסטוריאנו 38 חח"ק בעידן ציוצי טוויטר וחברויות וירטואליות – כנס החוג לחינוך חברתי קהילתי 40 מגדר והדרה: מנגנוני ריבוד בחינוך ובחברה – יום עיון של התכנית לחינוך והוראה לתלמידים בהדרה 42 מהי עמיות יהודית? – רוברטה בל-קליגלר וד"ר דוד מיטלברג מספרים על פעילותם המשותפת בשדמות 44 יום עיון רב-תרבותי של החוג לאנגלית 46 בין הקול לסאונד – יום העיון של המכון לאמנות 52 המסע לבוסתן הספרדי 54

מערכת רוח אורנים, המגזין של מכללת אורנים

עורכת: ד"ר שרה שגיא * חברי מערכת: ד"ר אריה קיזל וד"ר חגי רוגני * עריכה גרפית: סטודיו גסטליט * דפוס: דפוס "גסטליט" חיפה בע"מ

ניתן לפנות למערכת באמצעות המייל: sara_sa@oranim.ac.il

תמונת השער צולמה ביום הסטודנט ע"י שרה שגיא

בראש השולחן

פרופ' יאיר קאדר

דברי ראש מכללת אורנים, פרופ' יאיר קאדר, לגיליון החגיגי – 60 לאורנים

מניח שנקבל אישור פתיחה לתכנית של החינוך ב-5 ביולי. פתיחת שנה"ל היא ב-30 באוקטובר, ובכך נותרים עדיין שלושה-ארבעה חודשים לגיוס מועמדים. בכל תכנית אקדמית שני המחזורים הראשונים מוגבלים ל-30 ואחר כך היא נפתחת בלא הגבלה מספרית. כדאי לזכור שלראשונה בארץ תכנית לחינוך מתנהלת ומוצעת ע"י מכללה לחינוך. התכנית שונה במהותה מהתכניות לחינוך לתואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות וייתכן שעובדה זו השפיעה על שיקולי הוועדה.

אשר לחוג לפסיכולוגיה חינוכית, אין במדינת ישראל תואר ראשון בפסיכולוגיה חינוכית לא באוניברסיטאות ולא במכללות. המודל שאנו מציעים דומה במידת מה לתכניות מהסוג הזה בארה"ב ובקנדה. ועדת המשנה של המל"ג סירבה לדון בתכנית לגופה מטעמים שונים. הגשנו ערעור מגובה במסמכים רבים בתמיכת משרד החינוך ובחוות דעת של מומחים בעלי מוניטין בינלאומיים בתחום זה, בשלב זה המל"ג אינו מאפשר לנו להתקדם בתכנית.

שתי תכניות נוספות לתואר השני יוגשו לאישור הגשה של משרד החינוך ולאישור סופי של המועצה האקדמית:

הראשונה מביניהן – תואר שני להוראת המדעים לביה"ס היסודי ואחריה – תואר שני בחינוך לגיל הרך. תכנית זו מתגבשת מבחינת הגדרת הצרכים גם תוך תיאום עם אגף הגיל הרך במשרד החינוך. אלה הן שתי תכניות שאנו ממתינים להן זמן רב וחלק מהקושי שהיה בהגשתן הוא תהליך ההמתנה להיווצרות סגל אקדמי לתואר השני אשר עונה על דרישות המל"ג, כלומר הימצאותם של מספיק אנשים בדרגת מרצה בכיר ומעלה ושל אנשים בעלי תואר שלישי כתנאי מינימום.

בטווח זמן רחוק יותר יגיע יומה של התכנית לתואר שני בחינוך מיוחד. גם שם אנחנו עדיין ממתינים למאסה קריטית של סגל אקדמי.

ענייני בינו

אנחנו מעוניינים מאוד לבנות, אך הבעיה היא הכסף, לא הרצון. אנו עובדים על כמה תכניות במקביל. גנה מטפלת בכך. זה מצריך זמן וסבלנות כי מדובר בעבודה מול גופים חיצוניים, ועדות בינו ומנהל מקרקעי ישראל.

אולם האודיטוריום ובית הכיתות שמשרד החינוך מחויב לנו בעניינם אך לא מוצא את הדרך להניע את הבינו במכללות בכלל. מבנה של 2700 מ"ר עם אודיטוריום מכובד שיכול לאכלס כ-500 איש ומעליו כיתות מודרניות מסוגים שונים שיתנו מענה לכ-800 סטודנטים בו-זמנית. עלות פרויקט כזה כולל הצטיידות היא 20 מיליון ₪. זה אולי לא הרבה לנוחי דנקנר ולשרי אריסון ובטח לא למל"ג. זה נראה שלא לפי כוחו של משרד החינוך בשלב זה ובודאי לא לפי האמצעים שלנו.

אנחנו צריכים להתחיל את ההרחבה של הפקולטות בעיקר של המח"ר ואת קומת המשרדים של מנהל לומדים-שינוק.

שתי הקומות הללו הגיעו למצוקת דיור שצריכים לפתור אותה ואנו נשקיע בהרחבת מבנה המנהלה כמיליון ש"ח.

זאת הזדמנות להביט 60 שנה לאחור ולראות את קפיצת הדרך שעברנו, מסמינר גגנות עם כמה עשרות גגנות מהתנועה הקיבוצית בתחילת הדרך, למכללה אקדמית שמאכלסת מעל 20 תכניות לתואר הראשון, שבע תכניות לתואר השני, הכשרת אקדמאים להוראה בהיקף גדול, מרכז התפתחות מקצועית למורים של מחוזות חיפה והצפון וכן מרכז המחקרים והמציגים, שדמות המדרשה, מכינת רבין ועוד. כל אלה מונים יותר מ-5000 איש, פי מאה מהקהל שבילה פה בתחילת שנות החמישים.

בתחילת הדרך היו פה בעיקר סטודנטים מהתנועה הקיבוצית, וב-20 שנה הראשונות המקום פעל בעיקר ברוח התנועה הקיבוצית ולמען הכשרת מחנכים לתנועה הקיבוצית.

מיד כשנכנסתי לתפקידי ב-1997 סיכמתי עם רחל רבין (י"ר ועד מנהל דאז) שכל התפקידים האקדמיים והמנהליים, פרט לשלושה בעלי תפקידים הנבחרים ע"י הבעלות, יהיו פתוחים, וכן שהמכללה תקבל כל מי את כלל האוכלוסיה. אמנם היו לכך התחלות צנועות אבל זו הייתה לדעתי הדחיפה שפתחה את אורנים לקהל נרחב באמת.

התוצאות בודאי מדברות בעד עצמן וקהילת הלומדים באורנים והסגל האקדמי והמנהלי באורנים הן עדות יום-יומית לחשיבותו ואיכותו של המהלך ההוא.

מסמינר לגגנות הפכנו בהדרגה למכללה אקדמית המכסה את כל טווח הגילאים מ-0 עד 21 (הקצה העליון של החינוך המיוחד): גגנות, חינוך מיוחד, יסודי והוראה לביה"ס

העל-יסודי שהיא מהלך של העשור האחרון שהקדים את התהליך המתרחב של הכניסה לתואר השני. ובנוסף אורנים הפכה למעורבת בהיקף גדול של נושאים חינוכיים – חברתיים החל מחינוך חברתי קהילתי – החח"ק דרך התואר השני בנוער בסיכון דרך הקמת וסיוע רב שנים למכינה הקדם צבאית של שם יצחק רבין ועד לשדמות והמדרשה.

בצד נחת רוח מהצמיחה של הסגל האקדמי והמנהלי (צמיחה תרתי משמע, גם בתחום ההריונות), צמיחה אישית ומספרית, עדיין לא מצאנו פתרון טוב להתנהלות התקציבית מול משרד החינוך, בעיקר בתחום הבינו והתשתיות ובתחום הסכמי ההעסקה המודרניים לסגל האקדמי. העבודה עוד רבה גם ל-60 השנה הבאות. אבל את רובה, כנראה, אשאיר כבר לאלו שיבואו אחרי.

פיתוח אקדמי

אנו נתקלים בעיכובים בתהליכי אישור, הסמכה ופתיחת תכניות חדשות במל"ג. אני מקווה שהעיכובים הללו הם לקראת סיום ואנחנו עומדים בפני הסמכה של הוראת המדעים והמנהיגות בחינוך בתואר השני (תכניות פועלות) ופתיחת התכנית לתואר ראשון בחינוך, שהתהליך בה היה ארוך ולעניות דעתי מסורבל באופן מיותר. אבל הוועדה המקצועית סיימה את דיוניה והמליצה לפתוח את התכנית, ואנחנו נערכים לפתיחתה לתשע"ב.

אנחנו כבר מומחים לפתיחת תכניות ביולי, אחרי הדקה ה-90. בשנה שעברה זה היה עם ה-MTeach. ועם זאת התכנית מונה 50 איש. אני

שהפקנו מאירועי השנה שעברה תוגבר המערך הקולט בתואר השני ובלימודי תעודה. גם מנהל לומדים הורחב, ובבנה "האקווריום המרווח" שבו מרוכזת כל המערכת שמטפלת בקליטת מועמדים לשנה הבאה. אנחנו מקווים שהמהלכים האלה יסייעו בעמידה בלחץ של מספרי הפונים וגם במהירות התגובה ואיכותה.

בעת שיופיעו שורות אלה נהיה כבר אחרי היום הפתוח של ה-17 ביוני. אנו מקווים שיהיה מוצלח כקודמו.

אורנים בת 60! בת 60 פוקחת עין, זה היום שלה. העבר מאחוריה היא צופה אל הבאות. אני מאחל חופשה נעימה, רגועה וקרירה - גם בספטמבר המאיים - לכולם. ניפגש ב-30 באוקטובר, או קצת לפני כן, לפתוח שנה חדשה עוד יותר טובה מקודמתה.

מרכז למחוננים - למעשה מרגע שהגיעו ראשוני המחוננים, כ-170 ילדים לפני כ-12 שנה, התלוותה למהלך הזה התחייבות להקים פה בית כיתות למחוננים. אנחנו נתונים עכשיו בלחצים מספריים גדולים בהרבה. המחוננים, שאותם אנו אוהבים ומטפחים, גדלו והתרחבו למחוננים ומצוינים. היום יש 650 מהם. כלומר פי ארבעה. על כן יו"ר הוועד המנהל חגי מירום ואני פנינו למנכ"ל משרד החינוך שמשון שושני שהכריע ובכתב לטובת בניה באורנים. הוא הנחה על בניית 18 כיתות באורנים ב-2-3 מבנים סמוכים באזור מגרש החנייה של החטיבה האוניברסיטאית. הפרויקט ייצא לדרך עם שש כיתות שאליהם תצרף אורנים עוד שלוש כיתות. עלות הפרויקט שלושה מיליון ₪ והשתתפותה של אורנים - מיליון ₪.

האמפיתיאטרון כבר שופץ. כעת נבדקת אפשרות של קירוי חלקי וארגון מחדש של כל משרדי הפקולטה ללימודים מתקדמים. כלומר הורדת משרדי ה-MTeach. ומשרדים נוספים לקומת הכניסה הן מטעמי נגישות והן כדי לרכז את כל המנהל במקום אחד. מבנה נוסף יקום רק בכספי תורמים במקום שבו נמצא היום בית 11, ואשר מיועד לשמש את מרכז שי לפסיכותרפיה ומרכז הורות (שנמצא בתהליך הקמה) של שדמות. עלות הפרויקט: כמיליון וחצי ₪.

כאמור כל עוד אין תקציב ממשרד החינוך או מתרומה משמעותית לבינוי - הרמת פרויקט בניה גדול היא מעבר לאמצעים הכספיים שלנו.

מתקיימות שיחות ראשוניות בעידוד שר החינוך, מנכ"ל משרד החינוך ומל"ג, בינוי לבין מכללת ויצ"ו בחיפה על אפשרות של הקמת מכללה מאוחדת בשני קמפוסים.

הקמפוס החיפאי אמור לרכז את נושא העיצוב, האדריכלות והאמנויות והקמפוס הראשי באורנים את כל היתר: חינוך, רוח, חברה, מדעים והכשרה להוראה.

זהו תנאי הכרחי ומקווים שגם מספיק לצורך מעבר ממשרד החינוך לתקצוב הות"ת והצטרפות למערכת הנורמטיבית של ההשכלה הגבוהה בישראל. אם יאושר המהלך הזה יוגיע לתהליך מימוש יהיו לו השלכות מרחיקות לכת על התנהלות שני הקמפוסים. בדיקתו של מהלך זה תאריך תקופה ארוכה - להערכת המעורבים מקרוב לפחות שנתיים.

כאשר נגיע לשלב הדיונים המעשיים והנרחבים נעדכן ונודיע ואף נשתף. אנחנו נמצאים בעיצומו של תהליך הרשמה וקבלת מועמדים מאסיבי ומורכב מאוד. למעשה מאז היום הפתוח ב-25.3, שבו התקרבנו ל-1000 משתתפים, אנחנו רואים כל הזמן היקף פניות גדול. חלקו ממוקד וקל יחסית לטיפול: פניות להכשרת אקדמאים להוראה, חלק מתכניות התואר השני, חנ"מ, הגיל הרך והחח"ק. יש פניות רבות ולא ממוקדות לתחומי המח"ר המו"ג וביה"ס היסודי. פניות אלה מצריכות הרבה מאוד זמן מנהלי של מרכז המידע כדי לחזור לאנשים, לברר ולהבין האם יש בפניות הללו בסיס להמשך או שאלו פניות כלליות שנובעות מבדיקה השוואתית ואין סיכוי שפונים אלה ימשיכו כאן. בימים לחוצים יש כ-200 פניות כאלה ביום. זה כמובן יוצר לחצים על מערכות הקבלה השונות. בהתאם ללקחים

אל והיום...
אמפיתיאטרון אורנים

ברוך אקדמית

סיום תשע"א

ד"ר מדי וליצקר-פולק
רקטורית אורנים

לבניית מחוון קריטריונים לקורס ולשימוש במחוון המכללתי שפותח, לצד ייעוץ אישי וחוגי של מומחי הערכה (הרשמה: **ד"ר אורלי סלע**).

דיגום מגוון סביבות למידה והטמעת תקשוב בהוראה בהובלת יל"מ: נדגים מגוון שיטות וכלים עדכניים בהתאמה לתכני הקורסים, לאור תכנית התקשוב הלאומית להוראת מיומנויות המאה ה-21 המיושמת במערכת החינוך.

בשאיפה להוביל במציאות שבה פרחי ההוראה שלנו מתנסים בבתי-הספר בהוראה מבוססת לוח-אינטראקטיבי, מתוכנן יום עיון כלל מכללתי, לקראת פתיחת תשע"ב, ב-24.10.11 (נא שריינו ביומנכם). ד"ר עופר רימון, המוביל את תכנית התקשוב הלאומית במשה"ח, יציג את ההתפתחויות בבתי-הספר, כרקע לדיון מכללתי על פדגוגיה מתקשבת ועל מקום המורה בעידן 'התלמיד במרכז', בשיתוף עמיתים משלנו בפעילויות הוראה-למידה מבוססות רשת.

לצד החובה לפתוח אתר מלווה קורס התקיימו 25 קורסים מקוונים (הוראה מרחוק) ו-4 בדגם מעורב (מקוון+כיתה). כעידוד לכך מוגבל מספר הסטודנטים ל-20 בקורס ומוצעות שעת עוזר הוראה לסטודנט, ו-1 ש"ש למרצה המפתח לראשונה קורס מקוון. מוצעת גם סדנת "סאמרנט" חווייתית ותומכת (25-26 ביולי) ללמידה מעמיתים שהתנסו בכך.

התנסויות מתוקשבות נוספות: (1) קורסי קריאה מודרכת (מרובי משתתפים). לאור ההצלחה והתבונות יתקיימו גם בתשע"ב. (2) לאחר השתלמות סגל בנושא לוח אינטראקטיבי התקיימו שני קורסים "מבוססי לוח אינטראקטיבי": הדרכה פדגוגית וקורס מקרא. ההתנסויות נדונו בפורומים וכן ישולבו ביום העיון הכלל-מכללתי.

פנינו לרכישת לוח/ות נוספים ולכיתה-חכמה' והצבנו בפנינו יעד: כל סטודנט יתנסה בבניית מערך שיעור מבוסס-לוח-אינטראקטיבי ובהוראתו.

לשם הדגמת הוראה מיטבית ובעקבות היענות נרחבת לקול הקורא של רכזת קידום ההוראה, ד"ר אורלי סלע, למפגשי העמיתים ולסדנאות למצוינות בהוראה לבניית מבחנים ומחוונים, הוחלט להקים מרכז לקידום ההוראה. במרכז יתקיים שיתוף פעולה בין שלושה צוותים: (1) מומחי פדגוגיה מתקשבת (צוות יל"מ). (2) מומחים להשבת ההוראה בכיתה הטרוגנית, לפיתוח אסטרטגיות-למידה, אוריינות אקדמית וחזותית ואתיקה מקצועית. (3) מומחים להערכת הישגים הוגנת, מבחינה ותקפה.

המשוב על איכות ההוראה התקיים בכיתות במחצית מהקורסים, כבסיס לשימור ולשיפור. בתשע"ב מתוכנן משוב מקוון בכל הקורסים (באחריות הרשות למחקר ולהערכה) ויתרונו: אי-הפרעה ואי-קטיעת רצף השיעור בכיתה. נקווה למשוב יעיל ולהיענות מירבית.

נאחל לכולנו המשך צמיחה מקצועית, אקדמית-פדגוגית וערכית, וכמובן - חופשה נעימה ומהנה! נצלוה ראשית למנוחה, וגם למחקר ולכתיבה ולהתכוננות מרעננת לתשע"ב הבאה עלינו לטובה.

ד"ר מדי וליצקר-פולק - רקטור המכללה

עבר מפואר של 60 שנות אורנים מאחורינו, מסמינר בעל מורשת פדגוגית-ערכית נכבדת, למכללה אקדמית לחינוך, הממשיכה להתפתח, לחקור וליצור, ולהפיץ בשורה אקדמית, חינוכית, תרבותית, ערכית וחברתית, ב-25 מסלולי לימוד מרתקים, בתואר ראשון ושני, ובלימודי תעודה והתמחוות; העלאת הפרופיל האקדמי, פיתוח תכניות אקדמיות, יוזמות חינוכיות וחברתיות ויישומן וכן טיפוח תפיסות פדגוגיות עדכניות ודגמי-PDS, ב"רוח אורנים" הנעימה והתומכת ובסובלנות תרבותית.

נמשיך להוביל הכשרה משמעותית ומיטבית, באיכות אקדמית-פדגוגית גבוהה, לטפח ערכים וחשיבה ביקורתית ולעודד מנהיגות חינוכית-חברתית-ערכית משפיעה.

תשע"א אופיינה בעשייה פורייה ב-24 יוזמות פדגוגיות וב-7 יוזמות מעורבות בקהילה, ב-45 כנסים ואירועים אקדמיים, ביום הירוק וב-6 השקות הספרים, בדגמי שותפות מכללה-שדה ובקשרי חוץ, כדלהלן:

קידום סגל, נראות אקדמית ומיפוי מומחיות אקדמית: הושלם מיפוי המומחיות האקדמית לכל מרצה, בעברית ובאנגלית, כך שיקושר לאופן ולדף האישי באתר (יישלח עדכון נפרד). השנה התברכנו ב-9 דוקטורים חדשים משורות הסגל, ובקידום דרגות (מרצה ומרצה בכיר) ל-3 מרצים.

שירותי הספרייה המתקשבים להוראה ולמחקר: סריקת פריטים ביביליוגרפיים בסילבוס וקישורם לקורס/למרצה בקטלוג הספרייה (בכפוף לחוק זכויות יוצרים); גישה למאגרי מידע ולכתבי-עת אלקטרוניים; SDI (עדכון על פריטים שהגיעו לספרייה בתחומים שבחר/ה המרצה); איתור מידע בחיפוש אחד. מומלץ לתאם הדרכה אישית ולהסתייע בנציג החוג-ספרייה. התחדשנו במאגר ספרי לימוד דיגיטליים, שיוצג למרצי הדידקטיקה וההדרכה הפדגוגית ב-30.6.11.

טיפול אוריינות אקדמית בכל קורס עיוני, הקפדה על כללי כתיבה אקדמית על שימוש הוגן במידע, ביצקה לנלמד בקורסי כתיבה אקדמית ובקורסי המחקר, והכללה של קריאת מאמר באנגלית (קורסי 'אנגלית למטרות אקדמיות' מכשירים לכך). מומלץ להסתייע במשאבי מעבדת הכתיבה הטובה, הנגישה בשימושן לסגל ולסטודנטים, ולהפנות את הסטודנטים ל'מעיי' (כתיבה אקדמית) וליעץ הספרייה (אוריינות מידע).

רגישות תרבותית, תמיכה ייעודית וקורס הכנה: אסטרטגיות למידה לבעלי לקויות למידה ולקבוצת 'מיכאל' ב'קשת'; סיוע ב'מעין' לסטודנטים ערבים בכתיבה אקדמית בעברית ובאנגלית למטרות אקדמיות וקורס חדש "אוריינות אקדמית" מורחב, לחיזוק השליטה בעברית כשפת הלמידה במכללה. מתגבשת גם יוזמת חניכה של סטודנטים ערבים (שנה ג') חונכים שנה א'.

הערכת הישגים והתפלגות ציונים: ממוצע הציונים בקורסים (87.7) משקף אינפלציית ציונים הפוגעת במוניטין שלנו ובמוטיבציה ללמידה, מטפחת בינוניות במקום מצוינות, ואינה מספקת משוב אמיתי ומבחן. למען הערכה הוגנת ותקפה מוצעות סדנאות ב-26.6-30 לבניית מבחן ולהערכתו,

מחפשים את המטמון

המכללה האקדמית לחינוך
אורנים 60

להלן הקבוצות שהשתתפו על-פי סדר זכייתן:

מקום 1: קבוצת מושיט 7

עידית חכם - סטודנטית, נאווה איאסו - סטודנטית, אולה גריון - סטודנטית, מוריה כהן-עמיצור - סטודנטית, דינה עשור - מנהלי, שירלי וינברגר - מנהלי, ירון דסטה - מנהלי.
זמן: 1:52.

הפרס למקום הראשון: 1500 ש"ח מלגה לכל סטודנט/ית בקבוצה!
ו-500 ש"ח בתווי קנייה לחבר/ת סגל.

קבוצת מושיט 7, רגע ההגעה ליעד

מקום 2: קבוצת היפות והחבון

מיכל בסט - מנהלי, ד"ר יורם גרשמן - מרצה-סגל הוראה, סוזי אלישע - מנהלי, שולה נחמייאס - מנהלי, אטי אבני - מנהלי, אריאלה וישניצקר - מנהלי.
זמן: 2:34 (קבו רמז אחד).

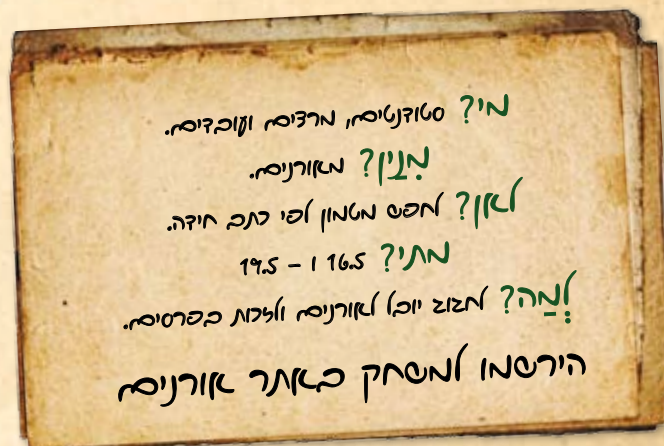
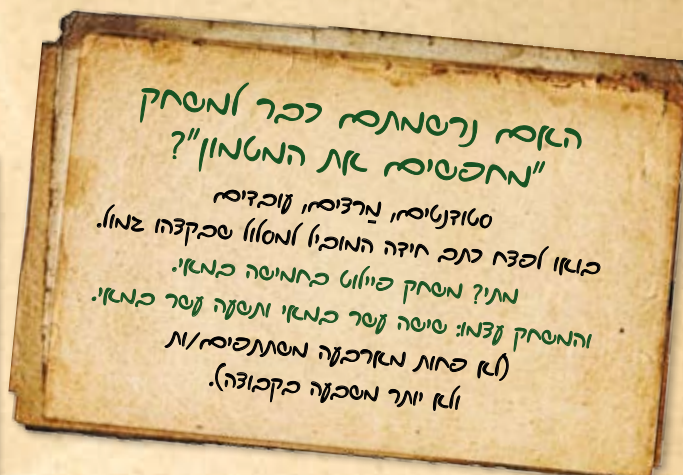
הפרס למקום השני: יום כיף כולל הסעה וארוחה במקום שייבחר ע"י הקבוצה ברדיוס של 150 ק"מ מאורנים, עד סכום של 200 ש"ח למשתתף

מקום 3: קבוצת הינשופות והינשופים

עדי אסרף - סטודנטית, לוטם אהרון - סטודנטית, סנדרה ווינקר - סטודנטית, אילת להב - סגל אקדמי, רחל רביד - סגל אקדמי, סער אלמקיים - סטודנט, עוזי דגן - סטודנט

במסגרת אירועי שבת השישים לאורנים התקיים באורנים בחודש מאי המשחק מחפשים את המטמון.

תחילה פורסמו ג'יגלים הקוראים לסטודנטים ולאנשי הסגל לקחת חלק במשחק. הנה לפניכם שניים מהם:

הרכב מינהלת המשחק מנה את עמירם אזוב, קובי אלדר, גנה בוטנסקי, רינה בן-שחר, איריס חי, עידו יצחקי, ניר נחום, אהוד רביב, ליהה שאולוב, ביני תלמי.

זמן: 3:43 (קנו 2 רמזים)

הפרס למקום השלישי: תלושי רכישה במכלול בסכום של 200 ₪ לכל חבר/ה בקבוצה.

מקום 4: קבוצת היתושים

(התחלפו ביניהם) - ביום שני היו: רועי חודורוב - סטודנט, מרים שרון - סטודנטית, שי סבג - סטודנט, מורן לסקר - סטודנטית, נגה ברנזון - סטודנטית וביום חמישי היו: אלונה מסד, נגה ברנזון, דנית אקרמן, מורן לסקר, ליטל רוזנפלד.

זמן: לא סיימו.

החידות נכתבו ע"י גב' אילת לין - מדרשה; פרופ' עידו יצחקי - ביולוגיה; ד"ר עמירם אזוב - היסטוריה; ד"ר שרה קליימן - חינוך; ד"ר נעמי דה-מלאך - ספרות ילדים; גב' עידית לבבי-גבאי - אמנות; פרופ' שמחה לב-ידון - ביולוגיה ופרופ' רינה בן-שחר - כתיבה וניסוחים של כל פרסומי המשחק (ג'נגלים, שלטים וכו')

מפאת קוצר היריעה נטעים אתכם בשלושה כתבי חידה בלבד ובפתרונותיהם:

כתב חידה ראשון - תחום: ביולוגיה

כתב: פרופ' שמחה לב-ידון

תחנה 1: הייתי יהודי קשה הבנה וסוציאליסט, אבל זה לא הפריע לי גם להבין עולמות נסתרים וגם לחתוך בזהב. לרגלי אבו שושא ניהלתי את מלחמת האינסקטים בעלי החריצים נגד ההומינס בעלי הנשמה. שם בשער באמצעות השח רחוק תמצאו את שותפתי לחיים. התקשרו ואמרו את שם המקום, ואז יינתן לכם קוד.

תחנה 2: כממשיך דרכו של המייסד זחלתי דרך מחילות קרקע חשוכות מחפש את היושב שם. משני צדי הנחל חיפשתי את התשובות לגלגול הגנטי. דרך החורשה האפלטונית דווקא אל טעותו של קולומבוס הגעתי - ללא שום טעות. זאת, למרות ששם משפחתי מסמל את מקום הארץ שמנגד. אל הנהלת החורשה תגיעו.

תחנה 3: מכאן יצאתי אבל אל ראש המגדל עליתי כמומחה להר.

נציגות קבוצת היפות והחמון. צילם: ירון דסטה

חיבור עמוק יש בין נשואי מחקרי לבין תלמידי. שניהם יתרבו כדרך הטבע אם יתנו להם לצמוח. בחדר שלי בכור מחצבתי שם התחלתי לצמוח תחפשוני.

תחנה 4: המשכתי את עיסוקי השני בו היה פאבר חלוץ. בסוג התמחותי יש התעסקות בזוטות אבל כמו שחקני בית"ר אני בעד לפרק להם את הרגלים. שמי הגן פעם מפני נשואי עיסוקי אבל הוא משמש בעיקר אבן חן. בביתם של הפרוקים תמצאוני.

פתרון 1: מיכאל קוסטא היה מייסדי החוג לביולוגיה באורנים. התקדם לדרגת פרופסור מן המניין באוניברסיטת חיפה. אחד מספריו הנודעים הוא "חרקים נגד אדם". חרק - נקרא על כך שבטנו חרוקה - בעלת חריצים. הומינס - אדם. מוצאו מגרמניה והיקים כידוע הם יהודים קשי הבנה. כחבר קיבוץ משמר העמק - לרגלי אבו שושא - היה סוציאליסט. יש לו ספר על חתך הזהב (כלל האופטימום של סימטריה). רמז - צילום ספר חתך הזהב. מקום: משמר העמק. הטלפון יצלצל אצל אלמנתו ירדנה קוסטא טלפון 052-8716031 והיא תאמר את הקוד: גידי.

פתרון 2: פרופ' אביתר נבו (אייבי) היה בעבר הרחוק בסגל אורנים. הוא התחיל את דרכו המדעית בחקר נושאים גיאולוגיים. הפך למומחה העולמי בביולוגיה של החולד, החי במחילות מתחת לאדמה, ודחף את הנושא של "קניון האבולוציה" כלומר ההבדל האקולוגי הגדול בין שני צידי נחל אורן (מפנה צפוני ודרומי). הוא חבר האקדמיה למדעים של ארצות הברית (תואר שרק מספק זעום של מדענים ישראלים מחזיקים בו). (אקדמוס זוהי חורשה בה נוצר המוסד הלימודי של אפלטון וטעותו של קולומבוס היא אמריקה ולא הודו). הר נבו מסמל את המקום שממנו השקיף משה אל הארץ שמנגד ואייבי דווקא הגיע רחוק. רמז - קישור למילה אקדמיה. מקום: הריכוז האקדמי.

פתרון 4: פרופ' משה ענבר היה האנטומולוג של החוג לביולוגיה של אורנים, כלומר ממשיכו של קוסטא. הוא עבר לאוניברסיטת חיפה גופא שבה הוא משמש ראש החוג ללימודי מוסמך ודוקטורט של הביולוגיה. גם הוא ממשיך ללמד באורנים ומשמש מליץ יושר של אורנים באוניברסיטת חיפה. רמז - נזלתי והפכתי לאבן חן (פתרון - ענבר הוא שרף שנזל מעצי מחט בין היתר כהגנה נגד חרקים והתאבן). מקום: אוסף החרקים בבית מרגולין.

כתב חידה שני - תחום: אמנות

כתב: עידית לבבי-גבאי

תחנה 1: על ראש הגבעה נפגשו הפסל איש הברזל, המחונן והרגזן, עם המשוררת הייחודית והעדינה, שידעה חמדה. ורוח יצירתם מרחפת בפתח הבית בו - 'בין ארבע הרוחות יש עמוד/.....' לנשמת כל חי ... התחנה שלכם נמצאת בפתח הבית.

תחנה 2: 'מה הציור לך?' שאל המשורר הצוחק את קוץ השדה כאשר נטה הקו / לשנתו התשיעית. ורוח ערב קלה שנשבה בעמק לחשה את שמו, כשם התבלין, בקול דממה דקה. מצאו את הקו.

תחנה 3: הקהל שבמשכן עקב בהתרגשות לבית אחר המאבק שניהלה בת הקואופרציה שע"פ מקורותינו התרחש בלילה אך בחלומותיה בהקיץ התרחש בצהרי היום. אתרו את החזיון.

תחנה 4: השנה הוא חתן. אך כישראל המחכה לרחל שנים רבות

פתרון 4: יעקב דורצ'ין - חתן פרס ישראל - אמנות פלאסטית - 2011 - אמן ומורה לשעבר באורנים. (במוזיאון לראשית ההתיישבות בקיבוץ יפעת - בפסל 'תלמים' של יעקב דורצ'ין). התשובה: האמן יעקב דורצ'ין - חתן פרס ישראל - אמנות פלאסטית - 2011 - חבר כפר החורש. בעבר מורה במכון לאמנות באורנים וכיום פרופ' מרצה באוניברסיטת חיפה. לימד באורנים בין השנים 1978 - 1986. פסלו היפה והחשוב 'תלמים' מוצב בפתח המוזיאון לראשית ההתיישבות בקיבוץ יפעת.

<http://www.pioneers.co.il/app/Showcontent.asp?ID=4419&Tipe=1&Sr=Yes&Sl=Yes&St=&Sb=Yes&S=286>

יעקב דורצ'ין 'תלמים', 2010, המוזיאון לראשית ההתיישבות החלוצית בעמק, קיבוץ יפעת. רמז: תמונה - צילום מהמוזיאון.

כתב חידה שלישי - תחום: ספרות ילדים

תחום: ספרות ילדים כתבה: ד"ר נעמי דה-מלאך

תחנה 1: בשנת 711 הקים הסבא שלה את השלוחה של בית האחוזה, והיא החרמון. נולדה ליד האריה, הנציחה את עצמה ואת בני משפחתה לעולמים. מי אני ומה ספרי?

תחנה 2: הראשון שלה התגלגל לזכרה של אחותנו כי העולל קיבל מאבא עצה וגם מריצה. את אלו הביאו אלינו בריצה.

תחנה 3: בשמה של אחותנו מסתתרת האספנית שכתבה על חמישה חלומות מתנפצים ואספה את הגרסאות השונות של משוררת מגדל החיות. את אלה עליכם לאתר.

תחנה 4: שירה של החורזת שחיפשה גם כלב וגם כוכב נמצא בגן. קצאו שם את השורה הראשונה של שירה, תִּכְרוּ את האות השנייה במילה השנייה, השנייה במילה השלישית, השנייה במילה הרביעית והחמישית במילה האחרונה, ויחשף לכם שמה של האספנית השנייה מהמבוע של ברנדייס. לאחר איתור המקום, צרו איתה קשר.

פתרון 1: שנת 1951, מרדכי סגל הקים את אורנים. הנכדה היא הסופרת מיריק שניר. נולדה בכפר גלעדי ומדובר בספר "אני והמשפחה שלי". מקום: ספריית אורנים. ספר: "אני ובני משפחתי". רמז: תמונה של מרדכי סגל בכפר גלעדי.

פרידה, שמחונה, מיכל, יעל דורית מפענחות כתב חידה צילמה: שרה שגיא

קבוצת מושיט 7 מסתערת על המשימה צילמה: שרה שגיא

עבד לקראת החגיגה. בדרך כלל הוא נאבק ב'מלאכים קרועים' ומעורר את 'הבאר האטומה'. בזמן האחרון נראה חורש בכפר ופתח תלמים אנכיים, עולים ויורדים, במרחב המורשת. התחנה שלכם ניצבת בבסיס - בפתח השביל המוביל אל מרחב מורשת ההתיישבות.

פתרון 1: תומרקין /דליה רביקוביץ - מפגש פואטי באורנים. הפסל של יגאל תומרקין - העמוד התיכון - העומד בפתח הגלריה בבית 52 (רחבה חיצונית) - מחוות זכרון לדליה רביקוביץ ולשירה בשם זה. **(יש להביא למערכת את השיר המלא של דליה רביקוביץ)** רמז: שתי שורות ראשונות מהשיר: "בין ארבע הרוחות יש עמוד התיכון / עמוד התיכון לנשמת כל חי". פרטים על הפסל: יגאל תומרקין, העמוד התיכון - מחוות זיכרון לדליה רביקוביץ - הוצב בפתח הגלריה באורנים ב-2005.

פתרון 2: אלי שמיר - צייר ומורה במכון לאמנות באורנים - הציור "ערב - שיר ערש לעמק" (בספריה - בכתב העת - קו נטוי גליון מס' 9 - עמ' 9). התחנה נמצאת על מדף בספריה. תשובה: אלי שמיר - צייר, מורה במכון לאמנות באורנים מתוך דיאלוג /ציורה שהתקיים בקו נטוי 9, עמ' 8-9, בין המשורר משה יצחקי ושירו 'מה הציור לך' שנכתב בדיאלוג ומתוך חווית המפגש עם ציורו החשוב של אלי שמיר - "ערב - שיר ערש לעמק" 2009 (נומה עמק). רמז: תמונה - הציור של אלי - "ערב - שיר ערש לעמק".

פתרון 3: ציורה של עידית לבבי גבאי - יעקב והמלאך בחצר מרחביה שהוצג השנה בתערוכתה "שעת ההתבהרות" במשכן לאמנות בעין חרוד.

עידית לבבי גבאי - אמנית, ומורה לאמנות במכון לאמנות באורנים. כתובת האתר: http://www.iditlevavi.com/exhibit_gallery.asp?id=1065&article=1226 או אם רוצים - בחצר ההיסטורית בקיבוץ מרחביה = 100 שנה להתיישבות העובדת (ראו מצגת). התחנה שלכם נמצאת: 1. (וירטואלי) באתר שם תמצאו את תמונת החיזיון המדובר בשעת ההתבהרות. 2. (פיזית) במקום האירוע. רמז: פסוק מהתנ"ך - "...וַיִּתֵּר יַעֲקֹב, לְבִדּוֹ; וַיֵּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ, עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר." **בראשית לב פסוק כה**

פתרון 2: ספרה הראשון של מיריק שניר. מקום: ספריית אורנים. הספר הוא "גלגלים" (פסוק מהספר) נכתב לזכרה של אחותנו רות. רמז: קטע מהשיר.

פתרון 3: האספנית הראשונה היא מרים רות שכתבה על "חמישה בלונים" (החלומות המתנפצים), אספה את הגרסאות הראשונות של סיפורה של לאה גולדברג "דירה להשכיר". מקום: מעיין - אוסף מרים רות (אוקי שפרן נאמנת משחק: 052-8277741). ספרים: "חמישה בלונים", "דירה להשכיר". רמז: צילום חמשה בלונים.

שולחן השופטים. צילם: ירון דסטה

להלן סיפורה של אחת המשתתפות שהייתה שייכת לקבוצת קיבוצניקיות (הוורודות) שמנתה את ענבר, אלונה, גורית ועינת.

”התחלנו את היומם עם הרבה מוטיבציה. השעות של קבוצת השאלות הראשונה על הכיוולוציה היו הקשות ביותר כי נתקענו שם ברמות. בסופו של דבר התגברנו אבל זה עדיין איתנו מכחינת הזמנים. החינוך וספרות הידיים זרמו והלכו מזוין. נכנסנו לראש של המשחק, הכנו את הדינמיקה. בעצמם כל התשובות באינטרנט ודשהכנו את זה הזקנו אתשובות במהירות יחסית.

ידענו אל אורך הדרך שאנחנו אחרונות. אל איבדנו את המוטיבציה והמשכנו לשחק באותה התלהבות. החלקנו את השופטים ואל נתנו להם אלה עד שפתרנו את התשובה האחרונה.

זה היה כיל לא רציו, שם החלק הקשה של הכיוולוציה. אלה לאיבוד בימים של חידות ונשמתיבררים הדבריים הם מתקשרים כמו יצירה בפני עצמה. היצירה מול הסתרון. ההיזיון שיש בה, הדבריים שמוצפנים בה. אי אפשר היה לפתור באסוציאציות, אלא להיכנס לקומק הענייני. רציו אלו את זמנר כיומ חמישי שם אל פרטיים, רק אהשתל, אבל זה לא עבד.

עינת בן יוסף

סטודנטית לתואר ראשון, מחשבת ישראל ורב תחומי

נציגת קבוצת מושיט 7/הירוקים מספרת:

”נציגים מהקבוצה היו במשחק ההתנה ובאנו אלומד את המאטריה. הזקנו ברצף האחרון. זיכשנו קבוצה בסיתול עם אנשי מנהל מהחיוק. נורא נהנינו. למדנו איך להתנה, איך להתחיל אפש. ניסינו אהיעזר באנשים שיכולים אכוון אותנו.

עכשיו הזקנו למשחק, אספנו חומר בנושא היסטוריה סביב אורניים. החומר עזר לנו. ידענו אלו אתו כשהיה צריך. עבדנו בסיתול פעולה. כל אחד תרם מהידע שלו ומההכנה שלו בתחומים שונים ודך נבנתה התמונה השלמה.

אל היה קושי מיוחד. היו חידות מאתגרות יותר ופחות כשאתה נכנס לראש, אתה לורם.

היה משחק ממש יפה ומבורך, וישר כוח אל העוסקים במלאכה. למדנו קצת על השורשים של אורניים. נבוא במטחה למשחק מחפשים את המלחון ארזל שנת ה-87 אורניים.

מוריה כהן-עמיצור

דברי הסיום של הסטודנטית אולה גריון למשחק מחפשים את המלחון:

”הכל התחיל כשישפנו שמופה נשרפת ואחרי שהתחממנו ומפסנו את הפריוניפ העניין חל והחמיר. חישפנו כבבאי למצוא הקשרים על מנת אהזיק במהירות אנאמנים, חיברנו בין יכל אסקריפוט, בין אבואקסיה אלאטות, בין קוסטא לאינסקטה ובין תומרקין אלאדה. ולאחר ריצות, עצות ומריצות הזקנו איפעת את דורצין אראות היה מקטיר, מפרה, מרזה ומוקול.

רציו אהודות אל מי שישם, שפט, כתב והוכיל. כמובן, עזדה אל שאר הקבוצות שבאעדיהן הדבר אל יכול היה להיות יישר כוח אלה אורניים, הרבה מלל טוב אשנת השישים. ורק רציו אשאל אפני שמסיימיה... איפה אלמחון 61 נרמיה?

אולה גריון

”משכן נאה ליצירת החינוך המתקדם”

דברים שנשאה אילת להב בטקס הענקת תארים, לרגל פרישתה

אילת להב בטקס הענקת תארים צילמה: שרה שניא

אז באורנים. המכון למוסיקה היה בשיא תפארתו וקולות המקלה וגנינת ההרכבים המוסיקאליים נשמעו בכל פינה. במכון לאמנות אור בקע מסדנאות היצירה עד שעות הלילה המאוחרות. ההומניסטים והראליסטים הסתובבו בשבילים כ”בנים מועדפים”. זכיתי ללמוד ממורים שהיו קודם כל מחנכים חדורי תחושת שליחות ומחויבות לתפקידם. טבע למדתי אצל ממשיכי דרכו של מרגולין, אבולעפיייה, שלמה מירון וחנוך אוהב החיות והאדם, סיורים למדבר יהודה היו גם אז אבל... למשך שבוע שלם, וגם סיורים לסיני לצד סיורים לחוף הים, לכרמל וכמובן שלגן הבוטני ולחורש מסביב לאורנים. תנ”ך למדנו עם סגל, שחזר והדגיש בפנינו כי ”החינוך אין לו קיום בלי מגע חי וישי, חופשי ופנימי, של הילד עם אוצר הפולקלור של עמו”. ממנו למדתי כי מחנך בלי עבר אין לו הווה ואין לו עתיד. פסיכולוגיה לימד גדעון לזין. השיעורים שלו התקיימו כדיאלוג בין שותפים. העלינו אירועים חינוכיים ושאלות מתוך ההתנסות בשדה והוא נתן להם את הפרשנות הפסיכולוגית תוך ביסוס תיאורטי. תורת הגן וספרות ילדים לימדה מרים רות. מוסיקה – שמואל הכהן, שעמד על כך שכולנו נלמד נגינה בחלילית ונשיר במקלה, ואמנות הילד למדנו אצל מלכה האס במקלט שמתחת לבית מרגולין.

התלמידים רובם גרו במהלך השבוע באורנים, והדשאים, חדר האוכל, המועדון והמעונות רחשו חיים ופעילות לימודית וחברתית עד שעות הלילה המאוחרות.

נכון, הזמנים השתנו, אורנים הפכה מסמינר למכללה אקדמית. תכניות הלימודים השתנו, הדגשים הנם אחרים. מורה נדרש לידע אקדמי רחב ומבוסס בתחומי הדעת שאותם הוא מלמד ולשליטה במיומנות מקוונות אך עדיין ”רוח אורנים” המכוונת אתכם לראות את המיוחד בכל אחד מתלמידכם, להיות קשובים להם, לכבד אותם כבני אדם וליצור עבורם הזדמנויות להרחבת עולמם הרוחני לא השתנתה.

אני מאמינה כי כל אחד מכם נושא איתו את אורנים שלו, את חוויות הלמידה האישיות שלו, את המפגשים הבין-אישיים שהשפיעו עליו וסימנו לו את הדרך וזהו ”רוח אורנים” שלו.

לפני 60 שנה הוקם על גבעת האורנים המוריקה הזו, שממנה נשקף נוף מרהיב של הכרמל ועמק זבולון, הים ומפרץ חיפה, סמינר למורים, אורנים. את המקום בחר **יהושע מרגולין**, המורה ואיש החזון של הקמת סמינר למורים בסביבה המטפחת את ידיעת הטבע ואהבתו, סביבה שבה הוראת הטבע משתלבת עם הוראת המקרא, ידיעת הארץ, ספרות, מוסיקה, מדע ואמנות.

מרדכי סגל שהיה ממקימי סמינר הקיבוצים בתל-אביב וממקימי אורנים ואף היה מנהלה בתקופות שונות כתב: ”סביבת החיים – נוף הטבע ונוף האדם – זוהי פתילת האחדות של החינוך, מתוכה צומח החנך, מתוכה צריך לבוא גם המחנך”.

”לקידום התלמידים מסייע לא במעט המקום עצמו: מקום יישוב מיוחד, המשמש אוהל תורה. המקום, טובל בירק. הנוף, המאציל מהודו על המוסד, מכשיר אותו להיות משכן נאה ליצירת החינוך המתקדם”. כך כתב גדעון לזין שהיה מעמודי התווך של אורנים ושל החינוך בגיל הרך בישראל בשנות ה-60, בזמן היותו מנהל אורנים.

ערב חגיגי זה, טקס הענקת התארים, מצוין עבורכם, הבוגרים, את סיומו של פרק הלימודים ואת תחילתו של פרק חדש מרתק ומאתגר.

בחרתם ללמוד חינוך והוראה, זוהי בחירה שאינה יכולה להיות מקרית, זוהי בחירה במקצוע שיש בו אתיקה ומחויבות. החינוך הוא מקור כוחה וחוזקה של החברה הישראלית וההחלטה להיות מחנכים כוללת בתוכה מחויבות חברתית רחבה, אכפתיות, יכולת קבלת השונה, היא שליחות!

אנחנו נוהגים לדבר על ”רוח אורנים”, ועולה השאלה מהי בעצם אותה ”רוח”? ומהי המורשת של אורנים?

אילת להב בראשית דרכה החינוכית

בשנת 1968 באתי אני בשערי אורנים ללמוד במסלול הגננות. תהליך הקבלה היה שונה מזה שחוויתם אתם. הוא כלל שיחה קצרה ובלתי פורמאלית עם מרכזת מסלול הגננות, מרים רות, (כן זו שבגיל מבוגר יחסית הפכה גם לסופרת ילדים, שעל ספריה ”חמישה בלונים”, ”הבית של יעל” ועוד גדלו וגדלים ילדי ישראל). מרים ביקשה שאציג אישור על סיום המוסד החינוכי (התיכון הקיבוצי). הבטחתי לעשות זאת ונתבשרתי, בו במקום, כי התקבלתי ללימודים. זכיתי ללמוד באווירה המיוחדת ששרתה

עם הגידול והפיתוח – גם חידוש השילוט

כתבה: נגה בוטנסקי

עברנו על כל שלט ושלט – כששרון במסירות ובדיקנות מיטיבה לסכם כל ישיבה וכל הערה ולהביא לדיון נוסף – עד שבאה ההארה – והנוסח הסופי הוסכם.

ואז, צריך לבצע – לקבוע מי החברה שתייצר, תציב את השלטים החדשים ותעקור ותפנה את כל הישנים.

ערב פסח קבענו שחברה בבעלות איציק בון "עיצוב בשילוט" מקרית שמונה תבצע את העבודה.

כל שגויה הוא לקבוע את לוח הזמנים – לא יאוחר מטקס הענקת התארים – וכך קרה.

תודה לכל השותפות והשותפים לחוויה זו.

התוצאה – לפניכם:

בשנת ה-60 אורנים מוצאת עצמה משלבת בין הישן לחדש, בין המסורתי למודרני, בין המונחים ההיסטוריים להגדרות העכשוויות. החלטנו **"לשלוט" עצמנו מחדש**.

לא עוד שלל שלטים מעץ, ממתכת, מקרטון ומנייר, בגבהים משתנים, בצבעים דהויים, בכיוונים הפוכים, אלא שלטים אחידים, מעוצבים, עמידים.

חשבנו שזה עניין של מה בכך – החלטה על תקציב, דגם ומיקום – והנה ממוקם כל השילוט.

והסתבר שזה ממש לא פשוט אלא מורכב ומסובך ומלווה בשאלות של טעם ומהות.

צעד ראשון – שוררין התקציב והוקם צוות היגוי – צוות משימה רחבי, המשקף את נקודות המבט השונות ואת הניסיון המצטבר: שולה נחמיאס, מרכזת בית מרגולין, אליה דמטר, רכזת מינהלית של הפקולטה ללימודים מתקדמים, טלי גיל, מהמכון לאמנות (מי שעיצבה את שלטי "שביל השירה בגן"), שמוליק רגב, מנהל התפעול, שרון כהן, רכזת תפעול ובקרה ורכזת הוועדה ואני – נגה.

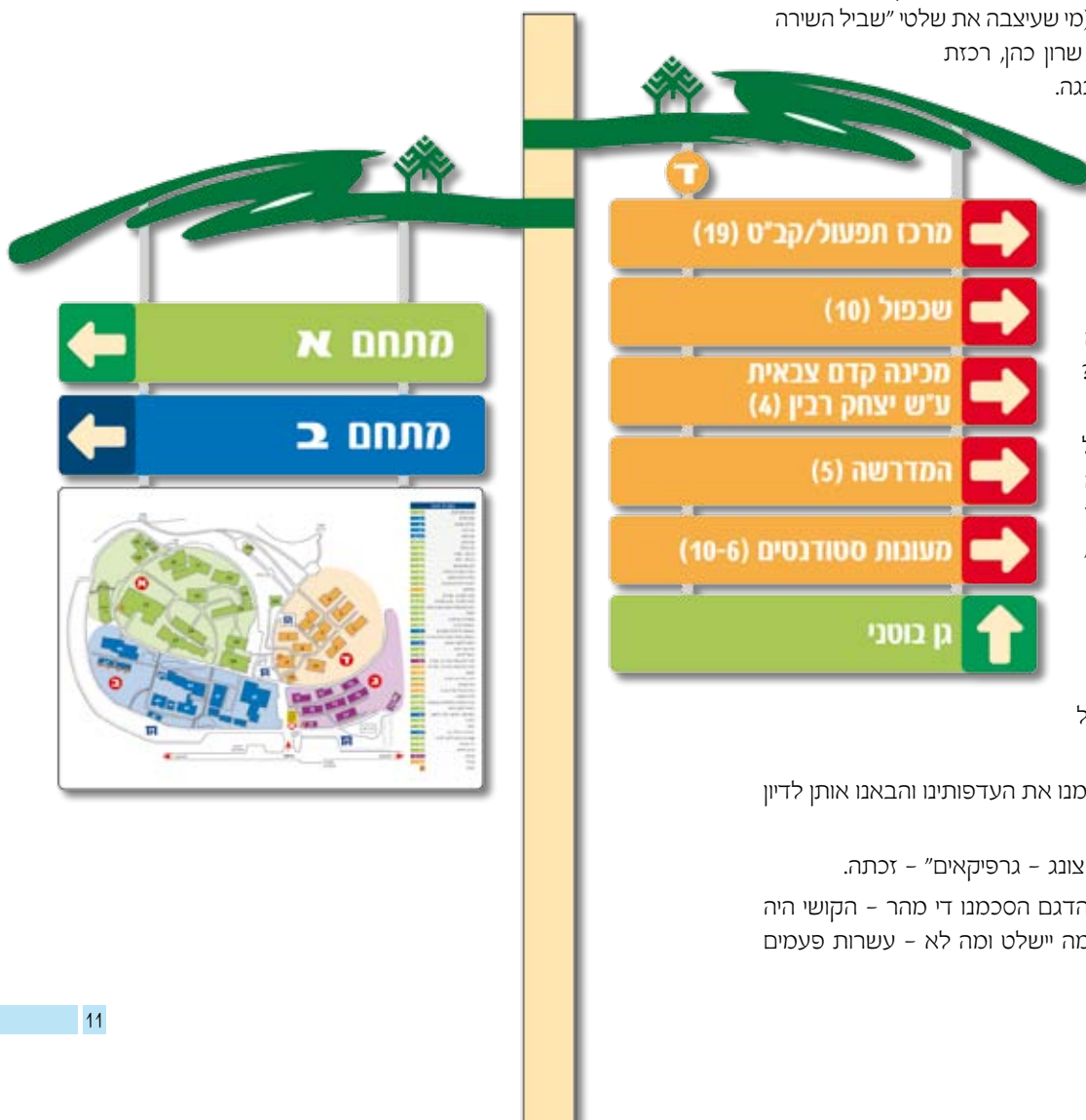
מצאנו עצמנו מתלבטים בשאלות של תוכן – מה המטרות של השילוט? רק לכוון את מי שבא בפעם הראשונה? או אולי בפעם היחידה? באיזו שפה? האם משלטים בניינים? כיתות? תפקידים? וגם בשאלות של עיצוב – באיזה חומר? באיזו כמות? באיזה מיקום? הרבה או מעט?

הבנו שזה עניין מקצועי של "קונספציה עיצובית", פנינו לעשרה מומחים וביקשנו מהם בשלב הראשון דוגמאות לעבודות שכבר ביצעו, רעיונות למה שיתאים לנו והערכת מחיר. מתוך שבעה ספקים שבאו אלינו (שני סבבים של יום שלם שישבנו איתם) – סיכמנו על שלושה, שיציעו לנו שלט לדוגמה (כל זה מבלי לשלם להם אגורה).

בחנו בתשומת לב את ההצעות, סיכמנו את העדפותינו והבאנו אותן לדיון בוועדת מינהל.

ההצעה שהמליצנו עליה – של "יורם צונג – גרפיקאים" – זכתה.

אז החל השלב הארוך והמייגע. על הדגם הסכמנו די מהר – הקושי היה לסכם סופית את המיקום, הכיתוב, מה יישלט ומה לא – עשרות פעמים

מה הקשר בין "רח אורנים" והוראתי באורנים?

נאמן ד"ר יקל סנה

בלילות הגיעו המחזרים והמחוזרים, חלקם רכובים על סוסים, חלקם על טרקטורים (משער העמקים ועוד) ואפילו על גבי ג'פים צבאיים, לטייל 'הזדמנותית' לאור הירח בגן הבוטני ובחורש הסמוך, לביקור במעונות, לרקוד, לחגוג במסיבות ול"נשנושי לילה".

הלימודים בסמינר אורנים היו חוויה חד-פעמית ומיוחדת במינה, אבל צריך לציין שלא כל הלומדים היו "בשלים" ללימודי ההוראה באותה עת.

בוגרי אורנים היום הם מורים, מחנכים וחוקרים, שעוסקים, עד עצם היום הזה, בתחומי הביולוגיה, הגיאוגרפיה, אמנות וצילום, היסטוריה כללית, היסטוריה של תקופת המקרא ועוד.

אפשר לומר כי חוויות החוויות היו הסורים והטיולים הלימודיים שהיו מושקעים ביותר. סיורים הוראתיים פדגוגיים ודידקטיים אשר נמשכו חצי יום ואף שבוע היו פסגת הלימודים במסגרת הלימודית. סיורים לימודיים אלו זכורים לטוב, עד היום.

היה מזון רחב של תחומי איחוד בסנות ה-70 של הנאמן הקודמת:

- שיחות נפש ועיסוק בחשיבה ערכית רובם בענייני חינוך עם חנן שדמי
- פסיכולוגיה של ילדים ומתבגרים עם גדעון לזין ויוחנן הופמן
- סוגיות היסטוריות מגוונות עם אלכס ברזל
- פיענוח ציורי ילדים עם המומחית הגדולה מלכה האס
- פעילות מוזיקלית ולימודי חלילית עם שמואל הכהן הקפדן
- פרשנות מקראית ועוד עם מרדכי סגל
- ספרות ילדים עם הגדולה מכולם, מרים רות
- חשיבה מתמטית וחשבון עם מרים נוסדורף
- לשון ופתגמים עם אברהם ברעם
- ג'ומנסטיקה, עם שלום חרמון
- פיסולוגיה של בעלי חיים עם שלמה מרון (והגר)
- הכרת צמחי ארץ ישראל והגדרתם בבוטניקה עם שמואל אושרוב
- שהקים את הגן-הבוטאני ב-1957, ועוד רבים וטובים.

מהי כסכאיו "אורנים"?

אחרי 22 שנות הוראה דיסציפלינארית באורנים, ברוב מסלולי ההכשרה ולאחר כל כך הרבה תמורות ו"תיקונים" שהמקום עבר, אני נזכרת כי לימדתי מורים לבית-הספר היסודי, גננות-מורות, מורים לחינוך מיוחד, סטודנטים ללימודי א"י (B.Ed), מורים בהשתלמויות, מדריכי טיולים, מורים לבית ספר תיכון (מח"ר) ועוד.

כיום אני מרצה לגיאוגרפיה, מומחית לגיאוגרפיה אקטואלית וראש החוג ללימודי הגיאוגרפיה ולימודי הסביבה.

אלא מאי, מסתבר כי יש גם היסטוריה גיאוגרפית-אישית-משפחתית: אני, יעל סנה (לבית הדס), בוגרת סמינר אורנים 1966-1968, מוסמכת להוראה בבית הספר היסודי מטעם סמינר אורנים.

"סמינר הקיבוצים אורנים", לשעבר "בית-ספר לחינוך של התנועה הקיבוצית" וכיום "מכללת אורנים - המכללה לחינוך", היה בראשית דרכו "מוסד קיבוצי" להכשרת גננות ומורים. המורה-מחנך היה חדור תחושת שליחות חברתית וחינוכית ולאור זאת חילך את דור ההמשך. מנקודת מבטי אציין כי בהוראה ובחינוך דאז הושקעו מאמצים רבים בהוראת הטבע והנוף הארץ-ישראלי.

כסכאיו חמש עשרה שנים ל"סמינר אורנים":

המורים היו "חינוכיים" מאוד והקדישו הרבה זמן מעצמם להוראה. זאת דרשו גם מתלמידיהם.

הלימודים נמשכו שנתיים (תעודת הסמכה ורישיון הוראה).

רוב הלומדים היו חברי קיבוץ מכל קצות הארץ, בוגרי צבא, בשלים, חוצפנים וחלקם אפילו עם "אף מורם".

מסיירים במדבר יהודה

בין הקיבוצניקים היו גם מבוגרים מאוד: כך למדה עמנו גם "האימא", אמו של גבי ברזל.

בין התלמידים היו גם כמה עירוניים בני שמונה עשרה ש"נאספו" אל חיק סמינר אורנים.

הבוגרים חזרו ללמד בקיבוציהם והצעירות שבחבורה, עירוניות ברובן, התגייסו לצה"ל כמוורות בתפקיד מורות-חיילות ביישובי ספר, כמדריכות בדיעת הארץ, או כמדריכות בבתי ספר שדה ועוד.

ילדי אמנים וילדי עיתונאים מפורסמים מתל-אביב הגדולה והרחוקה, שלמדו בסמינר, הסעירו את הסמינר ברומנים, פרידות ובגידות, אבל גם השאר לא טמנו ידם בצלחת.

בגן הבוטני הייתה לכל אחד מהלומדים, ערוגה שבה חרשנו תלמים, זרענו, שתלנו וגידלנו ירקות ופרחים. עקבנו אחר הנביטה, הפריחה והקטיפה, הייבוש והשימור ואף בנינו גם דחליל כמו ידינו.

בערב שמעו "האנשים חסרי המנוח" הרצאות, התווכחו ביניהם בוועדות ויכוחים בתחום הפילוסופיה, ההיסטוריה, מחשבת ישראל ועוד. בראשותו של יגאל וגנר (ולא רק) והתנהל גם "שיח-לוחמים" רווי תסיסה והתלהמות.

בזמננו הפנוי, אחר הצהריים, שמענו "הרצאות אורח", ביניהן אחדות מפי עמוס עוז, על תפישת חיים קיבוצית, על ספרים ועל "מיכאל שלי".

אל אולם הספורט החדש דאז, אולם הטקסים כיום, בו רקדנו מדי שבוע ריקודי עם בהנחייתו של שלום חרמון, הגיעו רווקים לחפש בנות זוג בין הסמינריסטיות שבאו מכל קצות הארץ והתגוררו ברובן במעונות.

חוקרים את ים המלח

ואומנם, אחרי שנתיים של הדרכת לומדים, חיילים, סיירות מובחרות, וסמינרסטיים, וגם בעקבות יצירת פעילויות מיוחדות ללומדים כמו תצפיות, ניסויים ועבודות חקר על הסתגלות בעלי חיים וצומח לתנאי המדבר, על הגיאוגרפיה והמפיו ועל התגליות הגיאולוגיות באזור, פנה אלי שלמה מרון בבקשה לבוא וללמד בסמינר אורנים. סירבתי מפני שלמדתי לימודי תואר ראשון והדרכתי בבית ספר שדה כרמל. בעודי לומדת לתואר השני המשיך שלמה מרון להתעקש ולומר כי "הדלת עדיין ותמיד תישאר פתוחה!"

פנייה נוספת ללמד גיאוגרפיה באורנים הגיעה אלי בשנות ה-80 המאוחרות מדורית סיון (מורה לגיאוגרפיה בסמינר אורנים, כיום מרצה באוניברסיטת חיפה). שוב, הייתי עסוקה במחקר והדבר לא הסתייע.

בפעם השלישית פנה אלי בכנס הגיאוגרפי השנתי ארנון מדזיני. אותה עת הייתי עסוקה בהוראה בחוג ללימודי א"י באוניברסיטת-חיפה (ובגידול ארבעה ילדים). הפעם נעתרתי. ואכן, התחלתי ללמד ב-1989, למרות שלא העליתי בדעתי שהלימודים והעיסוקים הרבים, יובילו בסופו של דבר להוראה קבועה בסמינר אורנים. נשביתי בקסמה של "שמורת אורנים" הנמצאת מאז תחת חסותם וניהולם של אנשים כמו נועה צמחי ורבים וטובים כמו יובל דרור ויאיר קארו.

"רוח-אורנים" של אז וחדוות הלימודים עדיין נוכחים בחצר האחורית של אורנים, בגן הבוטני שמוקי גרוס משקמת ובאנשים מסגל ההוראה והניהול, אבל העניינים הם לגמרי לא בראשיתיים, ואולי טוב שכן!

מה אצבי העתיד?

אני מייחלת כי 'רוח אורנים' תישאר על גבעת האורנים הירוקה והשמורה. אני חולמת כי חשיבה ערכית-חברתית תשרוד ותופנם יותר. כולי תקווה שהשיח עם הסטודנטים ימשיך להתקיים "בגובה העיניים". אני מקווה שנמשיך ללמד קבוצות תלמידים קטנות. אני משוכנעת שהלומדים חייבים להכיר ערכי טבע ומורשת ישראל.

על כן, אני מצפה שמורינו בהווה ובעתיד ימשיכו במסורת של היציאה לטבע ולשדה כדי להתבונן, לראות, להכיר ולספוג את נופיה הישנים, החדשים והמתחדשים של ארץ ישראל רבתי: נופי תבליט, נופי מים, נופי חופים, נופים היסטוריים ופרויקטים שבדרך. כמו שנאמר על ידי אחד המייסדים של "אורנים", יהושע מרגולין: "החינוך לטבע... (צריך) להיות בחיק הטבע... לחיות את הטבע, לבוא במישרין במגע את... זה יקבע בלבבות הילדים את הנזק הסובב אותם על חליפותיו".

אמי, מרגלית הדס ז"ל, הייתה במשך כ-20 שנה מנחה ומדריכה של סמינרסטיים (סטאז') שהגיעו מאורנים לקרית חיים. המדריכות הפדגוגיות של אז היו מרוצות מאוד מן ה"התנסויות". הן לא הרפו ממנה וביקשו מדי שנה בשנה להמשיך בהתקשרות זו. אמי הספיקה גם ללמד כשנה בסמינר אורנים. אבל החליטה לא לעזוב את הוראתה בבית הספר התיכון לאחר התמחותה במקרא (M.A.).

אחותי, מיקי (מרים) לנגשטר ז"ל (לבית הדס) בוגרת סמינר אורנים עם תעודת הסמכה כמורה-גננת (1968-1970). מיקי עבדה כגננת במשך שנים רבות בקיבוצה, ניר-אליהו, ומאוחר יותר עבדה שנים רבות כמורה ברמת-הכובש. מיקי השתתפה בהשתלמויות באורנים מעצם היותה גננת בקיבוצה. בשנות ה-2000 מיקי, כמו גם עמיר הדס (אחי), הצטרפו פעמים אחדות לסמינרים לימודיים בחו"ל במסגרת לימודי ארץ ישראל והחוג לגיאוגרפיה ולימודי הסביבה של מכללת אורנים.

גיסתי, תמר נחליאלי (לבית סנה), מתמרת, בוגרת סמינר אורנים עם תעודת הסמכה כמורה לאמנות וציור (1961-1963). תמר עבדה במשך 35 שנה כמורה לאמנויות בקרית שמונה ובמגדל העמק והשתלמה בסמינר אורנים.

אחיניתנו, גל נחליאלי-ברקן מכפר מונש, בוגרת סמינר אורנים עם תעודת הסמכה כמורה לחינוך מיוחד במכללת אורנים בשנות ה-90 (B.ed) ומלמדת כיום בקיבוץ גבעת-חיים.

מכל האמור לעיל נראה כי משפחתנו צמחה כ"משפחה אורניתית".

הטיוולים האורניים

אפשר לומר כי הטיוולים הלימודיים הם שהביאוני עד הלום. הסיורים הלימודיים נערכו בכל חלקי ארץ-ישראל, השוממים והנושבים: נגב מכתשים, תמנע, אילת, מדבר יהודה, קניונים, ים המלח, נאות המדבר, שמורות טבע, הר סדום, ערבה, נחלי המדבר, גליל עליון, הר מרון, גליל תחתון, עמקים, הכרמל הגבוה והנמוך, חוף גליל מערבי, חוף השרון ומישור החוף הדרומי והתייחסו לכל מה שנמצא בשטח: בתי גידול ים-תיכוניים, צמחי מדבר והסתגלותם, הצומח בעונתו, חורש ויער, יונקים במדבר, זוחלים, החי מתחת לאבן והחי בשלולית העונתית, שנירקול במפרץ אילת ביום ובלילה (עברתי קורס צלילה), עופות נודדים, ציפורי שיר: תצפיות וטיבוע ציפורים (בעין גדי ובמעגן מיכאל) וסיורים עם עזריה אלון אשר אשתו רות אלון למדה במחזור שלנו, ועוד ועוד.

אחרי כל-כך הרבה יציאות לשדה שוכנעתי שזו הדרך!

איך הצעתי אלה כאורנים?

בעת שירותי הצבאי בעין גדי הגיעו אלי להדרכה הסיורים הלימודיים של סמינר אורנים. אלה נפלו לידי כפירות בשלים. את הסיורים במדבר ובנחליו הנחה שלמה מרון "ה-מורה" לזואולוגיה ואחר כך אריה אבולעפיה ועוד רבים.

חוקרים את הטבע באורנים

על ייחודה של אורנים ואייסדיה

נאמן: פחם' יובל, דהר

במשך כל השנים יוזמות חדשניות והיה קשור תמיד לקהילות שסביב לאורנים.

היו בוותיקים, בראש ובראשונה, מנווטי החינוך הקיבוצי - **מוני אלון, צבי לביא (גרישה), חוה שמיר** ואחרים, שנמנו עם ראשוני החינוך המשותף בכלל והקיבוץ הארצי בפרט. למרות היותם תמיד מ"זקני השבט" התחדשותם הלמדנית הייתה מרשימה, וניתן היה ללמוד מהם על חידושים חינוכיים עדכניים ואת עצם הלימוד לכל אורך החיים. היו

"האדריכלים החולמים" וה"בנאים" של אורנים - **חיים הדומי, משה כרם ומשה גלעד**, שבאו מבתי הספר שבחינוך ההתיישבותי והביאו עמם ניסיון חיים וניהול עשיר, שניתרגם בהנהלת אורנים להעצמה ולגידול, כגון בהקמת החטיבה האוניברסיטאית והמכון לשיפור דרכי ההוראה; אלה החליפו צורות ומסגרות אך הם מהווים את התשתית לפקולטות דהיום באורנים. באותה עת פעלו עמם ה"חינוכאים" עתירי הניסיון שאף הם באו מהחינוך הקיבוצי - **דב דרום וחנן לב**, כדוגמה, שייסדו במחלקה לחינוך בחטיבה האוניברסיטאית את "החינוך החברתי" (כיום "חינוך חברתי קהילתי"). הם תרמו להידוק הקשר בין הלימודים הדיסציפלינאריים לדרכי הוראתם, **וגדעון ליון**, שיחד עם **מרים רות - ומלכה הס, תבל"א - חנן לב**, יחד עם **דובי הלוי, מיכאל קוסטא, עמירם שקולניק** ואחרים נמנו עם אנשי הטבע "המרגוליני" של אורנים, שהתמסד ב-1971 עם הקמת המחלקה להוראת המדעים של אוניברסיטת חיפה באורנים ופעילותו מתרכזת עד היום בבית מרגולין ואוספיו ובחוג לביולוגיה של אוניברסיטת חיפה באורנים. ב-1973 הצטרפה לחטיבה האוניברסיטאית המחלקה למדעי הרוח, ומוריה-מחנכיה הבולטים היו **ווה (זאב וייסמן), שוניה בן-דור, ברוך בן-אברם, מאיר איילי - ותבל"א לאה הדומי**; אלה חברו לאנשי "חוג שדמות", "מקורות ישראל" ו"המדרשה" ומהם ניזונה ומזינה יהדותה החילונית-פלורליסטית של אורנים גם בימינו. ניתן לחתום רשימה קצרה וחלקית זו בחוקרי החינוך המשותף **מנחם גרסון, צבי לביא ומיכאל נתן**, אנשי "המכון לחקר החינוך הקיבוצי" הכלול כיום ב"רשות למחקר", ששקדו על מחקר החינוך הייחודי הזה ועל העלאתו על מפת המחקר הישראלית והעולמית. יכולתי להוסיף עוד שמות של רבים וטובים מוותיקי אורנים שאינם עימנו היום, אך הסתפקתי ביריעה שהקצתה העורכת. הייתה לי הזכות לפעול עם רובם באורנים, ובטוחני שלא רק אני למדתי ולקחתי מהם צידה לדרך החינוכית והאקדמית.

משהוזמנתי לכתוב ל"רוח אורנים" לציון 60 השנים שהיו, החלטתי להקדיש את דבריי לייחוד החינוכי של אורנים ולמייסדים שיצרו זאת, ותיקי אורנים, שרובם כבר אינם עימנו.

הייחוד האורנימי מצוי בכל תחומי העיסוק החינוכי והאקדמי שבסמינר דאז, המכללה דהיום. אורנים, שנוסדה ב-1951, וסמינר הקיבוצים בתל אביב שקדם לה, והחל דרכו ב-1939 היו המקומות העיקריים שבהם נוצרה תורת החינוך הקיבוצי/המשותף שהגיעה מהקיבוצים וחזרה אליהם, עבור דרך מסגרות ההכשרה השונות למורים ולמטפלות, ששנים רבות היו מחולקות ע"פ התנועות - איחוד הקבוצות והקיבוצים, הקיבוץ הארצי והקיבוץ המאוחד. אבות החינוך המשותף בשלוש התנועות פעלו בסמינר הקיבוצים - **יהודה רון פולגי, שמואל גולן ומרדכי סגל**, והמכון לחקר החינוך הקיבוצי שקם באורנים ב-1964 סייע למחקר אקדמי של החינוך המשותף בישראל ובעולם. עם זאת, החינוך הקיבוצי שגובש בחלק הסמינרי הוותיק של אורנים השכיל להוות דוגמה לחינוך הישראלי כולו - ב"תורת הגן", בשיטות ההוראה-למידה הפעילות, ברב-גיליות, בהערכה החלופית ועוד. אורנים התייחדה בקיומה של החטיבה האוניברסיטאית של אוניברסיטת חיפה בתוכה מ-1971 ואילך (וכיום רק במדעי הטבע). השילוב בין סמינר/מכללה לאוניברסיטה הניב פירות אקדמיים וחינוכיים רבים, והכשרת המורים לחינוך העל-יסודי ב"מחלקה לחינוך" ובחוג לאנגלית היוו פנינים בכתר, שאף זכו ב-1988 להוקרה חיצונית משבבדקו כל בתי-הספר לחינוך בישראל ע"י ועדה בינלאומית מטעם המועצה להשכלה גבוהה בראשות הפרופסור יהודה אלקנה (אורנים נקראה אז "בית הספר לחינוך של התנועה הקיבוצית ואוניברסיטת חיפה"). השינוי המהיר יחסית של אורנים דהיום למכללה אקדמית בכל חלקיה התאפשר כתוצאה מההתחלות האקדמיות הללו. "בית מרגולין", שהביא מראשיתה של אורנים את רוח החינוך הסביבתי לטבע השכיל, כדוגמה נוספת, להיות פורץ דרך גם במחקר. אורנים ידעה ויודעת לשלב בתוכה גם מגוון פעילויות אקדמיות וקהילתיות ברוח החינוך היהודי הפלורליסטי, וזאת בזכות "חוג שדמות" של שנות השבעים והמסגרות האקדמיות שיצר, "המדרשה" - והשילוב ביניהם. השתלמויות המורים באורנים מוסדו אף הן במקביל ל"חטיבה" ב"מכון לשיפור דרכי ההוראה" (שפד"ה), שהביא

פרחי הוראה ומוריהם הגיעו מגרמניה לסיור לימודי להכרת החינוך בקיבוץ

כתבה: ד"ר ארזה אברהמי, הרשות למחקר ולהערכה

"אישיות של מורה": יכולת מקצועית, דיבור רהוט, מחויבות לנושא, פתיחות, התלהבות וביטחון עצמי ללא יומרה יתרה. בקיצור: הייתי רוצה בעצמי להיות תלמידים. בגישה דומה נפגשנו גם בבית-הספר "שער הנגב". אם תכונות ויכולות אלה, ידע ויכולת לתקשורת חברתית, הן תוצאה של החינוך בגיל הרך והחינוך הבית-ספרי, אזי חשיבות השאלה על ערכים קיבוציים מיוחדים עוברת למקום שני".

"ברור שכדי להגיע לתוצאות כאלה צריך מורים ומורי-מורים מצוינים ונלהבים. אולי אלה שהכרנו היו הטובים שבהם, אולי זוהי גם אחת התוצאות של הרוח הקיבוצית בעבר הבאה לביטוי אצל מורים ומורי-מורים. ראויים לעיון יוצא דופן עבור הבאים מהחינוך הגרמני הם היחסים הפתוחים והאמון ההדדי בין מורים לתלמידים".

"מרשימה ביותר הייתה ההופעה של שני פרחי ההוראה בסיורנו בגן הבוטני שבמקצועניות וביכולת דידקטית הסבירו לנו את "הפילוסופיה של אורנים". "הביקור באורנים השפיע עלי מאוד. הצירוף של טבע וסביבה כקטגוריות מרכזיות, שהודגם בצורה כה משכנעת על-ידי שני פרחי ההוראה, גרם לכך שהייתי יכול להמשיך עוד ועוד בסיור "נווה הלמידה" שבגן הבוטני. הקשר של אמנות, טבע וספרות היה כל כך טבעי, ששאלתי את עצמי מדוע הצירוף הזה לא הפך לעקרון מנחה אף יותר בהוראה. במרכז הלמידה קיבלנו רמזים חשובים, כיצד ניתן לעזור למתלמידים בהתפתחותם וכיצד ניתן להדריכם בצעדיהם הראשונים".

באפריל ביקרה בארץ קבוצה של פרופסורים וסטודנטים מהמחלקה לחינוך (הכשרת מורים) באוניברסיטת רגנסבורג בגרמניה. הסיור הלימודי היווה חלק מסמינר בנושא "החינוך בקיבוץ המשתנה". יזמה את הסיור הלימודי פרופ' מריה פולינג-אלברס החוקרת את החינוך בקיבוץ לאורך כ-30 שנה ומלמדת קורס בנושא זה באוניברסיטה. הקבוצה ביקרה בקיבוצים שיתופיים ומופרטים, במוסדות חינוך לכל הגילים (בגיל הרך, בבתי ספר אזוריים, יסודיים ועל-יסודיים, ובחינוך הבלתי פורמלי - בגליל, בעמק, ובדרום). הסיור היה מלווה בהרצאות של החוקרים פרופ' יובל דרור, פרופ' יחזקאל דר ופרופ' מיכל פלגי, שהשלימו את הרקע התיאורטי לביקורים במוסדות החינוך. את הסיור ארגנה ארזה מהרשות למחקר שנעזרה ביעקב ליברמן מהרשות למחקר בליווי הקבוצה בצפון ובד"ר שרלה קלינמן בארגון הביקור באורנים.

הסיור הלימודי כלל ביקור באורנים - ב'מעין' ובגן הבוטני-כמאפיינים את ייחודה של אורנים בהכשרת מורים. ד"ר שרלה קלינמן ורחלי קאופמן הציגו בפניהם את פעילות 'מעין' בעזרה לסטודנטים, וכן את חשיבותה של ספרות הילדים בתהליך החינוכי בגיל הרך ובבית הספר היסודי. בפני האורחים הוצג גם חלק מאוסף ספרות הילדים של מרים רות.

את הסיור בגן הבוטני כחלק מהחינוך לטבע ולסביבה, הדריכו חנה מרטיס-קנין ואברהם שניצר, תלמידה של ד"ר מוקי גרוס, שתכננה את הסיור. שני פרחי ההוראה הרשימו את כולם ברהיטות דבריהם ובהתלהבותם לנושא.

נפעמים ומתפעלים מהחינוך לטבע באורנים

המשתתפים הביעו את התרשמותם מהסיור במשובים שתרגמנו עבורכם מגרמנית:

"חשוב ביותר היה לראות שאנשים צעירים, פרחי הוראה, ללא קשר לשאלה אם גדלו בקיבוץ, ממשיכים לדגול ברעיונות המקוריים של הקיבוץ, בסולידריות, בקהילתיות ובאחריות לדור המשך. הוכחה לכך היוו שני הצעירים שהובילו אותנו בגן הבוטני. הם גילמו בשבילי מה שנקרא

כרדות

אהן אַוסימו - אהודת הנדזה
אמריס דנות - אהודת הנדזה
אָנַת דוד - אהודת הנדזה
אַאָנוּדה אוי - אהודת הנדזה
אָד"ר יוֹלָ פּוּיס - אהודת הנדזה
אַזִּיאה זוטאִיב - אהודת הנדזה
אָד"ר טוט אַטם - אהודת הנדזה
אַרזל כהן - אהודת הנדזה
אַטכי כרמי - אהודת הנדזה
אַרזעי עובדיה - אהודת הכן
אִירון דסטל - אהודת הכן
אַזִּית טפיראן - אהודת הכן
כרדות אַאָכִינוּעֶס אַאָון - אהודת הכנים התאומים
כרדות אַזִּי רם - אַניטאַאִי הכן
אָד"ר מִירי הראַן - אהודת הנדזה
אַפִּית פֶּאָז - אהודת הכן

פרופ' רינה בן-שחר

מעניינת התפתחותה של המילה העברית "תבלינים". במילה זו יש שני יסודות ריבוי: סיומת **ין** (תבלין), על דרך הריבוי של לשון המשנה, וסיומת **ים**. צורת היחיד המקורית של המילה היא "תִּבְלָה". הנה לדוגמה משפט מבראשית רבא, שבו מופיעה המילה "תִּבְלָה" ביחיד (ולא תבלין): "והביאו לפניו תבשילין... אמר לו: תִּבְלָה אחד הן חסרין". צורת הריבוי המקורית של "תבל" היתה "תבלין" (וראו את סיומת הריבוי האופיינית ללשון המשנה במילים "תבשילין" ו"חסרין" במשפט המצוטט). במשך הזמן נתפסה בטעות סיומת הריבוי **ין** במילה "תבלין" כחלק מהמילה ולא כתוספת ריבוי, כלומר סיומת הריבוי המקורית נשחקה או התאבנה וכבר לא מילאה תפקיד של סימון רבים, כך שהמילה "תבלין" נתפסה בטעות כלשון יחיד, וכשרצו לבנות ממנה צורת רבים, הוסיפו לה יסוד ריבוי, וכך התקבלה צורת הרבים "תבלינים" שיש בה ייתור לשוני.

עד כה ראינו תופעות של ייתור לשוני המיוצג על ידי כפילות של שני יסודות, הממלאים שניהם אותו תפקיד, יסוד אחד מרוקן ממשמעות ויסוד אחד "חי", אך יש שמתגבבים במילה או בצירוף שלושה או יותר יסודות בעלי תפקיד זהה. כך הוא בתוארי הפועל "מלכתחילה", שיש בו שלוש מילות יחס הנצמדות לשם העצם "תחילה". יש לשער שבשלב הראשון הסתפקו במילת יחס אחת ("כתחילה"), זו נשחקה במשך הזמן ונוספה לה עוד מילת יחס ("לכתחילה"), ולבסוף הצטרפה מילת היחס השלישית באותו התפקיד ("מלכתחילה"). בלשון המקרא יש לא מעט כפילויות לשוניות כאלה. לדוגמה: "לְמַבְרָאשׁוֹנָה", דברי הימים ט"ו, 13.

כפילות של שלושה יסודות קיימת במילת התנאי "אפילו": זו מורכבת משלוש מילות תנאי – "אף" (מילת תנאי מקראית), "אם" ו"לו" (אף+אם+לו). העיצור מ' במילת התנאי "אם" התמזג עם העיצור שאחריו והתקבלה התבנית "אָפִּלוֹ". בעברית המדוברת, כך נראה, ממשיכה השחיקה וגדלה הכפילות. יש דוברים המוסיפים ל"אפילו" עוד מילת תנאי, במשפטים כגון: "אפילו אם תגיעו בזמן...". בצירוף "אפילו אם" יש אפוא ארבעה יסודות תנאי!

לסיכום: בתהליך התפתחות טבעית של הלשון מתרוקנים יסודות דקדוקיים ממשמעות, מפסיקים לתפקד בתפקידם המקורי, ויסודות חדשים מצטרפים לצדם במילה אחת לשם מילוי אותו תפקיד דקדוקי, בתבנית של כפילות לשונית. התבנית בעלת הכפילות עשויה להיות מורכבת משני יסודות, שלושה ואף יותר. חלק מתוצרי התהליך הזה מתקבלים במשך הזמן בלשון ונחשבים לבסוף לתקניים, וחלק נתפסים בתקופה מסוימת כלא תקניים, וימים יגידו אם יאומצו במשך הזמן ללשון התקנית.

בעברית המדוברת נפוצים שימושי לשון שיש בהם כפילות מיותרת, כגון "ממזמן", "ממקדם". במילים אלה משמשות שתי מ', שהן הכפלה של מלת היחס "מן". תחילה הצטרפה רק מ' אחת אל שמות העצם "זמן", "קודם", והצירוף שימש ומשמש כתואר הפועל במשפט. לדוגמה: "פגשתי אותו ממזמן". במשך הזמן, עם השימוש המרובה בתוארי הפועל הללו, נתפסה מלת היחס המקדימה לא כתוספת אלא כחלק משם העצם, ונשחקה משמעותה המקורית. הדוברים לא עוד חשו שמדובר בשני יסודות: מן+זמן, מן+קודם (=מאז זמן מסוים), אלא ביסוד אחד – "ממזמן". ניתן לומר שמילת היחס התרוקנה ממשמעות, נשחקה מבחינה סמנטית, והורגש צורך להוסיפה מחדש, להשגת המשמעות הנדרשת. כך התקבלה כפילות לשונית, בתהליך טבעי של התפתחות צורות דקדוקיות.

הכפילות הלשונית הזאת, הנקראת בחקר הלשון ייתור לשוני או רדונדציה, היא תופעה ידועה בכל השפות, פרי תהליך התפתחות טבעי של התרוקנות יסודות לשוניים ממשמעות, ותוספת יסודות חדשים במילה לצד אלה שנשחקו. ניתן להבחין בפעולתו של תהליך זה בתבניות מגוונות, ולא רק כאלה מסוג "ממזמן". לדוגמה, בצורות כמו "לְשָׁמָּה", "לְהִנֵּה", הרווחות בלשון הדיבור, יש שני יסודות במילה אחת המציינים כיוון – מילת היחס ל' (+אל) וסיומת הכיוון בקמץ שאחריו ה'. אמנם די ביסוד אחד להראות על הכיוון, כגון: שָׁם לְשָׁמָּה, או שָׁם לְשָׁמָּה, אך נראה שבתודעת חלק מהדוברים אין בצורה "שמה" משמעות של כיוון, כלומר, יסוד הכיוון המקורי נשחק, ולכן הוסיפו למילה את ל' היחס, הנותנת את משמעות הכיוון. להמחשת הכפילות ניתן להביא את השימוש העממי "הלכתי לביתה", הרווח בלשון ילדים או בפי דוברים לא משכילים, שבו משמשים שני יסודות להראות על הכיוון. צורות אלה נחשבות לא תקניות, אך המעניין הוא שמילים אחרות בתבנית זו, שיש גם בהן ייתור (כפילות) לשונית, נחשבות לתקניות, משום שהן מתועדות בשכבות היסטוריות קודמות של העברית, לדוגמה: "למעלה", "למטה".

ומה תאמרו על צורות כמו "ממני", "ממנו"? גם בהן מופיעה מ' כפולה, מיותרת. אם "ממני" פירושו מן+אני, הייתה הצורה הממוזגת אמורה להיבנות כך: "מְנִי". ואמנם קיימת בצד "ממני" הצורה העתיקה "מְנִי", שפירושה "ממני" (מן+אני). הצורות בעלות ה – מ' הכפולה נוצרו אפוא באותו התהליך שתואר לעיל – יסוד אחד נשחק במשך הזמן, ולכן נוסף למילה עוד יסוד למסירת המשמעות הנדרשת. ושימו לב: בבטיות מילת היחס הנ"ל אין כפילות בצורות "מָכֶם", "מִכֶּן", "מִיָּהֶם", "מִיָּהֶן", שבהן יש רק מ' אחת, אבל יש כפילות בצורות "ממני", "ממנו", ואלה גם אלה נחשבות לתקניות, בעוד ש"אחיותיהן" שנוצרו באותו התהליך בעברית הישראלית (כגון "ממזמן") לא התקבלו עדין בשערי העברית התקנית.

והנה דוגמאות נוספות לייתור (כפילות) לשוני בעברית: כינוי הרמז "זאתי" או "הזאתי", הנפוץ בלשון הדיבור, הוא למעשה צירוף של שני כינויים – "זאת" ו"היא", שהתמזגו ל"זאתי". במשפט כגון "התמונה הזאתי שלי" יש כפילות מיותרת, והמהדרין יסתפקו בכינוי רמז אחד: "התמונה הזאת שלי", או "התמונה ההיא שלי".

עושר של שפה, לדברי ענברי, הוא גם עושר תרבותי. הוא מכון בזאת לארון הספרים היהודי והישראלי. בשירו של עמיחי יש שימוש מופגן ומתריס בתפילה, בתפילת האשכבה, לשם מחאה חילונית. זו חילוניות מעורה. כאן גם מהדהדים שירים קודמים שעשו זאת, כגון 'על השחיטה' של ביאליק.

בשנים האחרונות הצטמצם הדיון על השפה הרזה, שלא בצדק, רק לפרוזה.

העברית שלנו, המכונה בטעות עברית ספרדית, היא עירוב של שפה עשירה בעיצורים (ספרדית) לבין שפה עשירה בתנועות (אשכנזית).

אצל ביאליק ובני דורו לא מחמיצים אף הברה. אצל אלטרמן ובני דורו יש תחושת ריחוף. המשקל לא ממומש באופן מלא. הם כאילו כותבים על מצע קפיצי.

בהקשר לפרוזה, סבור ענברי, כי השפה של דור המדינה וקודמיו היא עשירה אך לא אמינה. העושר הלשוני לא ניתן לרדוקציה בהיבט אחד אלא הוא חיתוך של כולם: הצלילי, הלקסיקלי, התחבירי והתרבותי.

מאיר שלו

הסופר **מאיר שלו** הרצה על 'המילון המשפחתי'. העברית המשפחתית, לידו של שלו, היא עברית של קבוצות קטנות בכלל, ובכלל זה גם של כל דוברי העברית.

העברית קלטה מילים זרות כבר בתקופת התנ"ך. כל שמות החודשים הם לא שמות עבריים. מילה צריכה להיאבק על חייה, על קיומה ועל מעמדה. המילה שייכת בעיקר לציבור ולא לחוקרי השפה או למחדשים.

השפה צריכה להיות מכשיר יעיל והיא גם כלי רגשי מאוד. אנשים מתייחסים לשפה ככלי לאומי.

מה מייצר ביטוי בשפה? היכולת שלנו להינתק מהמשמעות המקורית שלו. אם הוא יצליח להינתק ולהמריא ממנה, הוא יחיה שנים רבות.

המשפחתיות הזאת בשפה מופיעה לא מעט בספרות. הכוונה לביטויים שלא צריך להסבירם או לכתוב הערת שוליים בתחתיתם כשהם נאמרים בהקשר של מי שצפוי להבין אותם. שלו: "הביטוי 'כעיר שחברה לה יחדיו' הוא כינוי במשפחתנו לאדם שחברו בו יותר מצרה אחת. לימים הפך הביטוי לביטוי פוליטי בעוד שבמקור הביטוי מתאר את ירושלים כפי שהיא נשקפת מהר הזיתים".

שלמה ידוב

את הכנס חתם הזמר **שלמה ידוב** בהופעתו 'חלק ממני' המשלבת סיפורים, שירים ונגינה וירטואוזית בגיטרה. ידוב סיפר על העלייה מארגנטינה לישראל כבן לדור שני של מהגרים שהיגרו מפולין ועל המעבר מספרדית לעברית.

הכנס 'שפת המקום' התקיים כחלק מסדרת ימי עיון על שם ריכרד קאופמן בכפר יהושע, בשיתוף פעולה בין המכון לאמנות באורנים, כפר יהושע והמועצה האזורית עמק יזרעאל. **יו"ר - אלי שמיר**. לאחר ההתכנסות במועדון לחבר בכפר יהושע התקיים סיור באתר ההנצחה לריכרד קאופמן בהדרכתו של אלי שמיר.

בפתיחת הכנס נשאו ברכות **אייל בצר**, ראש המועצה האזורית יזרעאל, ו**ד"ר יעל גילעת**, ראש המכון לאמנות באורנים.

פרופ' רינה בן שחר הרצתה על 'עברית מזמן ועברית של הזמן: שינויים טבעיים בעברית המדוברת'. היא תיארה תהליכי התפתחות אוניברסליים החלים בכל הלשונות, שמקורם בשפה המדוברת. השינויים החלים בלשון הדיבור מחלחלים במרוצת הזמן ללשון הכתב, כך שהלשון נתונה תדיר בתזוזה. שפות מתקיימות תוך איזון מתמיד בין סחף השינויים בדיבור לבין כוחות הבלימה המשמרים שבלשון הכתב הקאנונית. לדוברים המשכילים יש תודעה של התקן וצורך לשמור על לשון התרבות. שפות שהן רק מדוברות עוברות שינויים גדולים הרבה יותר משפות שיש להן גם לשון כתב. בשנים האחרונות התחזקה ההכרה בצורך במחקר השפה הדבורה, תוך מודעות לפערים הטבעיים הקיימים בין השפה הכתובה למדוברת. גורמים בסיטואציה של שיחה פנים אל פנים יוצרים אפיונים מיוחדים ללשון הדיבור. בשיחה הדובר משתמש לא רק במילים אלא גם בתנועות גוף ובהבעות פנים. ניתן אפוא לחסוך במילים ולהעביר משמעות באמצעים אחרים. המשתתפים בשיחה מתערבים אלה בדברי אלה, משנים את כיווני השיחה וקוטעים את רצף הדיבור; הדוברים בשיחה ספונטנית שולפים יסודות מהזיכרון לטווח קצר, כך שבדיבור מיוצגים בדרך כלל המבנים הלשוניים הבסיסיים והשכיחים ביותר; הדוברים נוטים לחסוך במאמץ הדיבור ולהעביר את המסר שלהם באמצעים מינימליים.

בן שחר הציגה והדגימה כמה תופעות בהקשר זה: הבלעות פונטיות, כגון 'למרות' (שבא מ'להמרות'); כפילויות ועודפות בלשון - 'ממזמן' ('מן+מן+זמן') או 'אפילו' ('אף+אם+לו'); מעבר מקבוצה דקדוקית אחת לאחרת ('פרפרית' - מעבר משם עצם לשם תואר) ואנלוגיות צורניות ('דיכית' - אנלוגיה לצורות כמו 'ניקית').

אסף ענברי

הסופר **אסף ענברי** הרצה על 'הספרות העברית והשפה הרזה'. הוא פתח בהקראת שירו של יהודה עמיחי 'אל מלא רחמים' - לדברי ענברי, אולי המניפסט הגדול ביותר של השפה הרזה בתולדות השפה העברית (וגם השיר הקנוני ביותר של תרבות השכול): "אני שמשמש רק בחלק קטן של המילים שבמילון". גם רחל המשוררת חרתה על דגלה את הפשטות. עד הסופרים הצעירים של ימינו הופיעה השפה

הרזה לא כקוצר יד אלא כאמירה סגנונית. ענברי קובע שעל-ידי צמצום מילוני אפשר להביע עושר ספרותי גדול מאוד. בשיר של עמיחי יש עושר תחבירי גדול; השיר כתוב כמשפט אחד, כמבקש להיקרא בנשימה אחת.

עברית רבת-פנים בספרות: עבר, הווה, ילדים, מבוגרים

יום העיון של החוג ללשון עברית

דרך הדיאלוגים, ובהמשך - אצל יוצרים מסוימים - גם בסיפור. דבורה עומר כותבת כבר 50 שנה לפעוטות וגם לנוער בדגש על שפה, תרבות וערכים לאומיים וציוניים. חלק מספריה לא שרד. הספר 'הבכור לבית אב"י' לא שרד. עשו לו עיבוד מחדש. עומר שימרה את האמביוולנטיות בדמותו של בן יהודה: אדם דגול אך קשה מאוד לילדיו. הוצאת עם עובד הוציאה מהדורה מחודשת, משוכתבת. לא ברור מי ביצע את השכתוב בפועל. כנראה העורכות, בעצה אחת עם עומר. ההבדלים הם גם בכריכה, שהיום היא צבעונית ומתייחסת לפרט מושך יותר. הטקסט כיום לא מנוקד והרבה יותר מרווח. דה-מלאך הצביעה על שינויים לקסיקאליים, מורפולוגיים ותחביריים, על החלפה והסרה של צירופים כבולים ועוד. גם שינויים אידיאלוגיים ביכורים בין שני הנוסחים. למשל, הופחתה מידת האלימות במשפחה, אך דמות הערבי, שמוצגת בצורה בעייתית, לא שונתה.

נושא השכתוב מחדש שנוי במחלוקת. כשמדובר בתרגומים השכתוב רצוי. מצד שני קיימת תופעת תנ"ך רם (תרגום של אברהם אהוביה את התנ"ך לילדים). לא בכדי יש לנו שיעורי תנ"ך מכיתה ב' עד י"ב. באמצעות התיווך של המורים אפשר להנחיל לתלמידים את שפת התנ"ך. לסיכום דבריה אמרה דה-מלאך: כדאי לשכתב, רצוי לשכתב - אבל בעדינות.

בבי הנדל

המתרגם ושדרן הרדיו, **בני הנדל**, בהרצאתו "החירות המופלאה שבצייתנות" שוחח על בעיות תרגום שירה, הן למבוגרים והן לילדים, והדגים תרגומים שתרגם מיצירות א.א. מילן, סילברסטין, וגם מתרגומי שירה למבוגרים. ב-76 קיבל הנדל תכנית לילית ברשת ג' ובחר לקרוא בה שירה. הוא החליט גם לתרגם שירים. הנדל דיבר על הדרך שבה בחר לתרגם כל שיר: תרגום מוסיקלי או תרגום תוכני.

פרופ' רינה בן-שחר, ראש החוג ללשון, דיברה על התחבולות הלשוניות היוצרות את האבסורד ואת הנונסנס בשירת הילדים של אפרים סידון וחנוך לוין. שני יוצרים אלה כתבו שירים "חתרניים" לילדים, שירים המופנים בעת ובעונה אחת גם למבוגרים, שבהם הם חרגו מהנורמות המקובלות בשירת הילדים העברית ועודדו את הילד ואת המבוגר להטיל ספק ולהתבונן בעולם במבט אחר.

הכנס שהיה מיועד לסטודנטים ופתוח גם לקהל הרחב, עורר התעניינות באספקטים מגוונים של השפה והעמיק את הידע על אופן פעולתה של הלשון בתחומי החברה והתרבות.

הכנס התמקד השנה במאפיינים לשוניים ובתחבולות לשוניות-פואטיות בספרות ילדים מקורית ומתורגמת.

מרצי הכנס ייצגו מגוון של עיסוקים וגישות לטקסט הספרותי, גישות הבאות מחקר הספרות, מהבלשנות ומחקר הלשון העברית, מהתרגום הספרותי ומהמוזיקה.

בדברי הפתיחה שלו שאל **פרופ' יאיר קארו**, ראש אורנים, האם צריך ללמוד לשון ולעשות בגרות בלשון? לדבריו, לפני 60 שנה היה הזוי לדבר בכנס על חשיבות הלשון העברית. נדמה היה שהיא נמצאת בתהליך של שגשוג. די להבטי בעיתונים של אותה תקופה כדי להבין שזה היה אחרת. כיום גם חלקים מסוימים בזמר העברי הגיעו עד לשאול תחתיות. כושר ההבעה המתורגם כושר חשיבה חבוקים זה בחולשתו של זה. החולשה משתלטת על השפה העברית. קארו סיכם את דבריו במשפט: "אני סבור שהגיע הזמן לבן יהודה חדש".

דניה בן-דור

מופע מוזיקלי של **דניה בן-דור** פתח את הכנס והתמקד בהיבטים לשוניים ביצירתה, ביחסה לשפה ובהיבטים מוזיקליים של יצירתה. בן דור פתחה בהדגמה של שיר תוך שירה ונגינה. השיר בנוי לפי תבנית שגם הילדים יכולים להמשיך בה בעצמם. היא הציגה את הספר 'חרוזים טעימימים' מתוך סדרת ספרי משחק. הספר הזה מתבסס על חריזה בתשובות הילדים. 'אותיות מצחיקות' נועד להכנת הילדים לבתי הספר. לאיור חייב להיות ערך מוסף, שלא ישקף אחד לאחד את הטקסט. בהקדמת הספר 'אותיות מפטפטות' כתוב שבספר הזה לא חייבים להבין כל מילה. הספר מתבסס בעיקר על אונומטופיאה, בנוסף לחרוזים. 'ככה זה בעברית' ו'ספר השטויות של דניה' - לשטוז יש מבנה תחבירי קבוע. הוא תמיד מתחיל במילה 'פעם' ואחריה נושא, נושא ומושא. השטוז חייב להיות שטויות ולהתחרז.

ד"ר נעמי דה-מלאך

הרצאתה של **ד"ר נעמי דה-מלאך**, "עברית לא חברית", נפתחה בשאלה: למה ילדים לא קוראים? יש שינויים רבים בספרות הילדים. האופנות משתנות וגם השפה משתנה. השפה הכתובה משמרת רגע ברצף ההשתנות. חבל שספרים איכותיים ייעלמו בתהום הנשייה רק בגלל השתנות השפה. אחת הדרכים להתמודד עם הבעיה היא להעביר מכלי לכלי. לפי בן-שחר, עין אפשרות לכתוב בשפת הדיבור ולדבר בשפת הכתיבה. עם זאת, שפת הדיבור חודרת לשפת הכתיבה

ד"ר אריה קיזל

האומנם חיזוק מנהלי בתי-הספר היסודיים?

את יכולת התמרון של המנהלים. אלה הן הרשויות המקומיות (ובמקומות קטנים ומרוחקים יהיו אלה ראשי המועצות המקומיות הדומיננטיים) ונציגי ההורים (אשר דוחפים לעיתים קרובות להפרטה של בתי-הספר ולהצטרף צעדי המנהלים והמורים).

טוב היה עושה שר החינוך אם היה בוחן היטב את הפיילוט המוצלח של תכנית הניהול העצמי הוותיקה והטובה ושב אל ממצאי המחקרים המלמדים, כי החופש הרב שניתן אז למנהלי בתי-הספר הביא לשגשוג ולאי תלות של בתי-הספר ברשויות המקומיות ובהורים, ותרם במיוחד לחיזוק הצוותים החינוכיים והמנהלים.

ממשלת ישראל אישרה את הרפורמה ביסודיים (דה-מרקר, 14.3.2011), תכנית אשר לדברי שר החינוך מהווה מודל תקצוב חדש לבתי הספר היסודיים. מודל שימשש פיילוט בשנת הלימודים תשע"ב ואשר לפיו יורחבו סמכויות ניהול התקציב והסמכויות הפדגוגיות של מנהלי בתי הספר היסודיים. על-פי התכנית שפורסמה בקול גדול יקבלו מנהלי בתי-הספר ממשרד החינוך תקציב שיאפשר להם לקבוע סדר עדיפות עצמאי לניהול בתי-הספר.

עיון מדוקדק בהחלטה שאישרה ממשלת ישראל תחת הכותרת "ניהול עצמי - העצמת הסמכויות של המנהל בבית הספר" מגלה כי היא לא שונה באופן משמעותי מתכנית הניהול העצמי שכבר מונתה במאות רבות של בתי-ספר בישראל ואשר לפיה מנהלי בתי-הספר מנהלים באופן עצמאי תקציבים רחבים למדי המאפשרים להם, תחת רגולציה לא מחמירה, להוציא לפועל את מדיניותם.

תקציבים אלה מאפשרים כבר היום למנהלי בתי-ספר יסודיים אמיצים לנהל השתלמויות, לקנות שירותים פדגוגיים, להעשיר את תלמידיהם בתכניות מגוונות ואף להשקיע בבינוי (צנוע אמנם) של מרחבי למידה (החל מגינות חקר ועד מוזיאון בית-ספרי או העשרת ספרייה) וכל זאת ללא צורך בפקוח רב. הישג זה הוא פרי פעולתו הברוכה של פרופ' עמי וולנסקי בעת שהיה סמנכ"ל התכנון במשרד החינוך בשנות התשעים.

שר החינוך שכח לדווח לציבור שבשנת 1996 הוחל בפיילוט של הניהול העצמי בשמונה בתי-ספר. שנה לאחר מכן נכנסה מינהלת החינוך ירושלים לפרויקט עם כל בתי-הספר היסודיים. בתחילת 2000 חתמו 30 רשויות מקומיות, שבהן 700 בתי ספר, על חוזה עם משרד החינוך המסדיר את המעבר שלהן לניהול העצמי. אחת מהן היתה תל-אביב, שכמעט כל בתי-הספר בה מנוהלים באופן עצמאי.

בנוסף לכך לא דיווח שר החינוך כי על-פי דו"ח של משרד החינוך (הארץ, 31.1.2005) בתי-ספר שעברו לניהול עצמי הגיעו להישגים לימודיים. ממצאי מחקרים שנערכו, בעיקר על ידי פרופ' יצחק פרידמן (ב-1997 וב-1998) וגם על-ידי אחרים העלו שהניסוי נתפס כמועיל להשבת הניהול של בתי-הספר.

מוזר, אך התכנית שאישרה כעת הממשלה תורמת דווקא לנטילת חלק מהסמכויות ממנהלי בתי-הספר. זאת משום שהממשלה אישרה ש"לכל בית-ספר הנכלל בתכנית תוקם ועדת היגוי מלווה שמספר החברים בה והרכבה ייקבע על-ידי מנכ"ל משרד החינוך... בית-הספר יקבע תכניות עבודה ויעדים, בין היתר בהתאמה ליעדי משרד החינוך, וידווח על יישומם בקביעות לוועדת ההיגוי המלווה ולמשרד החינוך כפי שייקבע על-ידי משרד החינוך".

המשמעות המעשית היא כי מנהל בית-הספר יהיה כפוף מעתה לשני גורמים - למשרד החינוך (כלומר לגורמי הפיקוח החונקים אותו בלאו הכי) ואף לוועדת היגוי שהרכבה לא נקבע על-ידו אלא נכפה עליו על-ידי המשרד. בוועדות היגוי אלה יהיו לבטח שותפים שני גורמים שיצרו עוד יותר

אורניא - אור

בו מצאתי בוקר אחד
את שמי המלא
על פתק זעיר
כששטטתי מהורהר
בשבילי גנו הבוטני
- היה זה
לאחר שתהיתי
על חוסר שימת לבי
לשונות הצמחייה;
למגוון סוגי
בעצים, בצמחים ובעשב,
המתגלם בין היתר
ב ש מ

חובב רטאק, 23 במאי, 2011

אורניא - נילת אור

אותה מצאתי ערב אחד
על נייר מתמלא
בקווי תוכן מזהיר
תו שרבוט מהדהד
תואי קרן אור סימולטני
- היה זה
לאחר שתהיתי
על חוסן מידת קו האופי
תו שונות היצירה;
למגוון סוגי
באופנים, בצבעים ובקצב,
המתגלם בין היתר
ב י ש מ

חובב רטאק, 31 במאי, 2011

אוכל, מזון וקולינריה בראי ההיסטוריה

יום עיון של החוג להיסטוריה וללימודי ארץ ישראל

כתבה וצילמה: שרה שגיא

ד"ר ג'ק פסטור

לבין זהות תרבותית, ומסביר את חשיבות חקר המזון באנתרופולוגיה ובארכיאולוגיה. בהרצאה זו נסקרו העדויות העומדות לרשות ארכיאולוגים החוקרים אוכל בתקופה הרומית. החל בסירי הבישול, דרך המפעלים המונומנטאליים שייצאו ציר דגים מספרד לשוויצריה, ועד לציורי הקיר של פומפיי. לסיום נבחן מקרה אחד, אשר בו ניתן לראות סממנים של שינוי בזהות תרבותית במושבה היוונית מטפונטו בדרום איטליה, לאחר סיפוח האיזור לרומא.

"טעם פיש" – דגים ומאכלי ים במרחב הים התיכון הביזנטי – הרצאתה של **רותי גרטנון** מאורנים ומאוניברסיטת חיפה עסקה בדגים ובמאכלי ים על סוגיהם השונים כדבר שבשגרה ברחבי הים התיכון בכל העת העתיקה. מאז התמוטטותה של האימפריה הרומית, ובמיוחד עם התבססותה של האימפריה הביזנטית והתנתקות אירופה המערבית ממנה, מאז המאה השישית לספירה, המשיכו דגים ומאכלי ים להיות מאכל שבשגרה בים התיכון המזרחי, אולם לא באירופה המערבית. כך היה גם עם הופעת האסלאם במאות השביעית והשמינית ולאחר כיבוש האימפריה הביזנטית על-ידי העות'מאנים, בסוף המאה ה-15 לספירה. מאידך, האפליה המעמדית, הן בסקטור החילוני והן בסקטור הדתי, באה לידי ביטוי בצריכה של מאכלי ים שונים.

מטרותיה של הרצאה זו להתחקות על השינויים שתצרוכת של מאכלי ים בין שני אגניו של הים התיכון מאז מאה ה-6 ועד המאה ה-16; האם יש קשר בין תצרוכת של מאכלים אלה לשינויים אתניים תרבותיים? לעמוד על הקשר בין הבדלי המעמדות בעולם החילוני והדתי להבדלים במאכלי הים שנצרכו ועל הידע לגבי האיכויות התזונתיות והרפואיות של מגוון מאכלי הים.

ד"ר סוזן ויינגרטן מאוניברסיטת תל אביב נשאה הרצאה בשם "לאכול את ההיסטוריה: אוכל יהודי וזהות יהודית מהתנ"ך ועד הקיבוץ".

מושב שני:

המרחב הים-תיכוני בתקופה הצלבנית והממלוכית

יו"ר ד"ר חסד הירש

ד"ר עדנה שטרן מרשות העתיקות הרצתה על "יקר מאוד, מתוק מאוד: עדויות ארכיאולוגיות לייצור סוכר בארץ-ישראל בימי-הביניים"; על סמך מקורות כתובים מימי-הביניים נמצא כי סוכר גבישי המיוצר מקנה סוכר היה מצרך יקר ערך ונדיר יחסית. בשנים האחרונות נוספו למידע זה גם ממצאים שנחשפו בחפירות ובסקרים ארכיאולוגיים. הממצאים מוסיפים נדבך להבנת תהליכי הייצור של הסוכר הגבישי וצריכתו בתקופות

יום העיון נפתח בברכתם של **ד"ר ארנון מדזיני**, דיקן הפקולטה למדעי החברה והרוח ושל **ד"ר ג'ק פסטור**, ראש החוג להיסטוריה וללימודי ארץ ישראל:

אוכל, מזון וקולינריה (אומנות הבישול) מהווים חלק נכבד מחיי החברה המודרנית: במפגשים חברתיים, במפגשים משפחתיים, באירועי שמחה ואבל, במפגשים עסקיים ולעיתים מוצגים כמוטיב מרכזי בסרטי קולנוע.

יחד עם התפתחות הרפואה הנורמטיבית והרפואה הטבעית, גדלה המודעות לחשיבותו של המזון על מרכיביו וכן לאופן בישולו. לאחרונה נכללת מודעות זו גם ברפואה הוטרנרית. בתכניות הריאליטי בטלוויזיה הקולינאריה יוצאת מהתחום השמרני של מתכונים מזון לעקרות הבית, שפים ממין זכר תופסים בהן מקום מרכזי ומודגש הקשר בין המזון לבין הזהות האתנית/תרבותית.

המחקר בנושא הקולינאריה בהיסטוריה חדש יחסית. העיסוק בו צומח בהדרגה בד בבד עם העלייה במודעות לחשיבות של מחקר רב-תחומי (מולטי דיסציפלינארי) ובין-תחומי (אינטר-דיסציפלינארי), כדי להציג תמונה היסטורית רב-ממדית בתחום התרבות, הפוליטיקה, הכלכלה, החברה והסביבה.

ייחודו של הכנס הוא בהצגת תחום מחקר חדש זה לאורך תקופות היסטוריות ארוכות: מאז התקופה המקראית ועד התקופה המודרנית. הכנס מיועד לקהילה האקדמית ולקהל הרחב. ההרצאות בנושאים מגוונים שאנו חווים אותם גם כיום: אוכל וזהות דתית, תרבותית וקהילתית; מזון, קולינאריה, בריאות והקשר למעמד החברתי ולמשמעויות פוליטיות; הקשר בין מזון למסחר וכלכלה; ההיסטוריה של אקולוגיה של מזון והעדויות החומריות תרבותיות; ארכיאולוגיה של מזון וכלי אוכל.

ידע על אוכל ויין נחשב בימינו סממן תרבותי, ושפים נתפסים כידוענים. מזון הוא משאב תרבותי, תירותי וכלכלי שמושך אליו המונים, לעיתים אף יותר מספרות, אמנות או מוסיקה. העניין העצום בנושאים קולינריים מוצא את ביטוי בתרבות ההמונים בשלל תכניות בישול וריאליטי, באתרי אינטרנט ובביקורות מסעדות וגם במחקר האקדמי.

מחקר ההיסטוריה הקולינרית מתחקה אחר המשמעויות התרבותיות, הדתיות, הכלכליות והפוליטיות של המזון. הוא עוסק בין היתר בחומרי הגלם, בתפקידו התזונתי של המזון, באמונות ובמנהגים הנקשרים אליו.

מושב ראשון:

יהודים, פגאנים ונוצרים במרחב הים תיכוני

יו"ר ד"ר ג'ק פסטור

ד"ר סמדר גבריאלי, עמית מחקר קרן ליידי דייוויס מהאוניברסיטה העברית נשאה הרצאה בשם "פעם של טעם: ארכיאולוגיה של אוכל בתקופה הרומית"; "אמור לי מה אתה אוכל ואומר לך מי אתה" אמר הגסטרונום הצרפתי בריאט-סברין (Brillat-Savarin) במאה ה-19. משפט מפורסם זה מתמצת את הקשר בין אוכל ומנהגי אכילה (food and foodways)

מיוצג באופנים שונים בתקופות השונות. בתקופת הרנסנס מובא האוכל בהקשרים דתיים בעיקר, בציורים איטלקיים, כמו בתיאור סעודות מרצף חיי ישו המראות את חיי העשירים אך יש ביטוי גם לפשוטי העם, כפי שניתן לראות בעיקר בציורים של ארצות השפלה. ההבדל ביניהם בולט וברור. בהולנד הפרוטסטנטית של תקופת הבארוק יש שימוש באוכל כדי להביע באמצעות סמלים דתיים, מוסריים וערכיים. במאה התשע עשרה מקבלת הארוחה ביטוי לעליית כוחו של המעמד הפרולטרי העירוני המתהווה בצד הבורגנות. במאה העשרים ועוד יותר מכך במאה העשרים ואחת מודגש הביטוי של האוכל הארוז שהופך להיות לתעשייתי ומשווק במרכולי ענק. אמנים עכשוויים מבטאים באמצעות מסרים פוליטיים.

בארץ מייצג האוכל ביטוי פוליטי ועממי. הציונות מעלה על נס את החלוצים שעזבו שולחן מלא טוב מאחוריהם והגיעו לארץ של ביצות. הארוחה האחרונה של ישו הופכת לסעודה של חיילים לפני צאתם לפעולה, ועם זאת, כל האוכל הרב לא מספק את צרכיה של ילדת עובדי זרים ענייה שמחטטת בזבל כדי לחפש לעצמה משהו לאכול.

הפטאמיות, הצלבנית, הממלוכית והעות'מאנית הקדומה בארץ-ישראל. הרצאתה של **פרופ' עמליה לבנוני** מאוניברסיטת חיפה, "מזון ובישול בתקופה הממלוכית: משמעויות חברתיות ופוליטיות" עסקה בהיבטים של היררכיה חברתית וטיפוח הסדר החברתי כפי שהתאים לשליטים הממלוכים ולאנשי ההלכה שתמכו בשלטונם, באמצעות המזון, המטבח ומוסדות הצדקה.

ד"ר יהודית בורנשטיין מאורנים ומאוניברסיטת חיפה נשאה הרצאה בשם "בשולחן האוכל של הנזירים: מזון וחדרי אוכל כמעצבי זהות קהילתית"; באמצעות ניתוח תקנוני המסדרים של הטמפלרים וההוספיטלרים, נבחן השימוש שנעשה באוכל ובחדרי אוכל במנזרים בימי הביניים לעיצוב זהותם הקהילתית והדתית של הנזירים. ההרצאה בחנה גם את הצורך של המסדרים להתאים את יחסם למזון בחדר האוכל לאורח חיים נזירי עם ייעוד צבאי וסיעודי.

מושב שלישי:

מזון לבריאות הגוף והרוח בתקופה המודרנית

י"ר פרופ' נעמה ברזל

ד"ר מירי שפר מאוניברסיטת תל אביב הרצתה על "קוליגריה, בריאות ומעמד חברתי: המקרה העות'מאני בעת החדשה המוקדמת". לדבריה, בריאות ומצב כלכלי הולכים פעמים רבות יד ביד. היינו רוצים לקוות שמיטב הטיפול הרפואי ניתן לכולם ללא קשר ליכולותיהם הכלכליות, אך לצערנו

המצב הוא אחר לא רק כיום. במזרח התיכון העות'מאני דובר הערבית והתורכית בעת החדשה המוקדמת המצב הכלכלי בהחלט השפיע על בריאותו של האדם. בכל הקשור לפרוצדורות רפואיות או לפרמקולוגיה כולם היו שווים. העדויות מצביעות על כך שתורפות יקרות יותר לא היו בהכרח יעילות יותר, והיכולות הכירורגיות היו מוגבלות בין כך ובין כך. אבל ככל שהדברים קשורים לשמירה על אורח חיים בריא ההבדלים המעמדיים היו ניכרים. על-פי התפיסה

י"ר פרופ' עמליה לבנוני

הרפואית ועל-פי פרקטיקות החיים, דיאטה (במובן של אורח חיים בריא ולא המונח הצר המוכר לנו כיום של שמירה על המשקל) הייתה אמורה להיות מאוזנת בכל מרכיבי המזון. כך קבעו רופאים שייצעו לפציינטים שלהם כיצד לשמור על בריאותם ובכך התחשבו שופטים בבית המשפט בקובעם את גובה המזונות לאישה גרושה. אך מי יכול היה להרשות לעצמו בשר באופן שוטף? ירקות או פירות? האם היו מצרכי היסוד זמינים בשוק החופשי במחיר שווה לכל נפש? מה היו באמת מצרכי היסוד בתפיסה העות'מאנית במאות השש-עשרה והשבע-עשרה? בהתבסס על חיבורים רפואיים, על תכתובת של המדינה העות'מאנית, על מקרים משפטיים שהובאו בפני בית המשפט המוסלמי ועל ספרות נוסעים אני מתחקה אחר התפריט של תושב עיר עות'מאנית בעת החדשה המוקדמת, ואחר האופן שבו תפריט זה נבנה בהתבסס על שיקולים רפואיים וכלכליים כאחד.

את יום העיון חתמה הרצאתה של **אלינור רותם** ממכללת ויצ"ו, "ייצוגי האוכל בתרבות המערבית", שסוקרת את התפתחות ייצוגי האוכל בתרבות המערבית החל מתקופת הרנסנס ועד ימינו. האוכל כצורך בסיסי

להקשיב לסיפור האישי

בעקבות שיתוף פעולה בין השב"ס למכללת אורנים הגיעו אסירים לשיעור באורנים

ד"ר אסנת ניסנוב אמרה בסיכום המפגש: "מה שקיבלתם היום הוא משמעותי יותר מכל הרצאה של פרופסור".

ד"ר אסנת ניסנוב מנחה את המפגש בין הסטודנטים לאסירים

האסירים יוסי ועלי (שמות בדויים) שוחחו עם סטודנטים מהחוג לחינוך חברתי קהילתי (חח"ק). הסטודנטים סבורים כי המפגש יוצא הדופן היטיב להכין אותם לקראת השתלבותם בעבודה המעשית. **במסגרת שיתוף פעולה ייחודי בין שירות בתי הסוהר ומכללת אורנים התקיים באפריל מפגש בין סטודנטים, מורים לעתיד, המיועדים לעבוד עם נערים בסיכון, ובין אסירים צעירים.**

המפגש הוא ביוזמת השב"ס המפעיל את פרויקט שלהב"ת (שירות למניעת סמים בבתי ספר תיכוניים) והוא חלק מתכנית הלימוד בקורס "נוער עובר חוק" בחח"ק בהנחייתה של **ד"ר אסנת ניסנוב**. מטרתו של קורס זה היא לאפשר לסטודנטים להכיר את החוקים הייחודיים לנוער ולהכיר את המסגרות המטפלות בנוער עובר חוק במטרה לעבוד עמן בעתיד בשיתוף פעולה.

במהלך הלימודים נפגשו הסטודנטים עם חוקר נוער, עם קצין מבחן, עם שופט נוער ועם ארגונים המטפלים בנוער עובר חוק, סירו בבית מעצר ובמוסד סגור לבני נוער ונפגשו עם אסירים.

האסירים, נקיים מסמים המצויים בתהליך גמילה, הגיעו למכללה, ואפשרו לסטודנטים להקשיב לסיפוריהם האישיים ולהבין היכן יכולה מערכת החינוך לסייע או למנוע הגעתם של בני נוער מועדים לכך אל בתי הכלא. העצירים הסבירו לסטודנטים את המשמעות של כליאה בבית סוהר, ומה ניתן ללמוד מניסיונם של אלו הנמצאים ב"צד השני". האסירים נבחרו בקפידה על-ידי צוות הטיפול ועל-ידי הנהלת הכלא, על בסיס התנהגות, השתתפות בתכניות הגמילה ובסדנאות ובהתאם ליכולות ולכישורים שלהם. האסירים הנבחרים לפרויקט שלהב"ת עוברים הכשרה מתאימה ובסיומה מקבלים תעודת 'מסביר בתחום מניעת השימוש בסמים לבני נוער'.

יוסי יעץ לסטודנטים: "אתם צריכים לשמש אוזן קשבת לבני הנוער, לדעת להקשיב ובעיקר לרכוש את אמונם. לי איש לא הקשיב, לא אמר מילה טובה, לא חיבק. היום אני מבין שהסם היווה עבורי תחליף. עם הזמן למדתי לשתף אחרים בכל בעיה שצצה אצלי ובכל מקום שאני נמצא אני יודע למי לפנות בשעת מצוקה. אין בטוח, אבל היום יש לי כלים להתמודד".

אורנים טי...

אורנים טי

אורנים בשבילי מקום שממלא אותי, מטעין, מספק, מזמן מפגש עם אנשים מרתקים, מעניינים, איכותיים. מקום שבו אני חשה שליחות להטמעת תורת החינוך: האהבה, האמונה, היכולת לשנות, להצמיח, להכיל, להפרות, לקדם, להנחיל הצלחות, להיות מודל, להקנות ערכים ולהיות בשביל...

וגם... להיות בת מזל על שאני מזדהה עם השיר: "לקום כל בקר עם שיר חדש בלב".

ד"ר אסנת ניסנוב

אל
והיום...

סטודנטים
על הדשא

ד"ר משה שניר

רעיונות לא מעשיים

סטודנטים להוראה יוצאים אל העולם, עוד רעיון לא מעשי!

של ידע פדגוגי המצוי בעולם הגדול אף מעבר לידע האצור אצל מוריהם. מתעתדים להיות מורים לאנגלית? בעולם ישנם עוד כמה וכמה מורים שמתחבטים בשאלות הכרוכות בהקניית שפה שניה ושלישית. רוצים להיעשות מורים למתמטיקה? הוראת המתמטיקה היא עניינם של עוד כמה בתי-ספר מחוץ לישראל. עוסקים בחינוך מיוחד? הנושא מעסיק אנשי חינוך בכל העולם. והגיל הרך? גם בארצות אחרות עוסקים בו, וכן הלאה.

מן הסתם, יסתבר לתלמידינו שידיעת השפה האנגלית נדרשת מהם לא בגלל שבתקנון האקדמי נקבע (למה?) שצריכים לקרוא מעט מאמרים באנגלית (אפילו אם הם פרי המקלדת של מרצים

”המציאות הדינמית של זמננו, המתעדכנת בקצב מסחרר, מצריכה במידה מכרעת דווקא את ”המעין המתגבר” כמוודל חינוכי, את הלומד האוטונומי שיכול לצאת אל העולם ולמצוא בו את דרכו.”

באוניברסיטה ישראלית), אלא משום שהעולם האקדמי באמת מדבר אנגלית. האנגלית אינה מטרד מאוס של הסילבוס – היא צורך חיוני אמיתי לכל מי שפותח חלון לעולם (שפות נוספות לא יזיקו).

סטודנטים להוראה – כחלק ממהלך של מיצוב אחר של דמות המורה – צריכים לרצות ללמוד כל העת בתחומי הוראתם ולדלות את המיטב בתחום מתוך מוקדי ידע אחרים, ליצור קשרי ידע עם עמיתים ועם אנשי מחקר כמו בכל תחום דעת יוקרתי (מחקר מדעי, רפואה, הנדסה, תקשורת, טכנולוגיה וכו'). עליהם ללמוד את המיומנות של כניסה לקהילות ידע רחוקות פיזית אבל קרובות בתוכן, לצרוך ידע רלוונטי באופן אפקטיבי ולהיות בעצמם תורמי ידע, תוך שהם מפעילים כישורים של פרשנות תרבותית ביחס לידע שנוצר או נצרך במחוזות אחרים.

אפשר ורצוי שבמסגרת לימודיו באורנים יהיה הסטודנט מחובר לקורסים שניתנים במקומות אחרים (דרך האינטרנט, למשל). כאן ישנם מורים נהדרים אבל גם ”שם” ישנם מורים מעניינים והפרספקטיבות שלהם יכולות להעשיר מאוד את עולמו של המורה לעתיד.

סטודנט יכול, ורצוי שכך יהיה, לצאת ממש, לא רק באופן וירטואלי, אל מרכזים אקדמיים בחו”ל כחלק מתכניות חילופי סטודנטים. בה בעת, סטודנטים מחו”ל יבואו לכאן לביקור גומלין ונוכחותם ושיחם יתרמו להעשרה הדדית. רוב האוניברסיטאות בעולם מעודדות מגמה זו ומטפחות קשרים הדדיים ברמת הסגל וברמת הסטודנטים. ומדוע לא יעשו זאת גם פרחי ההוראה?

המשנה מתארת במסכת ”אבות” כיתת לימוד אליטיסטית ובה בולטים שני טיפוסים של תלמידים: האחד, אליעזר בן הורקנוס, הנו ה”בור סוד”. השני, אליעזר בן ערך, הנו ”המעין המתגבר”. ”בור סוד” הוא מאגר מים שאין לו משלו; כל מימיו באו לו מקליטה מבחוץ והוא אינו מאבד מהם טיפה. ברמת הנמשל זהו התלמיד שמקשיב היטב ולא שוכח דבר מתלמודו. כל שקיבל ממורו נותר חקוק בזיכרונו ומועבר באופן נאמן לדור הלומדים הבא. לעומתו ”המעין המתגבר” הנו הלומד שיש בו נביעה פנימית, התחדשות מבפנים, והוא מחדש ויוצר; אולם הוא אינו מתאים להעברה נאמנה של מסורת.

הטקסט מהלל את שני האישים ומתלבט מי גדול ממי; הבחירה בין שניהם היא בחירה בין שני אבות טיפוס של לומדים ובין שני מודלים של העברת מסורת וחברות. בסופו של דיון זוכה ה”בור סוד” לתמיכת רוב המתדיינים. החברה המסורתית בחרה במודל ההוראה-למידה המתאים עבורה. ”המעין המתגבר” – תורתו נשתכחה. למה? כי לכל חברה, בהתאם לתפיסת עצמה, מתאימה דמות מסוימת של תלמיד. חברה מסורתית שמדגישה את המחויבות למקורות העבר מעלה על נס את המעביר הנאמן של מסורת העבר. הטיפוס המקורי דווקא מאיים על ההעברה הבין-דורית ומאתגר את סמכותם של המורים.

המציאות הדינמית של זמננו, המתעדכנת בקצב מסחרר, מצריכה במידה מכרעת דווקא את ”המעין המתגבר” כמוודל חינוכי, את הלומד האוטונומי שיכול לצאת אל העולם ולמצוא בו את דרכו. תיאוריות פדגוגיות קונסטרוקטיביסטיות מעדיפות בבירור את הלומד האקטיבי המפעיל במחשבתו תהליכים של הבניית ידע ויצירה.

באותה כיתה מפורסמת מהמאה השנייה לספה”נ שולח המורה רבן יוחנן בן זכאי את תלמידיו למשימה חינוכית: ”צאו וראו מה דרך טובה יבור לו האדם”. לעניינו חשובה ההנחיה הדידקטית – צאו וראו. הלמידה מתרחשת בחללו של עולם, ברחוב, בכיכר העיר, בשוק, בין בני האדם ולא בחלל הסגור (כמה דורות אחר כך, בחרה היהדות התלמודית דווקא בחלל הסגור כמרחב לימוד אידיאלי).

במציאות הגלובלית של ימינו תכנית לימודים אפקטיבית אינה יכולה להתמצות בין כתליו של מוסד אקדמי, איכותי ככל שיהיה. כדי ללמוד על החיים יש הכרח ללומדים – כמו למוריהם – לצאת לעולם. העולם הפך להיות מרחב הלימוד. התלמיד, בשאר מעגלי חייו, באמצעות האינטרנט וערוצי התקשורת הרבים האחרים העומדים לרשותו כבר חי את העולם. הגיע גם תורה של מערכת החינוך, ומערך הכשרת המורים בכלל זה, לשוב ולגלות את ”החוץ” כדי לצאת ולראות מה דרך טובה יבור לו האדם.

סטודנטים במכללה להכשרת מורים צריכים לצאת מהחביון הלוקאלי, הישראלי, ולהיעשות חלק מקהילות הידע בתחומים שבהם הם מכשירים את עצמם כמורים. הם צריכים להיעשות צרכנים ויוצרים

ד"ר יעל פויס

לאחרונה התקיימו שני מפגשים של 'למידה מעמיתים' במסגרת המרכז לקידום ההוראה. נפגשנו עם **ד"ר יעל פויס** ושמענו ממנה מעט על התיאוריה של הוויקי ככלי פדגוגי ועל ניסיונה של יעל בשימוש בכלי זה.

יעל הגדירה את הוויקי כסביבה (פלטפורמה) של כתיבה שיתופית, שבה יכול כל אחד לקרוא ואף לכתוב (במידה שיסכים להזדהות). אחד הדברים המאפיינים סביבה זו הוא השקיפות המלאה המאפשרת לכולם לדעת מהי תרומתו של כל כותב. כולנו מכירים את הוויקיפדיה הידועה (לשמצה?), וניתן להשתמש בה על מנת להבין את האפשרויות הגלומות בסביבה כולה – הפרדה בין המסמך העיקרי לבין דף נפרד (שיחה) שבו מתנהל דיון, שימוש בגרסאות קודמות ושחזור במידת הצורך, ואפשרויות עריכה שונות. בתחום החינוך וההוראה מקובל כיום להתייחס לוויקי לא ככלי גרידא (כגון WORD), אלא כפדגוגיה מסוג שונה – The Wiki way of learning, ולהבהרת מושג זה הקדישה יעל את רוב המפגש.

הגישה הפדגוגית של הוויקי מבוססת על גישה קונסטרוקטיביסטית לשאלה 'איך אנחנו יודעים', והתהליך הפדגוגי שלה עוסק בהצמחת הידע. הוויקי נשען על התרבות החדשה לרובנו של מקורות מידע פתוחים וידע חופשי, ומעודד יצירה משותפת של ידע ושיתופו. הוא מבוסס על העצמת הלומדים

כאקטיביים ויוצרים ידע, ונשען על הערכה מעצבת של תהליך הכתיבה ושל התכנים הנוצרים. על-פי המחקרים הקיימים כיום, מתאים הוויקי במיוחד למקצועות עתירי טקסט ופחות למדעים המדויקים. תחום שבו השימוש בוויקי הולך וגובר הוא חיבור של ספרי לימוד עדכניים המשתנים כל העת, בעיקר באקדמיה. גם בהכשרת מורים קיימת כיום מודעות לא מועטה לשימוש הפוטנציאלי בוויקי. תחומים נוספים שבהם ניתן לראות שימוש בוויקי הם חיבור משותף של ניירות עמדה, בניית מאגרי מידע משותפים, ושיתוף פעולה קהילתי מסוגים שונים. עם זאת, השימוש בוויקי איננו מושלם, ומציב אתגרים לא מעטים בפני המשתמשים; האופי הרב-תרבותי של המשתמשים יוצר לעיתים בעיות וסכסוכים מסוגים שונים, משתמשים הכותבים בשפה שאינה שפת אמם מתקשים יותר לכתוב בוויקי, וכמו כן – היעדר הכרה והבנה של מוסכמות אקדמיות עלול אף הוא להקשות.

חלקו השני של המפגש הוקדש לסיור וירטואלי בקורסים שונים שבהם עשתה יעל שימוש בוויקי, והיכרות בלתי אמצעית עם כתיבת הסטודנטים, לטוב ולרע. התרשמונו מהדרכים השונות שבהן ניתן ליישם סביבה זו, וכמובן מהיתרונות ומהחסרונות של כל אחת מהדרכים. בעיקר התרשמונו שקיים כאן פוטנציאל אדיר לפיתוח של פדגוגיה חדשה, אשר מחיר בצידה – הדבר מצריך עבודה רבה מצד המרצה, יותר מאשר בקורס מסורתי, דבר העלול בהחלט להרתיע מרצים רבים, וחבל.

עמידה מול אתגרים: למידה מהעבר עם הפנים לעתיד

ד"ר אלישבע ברקון

מפגש נוסף של למידה מעמיתים התקיים בהנחיית **ד"ר אלישבע ברקון**. הרצאתה התמקדה באיתור בעיות בהוראה בכיתה הטרוגנית ובמציאת דרכים להתמודדות איתן במסגרת קורס חובה בתכנית להוראת שפות בתואר השני.

ד"ר אלישבע ברקון: לאחר שנתיים של הוראה בקורס פסיכולוגיסקי ורכישת שפה, שבהן התאכזבתי מאופן ההתנהלות האקדמית של הסטודנטים בקורס ומכך שגנרתי להוראה שלתפיסתי אינה מתאימה ללימודים מתקדמים, החלטתי לאתר את האתגרים ולמצוא להם פתרונות. מיקוד האתגרים הצביע על ששה תחומים עיקריים: קבלה מצדי ומצד הסטודנטים של הכיתה המעורבת של שתי אוכלוסיות מורים (אנגלית וערבית), רכישה או רענון מיומנויות לימוד, קריאת מאמרים אקדמיים, כתיבת עבודות אקדמיות, הסתגלות לקצב ההוראה ועמידה בלוחות זמנים. על מנת להתמודד עם חלק מאתגרים אלה ועם אתגרים נוספים, שוב דרשתי הקורס ואופי המטלות. נקבעה דרישה של כתיבת סיכומים כלליים מונחים או במטלות סינתזה המתייחסות לפרקי הקריאה, לרוב על בסיס שבועי. נקבעו קווים מנחים לכתיבת סיכומים אלה, כולל הדרישה לכתוב ואיסור ציטוט, כדי לעודד כתיבה עצמאית בלשון

של הסטודנט. כמו כן, נקבע מועד להגשה עד תחילת השיעור. מול דרישות אלו מהסטודנטים נקבעו דפוסי עבודה של עוזרת ההוראה ושלי, כמרצת הקורס. דפוסים אלה מתייחסים בעיקר למשוב מידי על תוכן המטלות תוך כדי דיון בשיעור וגם משוב פרטי על דפי הסיכום בשיעור שלאחר הגשת המטלה. בנוסף, החל מהשנה, כל חמישה עד ששה שבועות עוזרת ההוראה, ד"ר היידי שוורץ, מעבירה מצגת המתייחסת לבעיות ולפתרונות כתיבה וכמו כן לתשובות לדוגמא ועוד. בנוסף, אנחנו מעודדות מפגשים אישיים, במתכונת של 'אחד על אחד', בעיקר עם עוזרת ההוראה, לליבון בעיות ספציפיות הקשורות בכתיבה. כדי לעקוב אם אכן הקורס במתכונתו הנוכחית עומד מול האתגרים שזוהו, ביניהם כתיבת הסיכומים והמשוב עליהם כפתרון לבעיות אקדמיות שונות, מדי שנה בסוף סמסטר א' מועבר שאלון משוב (22 שאלות) על נושאי הקורס ועל כתיבת הסיכומים ומתקבלות תובנות לגבי רכישת שפה והצעות לשיפור. מניתוח שבע השאלות המתייחסות לסיכומים בשאלון שהועבר בשנת לימודים זו עולה כי הסטודנטים חושבים שהסיכומים מסייעים במידה רבה להתמקד ברעיונות חשובים ומרכזיים. כמחצית מהסטודנטים מעדיפים סיכום מונחה, כרבע מהם סיכום כללי, ולכרבע מהם אין עדיפות ברורה. עוד עולה כי הסיכומים תורמים לדיון בשיעור ושהם תורמים רבות לקריאה ולכתיבה ממוקדת, לביטוי עצמי וכן תורמים לשיפור מיומנויות לימוד אלה גם בקורסים אחרים.

"יוצר איננו מבין את יצירתו"

הסופר א"ב יהושע היה אורח החוג לספרות באורנים

כתבה וצילמה: שרה שגיא

ספציפי. הוא לא שוכב, אם כן, ליד אישה ממשית אלא ליד "דמות". חלק מהספר הזה מתאר את תהליך הפיכתה מדמות לאישה ממשית.

נכון שבמרכז הספר עומד הקונפליקט בין מוזס וטריגנו – נציג של קבוצה מזרחית שלא ניזונה מקיפוח אלא באה להביא משהו חדש בחשיבה, בדמיון, כלפי מוזס שייצג את הישראליות – מלח הארץ ממשפחה ירושלמית בורגנית. הברית הזאת יצרה סרטים מיוחדים אך בעייתיים. בכך התייחסתי למשהו ממשי ביצירה שלי. הסיפורים הראשונים שלי מוזרים, סוריאליסטיים. גם סופרים אחרים: בקט, יונסקו, קאמי וקאפקא כתבו בצורה כזאת. לאחר מלחה"ע ה-2, כאשר יסודות העולם הזדעזעו ונחשף האבסורד של המלחמה על כל מה שקשור בה, היה ברור שאי אפשר לכתוב כפי שכתבו לפני כן.

הברית בין מוזס וטריגנו השתבשה. הבעיה הגדולה של ישראל היא בעיית המובלעות. הרב-תרבותיות לדעתי הגיעה למין כאוס שמפורר את יסודות החברה. צריכי אנשים שיכולים לתווך בין המובלעות האלה.

אילת: הרטרוספקטיבה בספר עושה שני דברים: מעוררת אפקט של הזרה – בעצם להתבונן בסיפורים המוקדמים מבעד לעין של קולנוען. להתבונן מחדש בדברים המוכרים, והיא עושה גם דבר נוסף – היא מחזירה אותנו למחוזות הילדות שלו, לירושלים.

א"ב יהושע

בולי: טריגנו הוא שארגן בסתר את הרטרוספקטיבה הזאת. ההזרה קשורה בהבאה של יצירות אמנות אל הספרות. לא רק הזרה אלא גם דרך להעמיק את ההתבוננות לתוך היצירה הספרותית. מוזס רואה את יצירותיו המוקדמות מדובבות לספרדית. הוא רואה אותן מבלי להבין ממש. חשוב להבהיר: יוצר איננו מבין את

יצירתו. ברגע שהיצירה יצאה מן הסופר – היא נפרדה ממנו.

אילת: בכל ספר שלך יש איזושהי חתירה אחורה. אירוע מכונן שקרה פעם ומקרין על ההווה. האם זה לא מייצג איזו תפיסה דטרמיניסטית? לצד זה יש אמונה הומניסטית גדולה בחירות האדם, שהם בעצם דבר והיפוכו.

בולי: המתח הזה מראה שאפשר לתקן, אבל אם רוצים לתקן יש לבדוק את הדבר מיסודו. נחוץ הבירור של העבר, של טראומות מהעבר. באמנות אין ביזוי או מבזזה. היא הופכת את המתועב לרב-משמעי.

ד"ר אילת שמיר, ראש החוג לספרות ולמבצע יצירתי הפנתה לא"ב יהושע שאלות על ספרו האחרון "**חסד ספרד**" ועל תהליך היצירה.

אילת: מבולי למדתי כל מה שאני יודעת על ספרות. אם לא בשיעור עצמו אז בשיחה שאחרי השיעור ואם לא בה – אז דרך הכתיבה שלו. הוא לימד אותי לעסוק בספרות לא רק בצד החיצוני והנראה שלה אלא גם בצידה הפנימי. "**חסד ספרד**" לא פחות משהוא סיפור על יאיר מוזס והקורות אותו, מבחינתי הוא שיעור באופן שבו ניתן להתבונן בחלק הפנימי של המעשה הספרותי. בבודיזם יש משפט שאומר: כשהתלמיד מוכן – המורה מגיע. הדרמות הגדולות בחיים וגם בספרות נוצרות מאי-התאמה. גם בספר הזה קיים פער בין התחושה של המוכנות של המורה, יאיר מוזס, לבין התלמיד/התסריטאי שלו לשעבר, טריגנו. מה יש בגלעין הזה של יחסי מורה-תלמיד שמפעיל אותך?

בולי: הפכתי להיות מורה כי אי אפשר היה להתפרנס רק מהיותי סופר. כך יכולתי לבחור את הסופרים ואת היצירות שאלמד. נתתי פעם קורס 'היוצר ותהליכי היצירה' שבו דיברתי על 'מוות בוונציה' של תומס מאן, על 'דיוקנו של אמן כאיש צעיר' של ג'יימס ג'ויס, על 'היצירה' של אמיל זולה ועוד. זה אך טבעי שסופרים יעסקו בשאלת היצירה באמצעות דמות מתחום אחר. עם זאת, הרגשתי בחולשה מהותית ביצירות הללו שבמרכזן עומד יוצר, כיוון שהיצירה עצמה חסרה בהן. לכן נמנעתי מלהביא מקצוע של סופר. הבאתי מנהל מוסך, ממונה על משאבי אנוש ועוד.

הגיעה השעה להביא דמות של יוצר וזאת בשל סיבה אחת והיא שהיצירה האמנותית הפכה להיות הרבה יותר פופולארית. היא ירדה ממרומי העננים והפכה להיות מאוד פופולארית על האדמה. אבל היה ברור לי שהדמות המרכזית לא תהיה דמות של סופר. בחרתי באיש קולנוע. הקולנוע הפך לדבר מהותי ביצירה. כיום אנשים יכולים לעשות בעצמם סרטים. בחרתי כדמות מרכזית את דמות הבמאי. המתח בכל יצירה מצוי בין הכוח החזוני, המפנטז, שבונה את מטרת היצירה לבין הכוח שבונה אותה, שמממש ומיישם אותה.

העולם הוא חומר ליצירה. החיים והאמנות מתערבבים כל הזמן ברמה הראשונית של היוצר שמסתכל על העולם בהסתכלות אחרת.

הספר התחיל באמת במפגש מקרי עם התמונה הזאת. אחרי שצילמתי אותה והתחלתי לברר אודותיה התגלה לי עולם שלם.

אילת: לאור סצנת הפתיחה של הספר, מה טיב הקשר שבין מוזס הבמאי – לבין רות השחקנית. יש כאן סיטואציה שמעוררת אצל הקוראים ציפיה לאינטימיות שלא ממש מתממשת. מדוע?

בולי: הכתיבה של 20-30 העמודים הראשונים היא הכי קשה בכל רומן. כשחקרתי ביני לביני את היחסים בין מוזס לבין רות הגעתי למסקנה שהיא לא אישה ממשית אלא דמות. הפשטה מסוימת של משהו שהוא מאוד

אירוע "שישי משפחתי" עבר בהצלחה רבה למרות המבול שהגיע לבקרה. אנו מבקשים להודות לכל הסגל המנהלי והאקדמי שלקחו חלק בקיום יום זה - ברעיונות, בהתארגנות ובהשקעה הברוכה.

תודה מיוחדת לתורמים ביום עצמו:

בדוכני האוכל ובהפעלת הדשא המרכזי - **שרון בוך-אמסלם, רפי ציגלאוב, נמרוד כדורי. למרצים: קובי אלדר** - על הרצאתו "חייזרים - דמיון פרוץ או מציאות מטרידה?", **שי שפיר** - על הרצאתו "דברים שחוויתם ולא ידעתם למה - על חיזור בקרב בעלי חיים ואדם", **עובד גור** - על הרצאתו "חוויות מעולם הביולוגיה", **עמוס כהן** - על הרצאתו "פיזיקה בדרך חוויתית", **למספרי הסיפורים - עדנה קרמר ונעמי מימון** על שעת סיפור לילדים, **באולפן הרדיו: למשה קסטוריאנו** - על התכנית "קולה של אימא - ילדים מראינים הורים", **בגן הבוטני - למוקי גרוס ויוני גל** - על השיתוף בטיבוע סיפורים, בבישולי שדה ובפינת יצירה בטבע, **במכון לאמנות: לנעה צורן ולצוות המכון** על ההדרכה בגלריות ועל הפעילות בסדנת התחרות ובסדנת הקרמיקה, **במחלקת מערכות מידע: על צילום בוידאו-קליפ, בבית מרגולין: לינה דינב, רעיה גרר ואנה וישבבסקי**, שבזכותן נחשפנו לחדר האוספים, לאוסף הפרפרים, לביתן החיות, לפינת הליטוף ולפעילות במעבדה לפיזיקה וכמובן המון תודה לכל הסטודנטים שאיישו את פינות ההפעלה בנועם ובהרבה רצון טוב.

תודה לכם על ההשתתפות ומקווים שנוכל להמשיך במסורת גם בשנים הבאות.

שלכם,

מחלקת משאבי אנוש והצוות המארגן

יום המשפחה צילמה: שרה שגיא

"יום המשפחה באורנים היה מאט כיפי ואני נהניתי מאוד. אינני אילה, אני, אבי זוהר ואחי הקטן תמיר נכנסנו אפילויות הכאות: דילום בודטאן קליפ, טידור ברדיו אורנים, פינת איטוף, זימבורי וטעת סיפור. אני הכי נהניתי מהרדיו כיוון שנתנו לנו אכחור טיר ואדבר ברדיו ואחי הקטן אפילו טר טם!

האולל היה טעים והפקילויות היו כיפיות... היה כל!

אור שאולוב,

בנה של ליה שאולוב

אור, מיכאל ותמיר ברדיו אורנים צילם: משה קסטוריאנו

אור, עדי הדר, מיטב ורן אבו משדרים את "קולה של אמא" צילם: משה קסטוריאנו

"יום המשפחה נפתח בקבלת פנים נפלאה טוורתה כהפלות ובארחות טעניות. לאחר מכן פיטאטי כחמר והדנתי פסל יפה לאנני. אחר-דך הדנתי תיק עם כעוביות טלי וטיפרתי ברדיו כנה נהניתי בטאב הלה. בסוף היום שמעתי הרצאה מרתקת על חוקים כמתמטיקה ובפיזיקה אשר עתה אי על טאלות טטאלתי מלמן.

אני חושב שטוב שהיה יום כזה מפני שהוא היה יום מלא בהפתעות אני אכחאן שם כסנה הכאה, תודה!

מיכאל קושיץ,

בנה של ד"ר מילה שוורץ

גמלאי אורנים בסיוור בגן הבוטני

בכנס גמלאים שהתקיים באורנים התכנסו גמלאי אורנים באולם "בית הדומי". לאחר התכנסות וכיבוד קל ברכו אותם פרופ' יאיר קארו - ראש אורנים וגנה בוטנסקי - מנכ"לית אורנים. בהמשך נהנו הגמלאים מפעילות לבחירתם בכמה מוקדים: "שירה בשביל הגן", מסלול הליכה בגן הבוטני - בהדרכת ד"ר מוקי גרוס; הרצאתו של בני תלמי "מתחים בעריכת ההגדה של פסח"; סיור במעבדות המולקולריות החדשות בהדרכתו של ד"ר יורם ירושלמי וסיור בספריה ובמעייין. הצוות המארגן קיים עם הגמלאים שיחה על המשך שמירת הקשר עם אורנים. היום המהנה הסתיים בארוחת צהריים חגיגית.

המכתבים הבאים מבטאים את התרשמותם של החברים מיום זה:

"יאה, נשה, חנינה, מירחלה וציל, טאום רב, כרצוני לחזור ולהודות על בוקר נפלא אשר הטאיר אצלי "טעם של קוד" והיה קבורי חוויה אמיתית. שמחתי אפזוט עמיתים ותיקים, אתם "כילתי" שנים ארוכות במסגרת העבודה, כמו גם חלק מקובדי אורנים, שבאן להתעלל אן אפזוט אותנו באולם ההתכנסות. אני מאברת מאד על היומנה ומזכירה את הרצון של המוסד להמשיך ולשמור על קשר עם גמלאי. מקווה שחלק מהרעיונות שהעלו להמשיך הקשר, אכן יתממשו. הארצון היה מושלם, האוכל היה מצוין והאווירה הייתה קסומה. אל שוב תודה ויישר כוח,

בברכה, יונה גרנות

"טאום צילה, ההשקפה טאק/טאום בארצון פשיטת הפנסיונרים אתמול ראווה אטבת. הל "דפסק", היה מסודר, ומטומת חלב ניתנה לצרכים של כל אחד. מאור הפנים של המאווים אותנו שדאנו שרציט כנה, מהדניטה כסטר, שם התקבלתי בחיוך והדעה (הוביל) אותי למקום חניה (ויתרתי בתודה), השאטל ממקום למקום, הארוחה הטעמנה ועד הסיימם עם המענה (המאד יעילה). היית מאד נחמדות אל דור הקנינים של אורנים. ובמישור האישי, את התרצצת יותר מדי. שמרי על עצמך.

תודה ולהתראות, יוכי אונגור

"צילה היקרה טאום, כרצוני להודות לך ולכל שותפיק אקטיבי על היומנה ועל הכיבוד (המוטאם!) של יום הגמלאים אתמול. שמחתי אפזוט אנשים 'מפזם' (דקרי הדיקו מקט מדי מורים), נהנית מאד מהתכנית - הן מהגן הבוטני, טאבוסטי מקולא לא ביקרתי בו קודם לכן, הן מהמעבדה והדי-הדי מהספרייה. מבנה יפה ומרשים שמדבר את המוסד טאן על תלמידיו ומוריו. אטמח אהימנות בין הקוראים המורשים. ולא נשכח את הכיבוד והארוחה (ובקבוקי המים!), הדול נעשה כרח טובה ומלמניה. ארבע לא הצטערתי על המאמץ (והיה מאמץ) שעשיתי.

מאחלת לך הרבה בריאות ושמחה,

חזקי ואמצי, דולי רונן

גמלאי אורנים במעבדות החדשות בבית מרגולין צילמה: חנינה תראל

מושבים מקבילים: זיכרון ופליטות כטראומה, יו"ר: ד"ר נועה ציון

ד"ר חגי רוגני

הרצאתו של **ד"ר חגי רוגני** "שרידי מגורינו נסחפו בזרם" עסקה בביטויים שיריים של עקירה ואבדן בית; רוגני עסק בשירה הקשורה בעקירה ובאובדן בית מנקודת מבטו של הצד הגורם ומנקודת מבטם של פליטים ומהגרים בכתבי משוררים שונים. לדברי חנה משוררים ישראלים שלחמו ב-1948 מתארים מראות של עקירה והרס מנקודת מבטו של הצד הגורם, ושירתם מביעה

לעתים קרובות הזדהות עם הקורבן, רגשי אשם וחרדה מהתוצאות.

בשירתם של הפליטים עצמם יש ביטוי שירי לטראומה של אובדן הילדות, לכאב הפרידה והגעגועים, לזעם, לשאיפת נקם. בין מאפייניה - קינה על מה שאבד, קטלוג אובדנים, מבט אובססיבי לאחר וניסיון להחיות את העבר ולבנותו מחדש בזיכרון. התוצאה היא מבנה פרגמנטרי, מרוסק, ונימה של אירוניה עצמית. אך גם 'מחוזות זיכרון' אלה ראויים להכרה מבחינת ההיסטוריה. עיצוב ההתמודדות עם המציאות בארץ החדשה נע בין קבלתה זועמת לאירוניה והומור. בשירת פליטים ומהגרים שכחים דימויי הציפור, העץ והסופה.

ליאת חצרנו ורויטל ליבוביץ', סטודנטיות בתכנית לייצוב חינוכי, הרצו על עיצוב הזיכרון כמאפשר התמודדות עם טראומה - "זיכרונות מהבית" של ילדים שהוצאו מבתיים לפנימיות טיפוליות.

הרצאתה של חצרנו התבססה על שיחות שנערכו עם מתבגרים השוהים בפנימייה טיפולית בצפון הארץ. באמצעות שימוש בסיפור הנרטיבי התבוננו המתבגרים בילדותם ובדרך שבה הבינו את נסיבות הוצאתם מהבית. ההרצאה כללה קטעי שיחות, והציגה את הדרכים ואת המנגנונים שבהם למדו המתבגרים לעצב ולשנות את המציאות הקשה שבה גדלו למציאות נסבלת ואפשרית יותר עבורם. מתוך הנרטיבים נמצא כי הפער בין הדרך שבה המתבגרים תופסים את חייהם לפני ההוצאה מהבית לבין הדרך שבה הם מבינים את נסיבות הוצאתם יצר שני סיפורים שונים ונפרדים.

המושב זיכרון זמן, יו"ר: פרופ' מרואן דווייר

ד"ר קובי אסולין נשא הרצאה בשם "מה עושה הזיכרון לזמן - זיכרון, זמן ומרחב"; נקודת המוצא היא האבחנה בין הזמן הפיזיקלי, האובייקטיבי לזמן הנחווה (lived-time), הפנים-תודעתי.

אסתי בר שדה הרצתה על גוף, מחשבה ורגש ועיבוד מחדש של

בפתיחת יום העיון נשאו דברי ברכה **פרופ' יאיר קארו**, ראש אורנים ו**פרופ' נעימה ברזל**, דיקן הפקולטה ללימודים מתקדמים.

מושב הפתיחה: זיכרון, תרבות, והשיח הטיפולי, יו"ר: ד"ר חני רם

פרופ' מרואן דווייר

פרופ' מרואן דווייר הרצה על "מקומם של הזיכרונות בחיי הנפש ובשיח הטיפולי"; לדבריו, הבנת העבר הפוכה למרכזיות כשמדובר בהתנהגות שלכאורה איננה תואמת את המצב, כגון תגובות חרדה, פוביה ודיכאון. אלה התנהגויות שנראות "מופרעות" בשל אי התאמתן למצב בהווה. במקרים כאלה

יהיה צורך להבין את תהליכי ההעברה (Transference) שדרכם ממשיך האדם באופן לא מודע להתמודד עם המציאות בהווה על פי הדפוסים שלפיהם התמודד בילדותו. בהרצאה הוצג מקרה OCD שהדגים טכניקות העלאת זיכרונות משמעותיים מהעבר וניתוח "ההעברה" שהסביר את ההתנהגות "המופרעת" ואת רכישת ההבנות ודרכי ההתמודדות החדשות שהביאו להפסקת הסימפטומים. הוצגו טכניקות כגון "הזיכרון המוקדם" של אדלר, השימוש ב"מטאפורות ובאובייקטים" של דווייר, ו"אלבום תמונות".

"על נוציה, מרבה-רגליים וזיפני זיכרונות - ספרות וזיכרון" זהו שם הרצאתה של **ד"ר יעל פויס**; מצע דימוי זיכרונות וצירופי מילים שנקבעו בו מזינים את כתיבתנו ומשפיעים על קריאתנו. המונח אינטרטקסט מציין את הזיקה האין סופית של טקסטים לטקסטים קודמים להם, ומניח שכל מילה גוררת עמה את משמעויותיה מטקסטים קודמים שבהם שובצה.

פויס תיארה חוויות קריאה בשלוש יצירות שעוסקות בקשר בין ספרות וזיכרון: "הערים הסמויות מן העין" מאת איטלו קאלווינו, "בן החולות" מאת טאהר בן ג'לון ו"היינו העתיד" מאת יעל נאמן.

פרופ' נעימה ברזל נשאה את ההרצאה "זיכרון והיסטוריה - האם העבר אינו עובר?"; בהרצאה הדגימה ברזל את הרעיון לפיו זיכרון והיסטוריה אינם פועלים במנותק זה מזה. ההיסטוריון הצרפתי פייר גורה מסביר שאירועים שאנו עדים להם היום הם צורה המשדרת אלינו את שרידיו של זיכרון קודם שאת עקבותיו ניתן למצוא ב"אתרי זיכרון" (Lieux de Mémoire). לדברי ברזל, משקל מיוחד בהגעה של הזיכרון הקיבוצי שמור לטראומות קולקטיביות. במצבים היסטוריים כאלו משמש הזיכרון גם מעין מסך של הגנה. האם צריך ואפשרי שהיה להיסטוריה תפקיד אחר מזה של הזיכרון הקיבוצי בטיפול בטראומה קבוצתית או לאומית? האם יש כללים להתמודדות מחשבתית וחברתית עם עבר שאינו עובר?

ד"ר חני רם

כיוונים שעשויים לסייע לחוקרים נרטיביים להתמודד עם הסוגיה.

ד"ר אלה בן ברק עסקה בהרצאתה בזמן הטיפול כמרחב המאפשר החייאה של הזיכרון; דרך ההתנסויות המוקדמות בחיים אנו בונים לעצמנו תבניות ותסריטים על איך העולם עובד, מה ניתן לצפות מאחרים, איך להתנהג ביחסים ועוד. אנחנו משתמשים בתבניות אלו גם כשהן כבר לא מתאימות יותר.

כל גישה טיפולית מתייחסת להשפעת העבר על ההווה. מטפלים קוגניטיביים מדברים על אסימילציה של חוויות חדשות אל סכמות קיימות, מטפלים משפחתיים מתייחסים להעברה בין-דורית, מטפלים התנהגותיים מדברים על היסטוריה של התניה ושל הכללת גירוי.

פסיכותרפיה פסיכואנליטית רואה כמטרותה להחליש את כבלי העבר על מנת להרחיב את היכולת ליצור משמעויות ובחירות חדשות. המטפל הדינמי משתמש בהעברה (שחזור יחסי העבר בהווה) בטיפול ובהעברה הנגדית (תגובת המטפל למטופל) כדרך להבין את המטופל ולעזור לו להשתנות.

ל"החייאת" הזיכרון יש פוטנציאל מרפא. "דרמת העבר" פוגשת את יכולת ההכלה של המטפל ש"מחזיק" את הרגשות ואת הקונפליקטים ומאפשר למטופל לעבד אותם, להרפות מהם ולהגדיל את דרגות החופש והבחירה שלו.

מושב סיום, יו"ר: ד"ר ענת ישראלי

תמים אסדי שוחח על "שלושה שירים – שלושה דורות": "סבא הוא משורר, יליד דיר אל אסד הגלילית, צמח בה כפלאח, גדל זיתים ובצילם זימר את שיריו בימי המסיק. אבא נולד בכנפי הכפר ומשם המריא לעיר הקפיצה נצרת, אך צל עצי הזית עדיין מרחף בשיריו". הנכד יליד נצרת מצייר את זיכרונותיו האורבאניים ואת שירתו בגוונים כפריים. הגורן שהסב חווה הפכה לזיכרון מעברו של הבן, עבר לא רחוק הפך אצל הנכד תחושות המבטאות את גודלם של הזיכרונות בשפה אשר בקעו מהאדמה המשתוקקת לשירה.

הרצאתו של **ד"ר גבי ברזל**, "סוגיות של זיכרון במדיום הקולנועי", חתמה את יום העיון. במוקד הרצאתו עמדו שלושה ביטויי זיכרון קולנועיים: סרטים המוצגים כזיכרון אישי – אם של יוצר הסרט ואם של הדמות – פיקטיבית או היסטורית – הנושאת אותו, סרטים ובהם מעמדים של הזיכרון, של הזכרה ושל הזרקת זיכרון וסרטים הפועלים אל תוך ועל הזיכרון הקולקטיבי של הצופים.

זיכרונות טראומתיים; פרויד וגנה תיארו שני מנגנונים מרכזיים שבעזרתם מתמודדים אנשים עם זיכרונות טראומתיים: פיצול ודיסוציאציה.

המפגש עם מטופלים פוסט-טראומתיים מלמד שלאחר שאדם חווה חוויות טראומתיות הוא מתקשה לארגן אותן כנרטיב קוהרנטי, והן "נרשמות" כחלקים בלתי מאורגנים העולים בהיעדר שליטה, במצבים שיש בהם טריגרים תחושתיים, חזותיים ורגשיים שמקושרים אסוציאטיבית עם הזיכרון. בשדה המחקר הניורופיזיולוגי מנסים להבין את טבעם ואת אופיים של הזיכרונות הללו, ולקשר בין הפעילות הניורופיזיולוגית המעורבת במצבי חרדה קיצוניים ובין זו המעורבת במצבי רגיעה.

בטיפול ב-EMDR (טיפול בזיכרונות טראומתיים), מתבקש המטופל להעלות זיכרון, עם התחושות הגופניות, הרגשות והקוגניציות שמאפיינים את החוויה הטראומטית. המטופל מוזמן לעבד מחדש את הזיכרון, עיבוד שאיננו מאורגן סביב תחושת ההצפה וחוסר האונים המאפיינים את החוויה הטראומטית, אלא מאפשר ארגון של החוויה על כל חלקיה לזיכרון קוהרנטי שביתן להכילו בשלמות בתודעה.

מושבים מקבילים זיכרון ועדות, יו"ר: ד"ר קובי אסולין

ד"ר משה שגר הציג בהרצאתו "הזיכרון כציווי" את מרחבי הזיכרון כמרחב היסוד של התרבות היהודית, שכן הזיכרון הוא הכלי המרכזי ליצירתה של תרבות אנושית ולהבנייתה. וגם המדיום שבו מועברת התרבות מדור לדור, מתרחבת ומשתכללת.

הזיכרון שבו חי האדם את עצמיותו הוא זיכרון נרטיבי. אנו חיים סיפורים שאנו מספרים לעצמנו. לכן אנו אוהבים לשמוע סיפורים ולספר סיפורים. גיבורינו הגדולים אינם אנשי המדע אלא אנשי הסיפור.

המקרא – ולאחריו כל רובדי התרבות היהודית – עוסקים בעיצוב הזיכרון ככלי להבניית זהות על-ידי הנחלתו של סיפור. על היחיד, כדי להיות בעל זהות מוגדרת, לזכור סיפור. השאלה שמעסיקה את הטקסט המקראי והיהודי שלאחריו היא איזה זיכרון האדם נושא עמו.

דרך ציווי הזיכרון מבקשת התרבות היהודית לעצב את התודעה, לגבש זהות ולטפח שייכות של היחיד ליחד הלאומי. "זכור" את יציאת מצרים ומעמד מתן תורה בסיני. הפועל "זכור" הוא שמביא את האדם היהודי לראות עצמו חלק מסיפור פרדיגמטי קדום ולציין אותו שוב ושוב כמעט בכל חגי ישראל.

הפועל "זכור" נהיה לפרובלמטי עם התחדשות התרבות היהודית במאה העשרים. למי מכוון פועל "זכור"? מהם תכניו כאשר עוסקים בזיכרון קרבנות "השוואה" או בזכרם של חללי צה"ל? גם בעת המודרנית יש תפקיד מכריע לפעולת ה"זכור" בעיצובו של ציבור ובהבניית תודעה משותפת. אורן יהלום, סטודנט בתכנית להוראה רב תחומית, שוחח על גישות שונות לאמת; מהי האמת? הפוסטמודרניזם מעודד אמת יחסית. הפילוסופיה העכשווית הפכה את השאלה לדיון סמנטי ריק מתוכן.

לצורך כך בוחן יהלום כמה גישות מרכזיות כלפי האמת: הגישה השכלית/הגיבונית: אינדוקציה ודדוקציה, הגישה החושית: תפיסה חושית וארגונה במוח, הגישה הרגשית והגישה הרוחנית: אמונה, חוויה מיסטית ואינטואיציה.

המושב זיכרון ומחקר, יו"ר: ד"ר אילה צור

ד"ר גבריאלה ספקטור-מרזל הרצתה על "שאלת האמת" והמחקר הנרטיבי; בניגוד להנחה הפוזיטיביסטית, לפיה תפקיד המחקר הוא לגלות את האמת האחידה, האובייקטיבית, הרי שפרדיגמות פרשניות

ד"ר יחינה דור

בדברי הפתיחה שלה לכנס ברכה ד"ר יחינה דור, ראש החוג למקרא, את משרד החינוך על החלטתו להעניק מלגות שכר לימוד לשלוש שנים לנרשמים ללמוד מקרא לשם הוראה בביה"ס היסודי והעל-יסודי, ולאחר מכן הציגה את נושא הכנס ותכניו:

במרکز ההרצאות עומד הנושא הנושן והכאוב – הורים מול בנות ובנים. מה נאמר על העדפת רבקה את יעקב, על העדפת יעקב את יוסף? מה נאמר על האמהות שהגנו באהבה על בנים שחטאו? לאן ניקח את הביקורת על האבות אשר החרישו למשמע הידיעה שבנותיהם עונו ונאנסו? איך נעמוד שוב מול המספר המקראי המדווח בייטרליות על אבות המקריבים את חיי

הבן או את חיי הבת על מזבח האמונה והעקרונות על מנת לחנך את קוראיו לרעיון שאמונה גדולה תובעת את היקר מכול? איך נסביר את הסיפור על אל נורא ואיום המכביד את לב פרעה, ואחר כך הורג את בנו בכורו? מה חטא הבן? איך נסביר את העיקרון האכזרי של פוקד עוון אבות על בנים?

האם נמשיך להעלים עין ממעגל האימה, וללמד את סיפורי המקרא מבלי לשפוט את המסר הערכי העתיק שלו בעניין זה? הנמשך לזמר את הזמירות המספקות לגיטימציה לאין סופיות? כגון – "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו... למכה מצרים בבכוריהם – כי לעולם חסדו" – הרי זו פקידת עוון אבות על בנים והנצחת מעגל הדם!

משימתנו היא לשמר ולהשיג את מעמדו הנכבד של התנ"ך ואת מקומו בלב. לשם כך אני מציעה לאתגר בירורים ערכיים משמעותיים ורלוונטיים דווקא בלימוד הקטעים הקשים.

חרף הידיעה שאין לדון את העבר במשקפי ההווה, למסרי התנ"ך יש השפעה בחברה שלנו. לכן חובה להציגם בכיתה לשיפוט מוסרי ולשיקול דעת גם אם הם מעוררים קושי, כאב, ולעתים בושה. יש לשתף את התלמידים בשאלות הגדולות הקושרות את הסיפור לחיינו כאן, לא להיבהל ממחלוקות העשויות להתעורר בשיעור.

ההשכלה האקדמית תובעת מן הסטודנטים ומן המורים למקרא גישה ביקורתית. כל אחד מחפש את דרכו האישית בין המחויבויות השונות שלו: המסורתית-דתית, האקדמית, הלאומית והערכית-אוניברסאלית. ככל שהדיון יתחדד – יהיה עמוק וקשה יותר, וקשור יותר בחיים שמחוץ לכותלי הכיתה, הוא יצמיח את התלמידים.

ד"ר לאה מזור מהאוניברסיטה העברית הרצתה על אבות ובנים בסיפור

יוסף; יעקב, יוסף והאחים הם גם האבות וגם הבנים. ישנה תפיסה של ארבעה אבות (שכוללת גם את יוסף).

בסיפור יוסף אין העדפה של אחד מתוך שניים אלא העדפה של אחד לעומת כל אחיו. בניו שנולדו במצרים, אפרים ומנשה, אומצו על-ידי יעקב. בכך ניטלה בכורתו של ראובן (בן השנואה) בעבור בניו של יוסף (בן האהובה). כל אחד מבניו קיבל נחלה ובכך מוכפל חלקו של יוסף בירושה.

יעקב היה איש מפלה ואב מפלה. אף יוסף נעשה לאיש מפלה; נותן מתנות לאחיו, ולבנימין הוא משלש את מתנתו.

חיי יעקב התאפיינו במאבקים רבים. עם "מותו" של יוסף הוא הפך להיות מוכה יגון. כשנודע לו שיוסף חי אמר "אלך ואראנו בטרם אמות". כשנפגשו, יוסף בכה, אך יעקב לא בכה.

כתונת הפסים והחלומות גרמו לשנאתם של אחיו. בידוי הראיות למוותו כביכול של יוסף הפך את יעקב מבן מרמה לאב מרומה. סיפור יוסף עומד בסימן היחסים המורכבים בין אבות ובנים. הוא לא חד-ממדי אלא מורכב ומסובך. הוא מזמן לקוראים ולמורים שיח מוסרי ופסיכולוגי, סיפור אוניברסאלי של האדם באשר הוא אדם.

ד"ר יעל שמש מאוניברסיטת בר-אילן הרצתה על אבות ובנות, אמהות ובנים בסיפורי המקרא.

לידת בן נחשבת למאורע חשוב במקרא: מתן השם ראובן מלמד על קריאת הקלה ושמחה על הולדת בן, לעומת השוליות של דינה וסיפור הולדתה. שמה של דינה מוזכר בגלל סיפור האונס. גם על תמר אנו יודעים "בזכות" סיפור האונס שלה.

ע"פ רשימות היוחסין של המקרא, נראה כי בנות לא נולדות... במפגש אבות ובנות תמיד יהיה דבר מה חריג שיצדיק את הסיפור: אבות הפוגעים בבנותיהם במעשה או במחדל, כגון סיפור יפתח ובתו או לוט שמוכן להקריב את בנותיו כקורבנות אונס כדי להציל את אורחיו הגברים מאונס. משתמע מכאן שאונס גברים חמור בהרבה מאונס של נשים, שהרי משכב זכר אינו בדרך הטבע בעוד משכב עם אישה נחשב כדרך הטבע.

תגובת יעקב על אונס בתו – "החריש". כשאחיה שמעו על כך – "ויתעצבו".

בסיפור תמר המלך דוד שמע את כל הדברים האלה ו"יחר לו מאוד". גם במקרה זה האב, ולא האב, הוא שנוקם את הפגיעה באחות.

לבן הוא אב מנצל. הוא מנצל את בנותיו לצרכיו הכלכליים.

דוגמה ליחסים חיוביים: האבות המעניקים. עכסה משכנעת את אביה כלב לספק למשפחתה מקורות מים. וכמו כן, בסיום ספר איוב נולדו לו שלוש בנות יפות שמוזכרות בשמותיהן. איוב נותן להן נחלה בתוך אחיהם.

יחסי אמהות ובנות אינם מיוצגים כלל בסיפור המקראי.

פרופ' א"ב יהושע

הרצאתו של הסופר פרופ' א"ב יהושע עסקה בביטול מיתוס העקדה ע"י מימושה:

זהותנו כיהודים בנויה סביב מיתוסים. סיפור העקדה הוא מיתוס מכונן. הוא נעשה על הר המוריה, ההר שיהיה להר הבית ועליו תיסוב המלחמה הבאה.

הדרמה מסתיימת בברכה שלא התקיימה, שכן מספר בני העם היהודי נשאר נמוך ביותר. הברכה התקיימה בשרידות העם אך לא בכמותו.

אם הייתי איש דתי סיפור העקדה היה עשוי לפגוע מאוד באמונתי הדתית מבחינה מוסרית. אינני דתי ומכאן אני פטור מהצדקה דתית של סיפור זה. בסיפור העקדה עולות בעיות מוסריות חמורות ביותר. ראשית, התנהגותו של אברהם. אמנם כתוב שאלוהים ניסה את אברהם. אפשר לפקפק באלוהים שעושה סוג כזה של ניסויים. הניסוי כשלעצמו הוא פרובלמטי מבחינה מוסרית. אברהם יודע היטב שיצחק הגער לא חטא. עקרון זה מרחיב מבחינה תיאולוגית את טווח הרשעות וחוסר הצדק של אלוהים. הטקסט המקראי משבח את אברהם על המעשה: "רא אלוהים אמיתי". הדופי של אברהם חמור יותר. כדי להוכיח את גודל אמונתו ואת בטחונו באלוהים הוא מוכן לבצע הרג של חף מפשע ובכך נותן מודל בלתי מוסרי לדורות הבאים.

סיפור מפוקפק זה לא זכה לאזכור נוסף בספרי הנביאים.

מעמדה חילונית אפשר להציל את הסיפור: אם נוציא את אלוהים מהסיפור (שהרי הוא רק בגדר קול פנימי, מין אני עליון שמדריך את האדם), אברהם עזב את בית אביו, הפנה עורף לאמונת אבותיו והלך לארץ זרה לייסד בה אמונה חדשה. הוא יכול בהחלט לשער שבנו עלול לעשות לו מה שהוא עשה לאביו. אברהם מביים את כל הסצנה ללא כוונה להרוג את בנו. הוא מניף את המאכלת וברגע האחרון עוצר ואומר לבנו: אלוהים אמר לי להציל אותך. תמשיך להאמין בו כיוון שהאלוהים הזה הציל את חייך.

זהו פתרון דחוק, אך הוא מציל את הסיפור מבחינה מוסרית בכך שאברהם לא התכוון מראש להרוג את יצחק אלא רק לקשור אותו אל האמונה.

ב'מר מאנ' החלטתי לבטל את המיתוס הזה ע"י מימושו. המיתוס בנוי על ההצלה ברגע האחרון. רציתי לממש אותו כדי להיפטר ממנו.

המושג השני עסק ברעיונות מרעננים בהוראת תנ"ך.

הנחתה את המושב: ד"ר יעל אברהמי.

מקרא בראש הנקרא – שיטה להבנת העברית המקראית – אביה זמרן

שיטת הוראה המאמנת את התלמיד הישראלי לקרוא ולהבין טקסט מקראי פותחה ומיושמת מזה שלוש שנים בבית-הספר התיכון "סולם צור". בתכנית: הצגת הרציונל – הצורך בתיווך שפת התנ"ך לדור הצעיר; הדגמת הפערים וההבדלים בין שני רובדי השפה; הצגת דפי עבודה לאור עקרונות השיטה; מיפוי ה"מהמורות"; התנסות המשתתפים ביצירת תרגילים דומים בטקסטים שונים מתכנית הלימודים.

תנ"ך במרחב גוגל-ארץ ככלי ללימוד תנ"ך – מרים בלומנטל

כיצד משפיע מרחב הפיזי-גיאוגרפי שבו "נולד" המקרא על תבניתו ועל

תובנותיו? גוגל ארץ (Google Earth) היא תוכנת הדמיה של כדור הארץ. בעזרתה ניתן לסייר במרחב שבו נוצר המקרא, לבקר במסופוטמיה, במצרים ובכנען וללמוד מ"נוף מולדתו" של המקרא.

מפגשי סדנה ג למורים בחט"ב ובחט"ע:

שתי שפות ועוד – סיפור בלעם – ד"ר רוני מגידוב

ניתן לראות במסריו של הסיפור מעין "מבוא לנבואה" ו"תרגומם" יתרום ללימוד משמעותי. המורה יעסוק בנושאים התואמים את אלה שבסיפור, קרי: התרחשות בשתי שפות. בסיפור – שפת הנבואה מול שפת המאגיה; ובהוראה – שפת הרעיון הפילוסופי ושפת ההוראה, שפת המסורת ושפת הביקורת.

תהלים א' – כיתה מול לוח אינטראקטיבי – ד"ר יעקב אזולאי

הלוח האינטראקטיבי יאפשר לשחק באופן אקטיבי את הלמוד האמור להתמודד עם שאלות שלהן תשובות מגוונות, כגון מה בא המזמור ללמד את הקורא? האם הוא דן בתורת הגמול או בתנאי האושר? כדי להגיע לכוונה הקרובה של הכתוב יש לבדוק את מבנה המזמור, שכן הצורה והתוכן שלובים זה בזה. כדי להבין טוב יותר איזו חלוקה תואמת את פשט הכתוב יש להבין את הדימויים שבמזמור בהשוואה למקורות אחרים במקרא ולעמוד על המילים המנחות שבו בהשוואה למקורות נוספים.

"שימה לָנוּ מִלֵּךְ!" – דוגמה לשילוב הארכיאולוגיה בהוראה – נירית קורן לורנס

הסדנה עוסקת בדמות המלך בעולם המקרא כפי שהיא משתקפת בממצאים ארכיאולוגיים שונים מישראל ומהתרבויות הסובבות ולאור הכתובים.

תחילה הובאו דוגמאות לתיאורי מלכים ושליטים מממצאים עתיקים: שרידי ארמונות וחפצים מלכותיים שונים, המשקפים את אורח החיים המלכותי, שהיה שונה מהותית מחייהם של פשוטי העם.

בהמשך נדונו ההיבטים המעשיים של שימוש בארכיאולוגיה בהוראת המקרא בכיתה.

קומיקס ותנ"ך – "הִילַכְנוּ שְׁנַיִם יַחְדָּו בְּלִתֵּי אֵם-נוֹעֲדוֹז" ניה שגיב

התנ"ך קשה בשפה, בתחביר ובאוצר המילים, עולם המושגים רחוק, ההיבטים האמוניים והדתיים של הספר זרים ואפילו הגרפיקה של התנ"ך מקשה על התלמידים. הוראת התנ"ך באמצעות קומיקס נראית במבט ראשון זרה ורחוקה מהתנ"ך ובלתי מתאימה לעולם בית הספר.

הקומיקס מסייע בתיחום סצנות, באבחנה בין דוברים, ובאבחנה בין בועת דיבור לבין בועת מחשבה.

ניצני שדה – מבחר מחקרי ביכורים

צילמה: שרה שגיא

ד"ר משה שגר

את הרצאת הפתיחה, "נולד לעולם הגדול: פניו השונות של המורה ב-'עולם שטוח'", נשא ד"ר משה שגר. לדבריו, שיח הגלובליזציה מעסיק אנשי חינוך רבים, שמתקשים להשתלב במציאות הדינמית של ימינו.

בתי ספר ממשיכים לפעול כמערכות סגורות, וקיים פער רחב בין השגרה בתוך בית הספר לבין המציאות הדינמית שבחוץ. כאיש מקצוע המורה הנו אדם בודד.

התלמיד, צרכן ידע פעיל במציאות המידע המסחררת של הבית, הנו צרכן ידע פאסיבי בבית הספר.

לכן יש לנצל את כל מה שמציעה המציאות התרבותית למורים ולתלמידים: תקשורת בינאישית חסרת תקדים וגישות לידע שימושי ואקדמי עצום בהיקפו.

ברמת המאקרו האינטרנטית יש לנו תקשורת מיידית עם אנשים בכל פינה בתבל. ברמת המיקרו מורים ותלמידים יכולים להיות מקושרים ביניהם בכל הרכב אפשרי. המורה, התלמיד, המנהל וההורה – כולם בעלי פוטנציאל לנוכחות אישית בכל עת, בכל מקום ובכל הרכב של קבוצת למידה שירצו בה.

המידע שופע וזמין בכמות עצומה ובמגוון רחב של מדיומים. הוא בלתי מאורגן ואינו ממוין לפי קריטריונים של איכות. הידע דינאמי והוא משתנה ומתחדש במהירות. ככל שהתקשורת מהירה יותר ההבחנה בין יוצרי ידע לבין צרכני ידע הולכת ומיטשטשת. פרויקט הוויקיפדיה הוא דוגמה מובהקת למציאות אינטראקטיבית זו.

שיעור מרתק בכוחה של התקשורתיות החדשה קיבלנו רק בחודשים האחרונים: מהפכות מתחילות בפייסבוק.

המציאות החדשה מאפשרת ומעודדת מפגש בין תרבויות כאשר העולם נמצא תחת המקלדת שלנו. היררכיית הידע המודרנית משתנה. מדיומים כגון אל ג'זירה, ויקיפדיה, פייסבוק ואתר וויקיליקס שוברים את היררכיית הידע הקודמת. המציאות מעלה שאלות מאתגרות של זהות ושל אנונימיות – כיצד ננכיח עצמנו במרחב האינטרנטי? בשמנו? בדמויות בדיוניות?

עולה השאלה האם המורה שאנו מכשירים מותאם למציאות זו ומסוגל להתמודד עמה באפקטיביות.

לאור התהיות הללו ניתן לנסח פנים שונות לדמותו הרצויה של מורה המחר. הלמידה מבוססת על תהליך חברתי. על המורה לרכוש יכולת בתחום של הנחיה והובלה של תהליכים חברתיים, תהליכי למידה ודרכי הוראה בהקשר חברתי. רצוי שהמורה ידע לטפח תקשורת בינאישית, ויהיה בעל השקפת

עדנה בשן, ראש המסלול לכיתות יסוד, ציטטה בפתח דברי הברכה שלה את סוקרטס שאמר "חיים שאין בהם חקירה לא כדאי לו לאדם לחיותם". בשן: קראנו לכנס "ניצני שדה" כי יש בו כדי להביא לנו ריחות וניחוחות ממבחר מחקרי הביכורים של בוגרי המסלול.

עדנה בשן

המחקרים נערכו ע"י הסטודנטים כחלק מהסמינריון היישומי בהדרכה פדגוגית של שנה ג'. כל סטודנט זיהה בכיתת ההתנסות שבה הוא למד ועבד נושא שמעסיק אותו בתחום החינוכי וחקר אותו במטרה להעמיק בו את הידע וההבנה. הלמידה התחילה בניסוח שאלת חקר. הסטודנט השתמש בכלים של המחקר האיכותני כדי לאסוף מידע, לארגנו, לנתח את הממצאים ולהסיק מסקנות. את מהלך המחקר הוא הציג לקבוצת ההדרכה שלו, אשר מהווה עבורו קהילה לומדת ומעניקה לו משוב.

המחקר הזה מהווה את שיאה של ההכשרה לאורך כל שלוש השנים. אנחנו מאמינים כי זוהי למידה משמעותית ומאתגרת שיש בה כדי לטפח מורים בעלי מכוונות עצמית, לומדים, יצירתיים ועדכניים.

את ניצוצי הסקרנות והעניין אנחנו מבקשים להפיח בכם מתוך תקווה שיהוו עבורכם מודל להוראה מיטבית ואף אתם כמורים תציתו סקרנות ודעת בקרב תלמידים.

"ניצני שדה" הוא הזדמנות לכולנו להיחשף למחקרי השדה של בוגרי המסלול ולקחת חלק בחוויה לימודית משותפת."

בסיום דבריה קראה בשן קטע מראיון ברדיו עם הסופרת נטליה גינזבורג: "אשר לחינוך ילדים, אני חושבת שאין לטפח בהם את הסגולות הקטנות, אלא את הגדולות. לא את החסכנות אלא את הנדיבות ואת האדישות לכסף, לא את הזהירות אלא את אומץ הלב ואת הבוז לסכנה, לא את הפיקחות אלא את היושר ואת אהבת האמת, לא את השאיפה להצלחה אלא את השאיפה להיות קיים ולדעת. בדרך כלל אנחנו עושים את ההפך. אנחנו מלמדים אותם לכבד בעיקר את הסגולות הקטנות."

חשוב שהמורים ימצאו דרכים לחבב את שיעורי החינוך הגופני על תלמידים שאין להם נטייה לספורט.

על הפעילויות להתאים לכישוריו האישיים של הילד.

יש לעשות רפלקציה בסוף השיעור להעלאת המודעות בקרב הילדים.

חשוב להתאים את הפעילויות לתנאי השטח והאוקולוסיה.

יש להעלות את המודעות של מורים אחרים לגבי מטרות שיעורי החינוך גופני וחשיבותם.

הטמעה נכונה של הנושא עשויה להשפיע גם על הסביבה של הילד.

המחקר השלישי, 'תפיסות מורים כלפי שילוב ילדים בעלי צרכים מיוחדים בכיתה הרגילה', הוצג ע"י רחלי בליאכר. רחלי מורה בכיתה ג' בביה"ס אפק ומחנכת כיתה ג' בבי"ס אפק. מלמדת חשבון, הנדסה, תורה, אקטואליה, מפתח הל"ב, כישורי חיים בשיתוף עם יועצת ביה"ס, שפה – ספרות, לשון, עברית, ניבים. אחראית על צוות "חזות ביה"ס".

שאלת המחקר: כיצד תופסים מורים שילוב של ילדים בעלי צרכים מיוחדים בכיתה הרגילה?

שאלות משנה: מה מטרות השילוב על פי תפיסת המורים? מה יתרונות השילוב? מה הקשיים בשילוב? כיצד מתמודדים עם קשיי השילוב?

אוקולוסיה המחקר: מחנכת כיתה א', מורת השילוב בבית הספר, המורה לספורט.

כלי המחקר: תצפיות בשיעורים לצורך המחקר ותצפיות כסטודנטית מתנסה בכיתה. שלושה ראיונות עם המורות.

מסקנות לאור הממצאים והספרות:

שילוב – אך לא בכל מחיר!

הצלחת חוק השילוב תלויה מאד במוטיבציה של המורים ובעמדותיהם כלפי השילוב.

כדי שתיווצר מוטיבציה מערכת החינוך צריכה לספק למורים הדרכה, תמיכה ותגמול על מאמציהם.

למורים נדרשת הכשרה מקצועית לשילוב, הן בתקופת ההכשרה להוראה והן בתקופת העבודה, כדי להגביר אצלם את תחושת המסוגלות העצמית ולבסס עמדות חיוביות כלפי השילוב.

יש להגדיל את המשאבים הניתנים לכיתה הכוללת.

יש לצמצם את מספר התלמידים בכיתה.

הכרחי להפעיל שיקול דעת ולהתחשב בחומרת הלקות של התלמיד המשולב.

נדרשת תמיכה ועבודת צוות.

את יום העיון חתמה ההצגה "מלאך עם תסמונת דאון" שמתארת את הקשר בין שני אחרים שאחד מהם לוקה בתסמונת דאון.

עולם הומניסטי. הדימוי הראוי לקוח מסוקרטס: המורה כמילד רוחני.

סגולות המורה העכשווי הן יכולת לסייע בשאלות שאלות, מומחיות בעיצוב ובניהול תהליכי למידה וחקר. כמומחה בטיפול במחסור במידע ובעודף מידע על המורה לדעת לאתר, למיין, לעבד ולפרש את המידע לכלל ידע רלוונטי. המורה צריך להיות גם בעל אוריינות בכתיבה ובהבעה ולדעת להציע את הידע שעובד בצורה אפקטיבית לקהל.

כאיש העולם הגדול המורה אמור להיות חבר פעיל בקהילת ידע מקצועי, ללמוד מעמיתים ומהתפתחות בתחומי עיסוקו. ואף להיות פרשן חברתי ומבקר תרבות.

לאחר הרצאת הפתיחה נפתח מושב הצגת תקצירי המחקר, יו"ר ד"ר **מירי הראל**.

המחקר הראשון שעסק **בתופעת הילדה הדחוייה בכיתה** הוצג ע"י **מיכל רוזנברג** מבית הספר הריאלי בחיפה במרכז הכרמל. מיכל, מחנכת כיתה ב' ומורה מקצועית לתנ"ך ולתרבות ישראל בחטיבת הביניים, עומדת בפני סיום תואר שני במקרא באוניברסיטת חיפה ומשמשת אחראית על נושא איכות הסביבה בבית הספר. שאלת המחקר הייתה כיצד ניתן להתמודד עם הסוגיה של ילדה דחוייה בכיתה שאלות משנה: מה הסיבה לדחייה? מהם ביטוייה? ומהן דרכי הטיפול בה?

אוקולוסיה המחקר מנתה את מחנכת כיתה ד', תלמידה דחוייה ומורה לספורט (שליוחה את התלמידה גם בבית הספר הקודם בו למדה התלמידה).

כלי המחקר: היו ראיון עומק עם שלוש הנחקרות ותצפיות בשיעורים ובהפסקות.

סיכום הממצאים: מתוך ממצאי המחקר עולה שהסיבה העיקרית לדחיית הילדה הוא חסך שלה במיומנויות חברתיות. ניכרה רמה גבוהה של תוקפנות מצד הילדה, נראה שהילדה אינה יודעת כיצד ליצור קשר אחר עם הילדים ובית הספר אינו מצליח לתת מענה לבעיה.

מתוך הממצאים והספרות עלו המסקנות הבאות:

יש ליצור תחושת מחויבות של מחנכת הכיתה והצוות לפתרון הבעיה.

נחוץ לצייד את מחנכת הכיתה ואת המורים המקצועיים שמלמדים בכיתה זו בידע לגבי הדחייה ובדרכי התמודדות.

חשוב שגורם מקצועי יבנה תכנית אישית לסייע לילדה לרכוש מיומנויות חברתיות (הקשבה לצרכי האחרים הסובבים אותה, ביטוי עצמי תוך התחשבות באחרים, כלים לפתרון קונפליקטים ועוד).

יש לבנות תכנית התערבות גם עם הכיתה כקבוצה.

חשוב לשתף את ההורים בתהליך.

המחקר השני, **'עמדות מורים לחינוך גופני ותלמידיהם בהקשר לחינוך הגופני'**, הוצג ע"י **נטלי רונקין**. נטלי היא מורה מחליפה בבית-הספר "ירושלים" בקרית אתא, מתגברת תלמידים לאחר יום הלימודים בבית ספר "גיבורי עציון" ורכזת סטודנטים באורט טבעון. אוקולוסיה מחקר מנתה שני מורים לחינוך גופני וארבעה ילדים: 2 בנים ו-1 בנות.

כלי המחקר: ראיונות עם כל אחד מהנחקרים, שלוש תצפיות.

מסקנות לאור הממצאים והספרות:

חשוב לעסוק בחינוך גופני מהגיל הרך, כבסיס ראשוני לניהול אורח חיים בריא. חשוב שהמורה לחינוך גופני ישתף את הילדים במטרות העל של החינוך הגופני (חינוך לאורח חיים בריא) ובמטרות האופרטיביות של כל שיעור.

על המורים לשלב נושאים של תזונה נכונה, תרומת השונה לחיי הילד וסכנות העישון.

טיפול נפשי מזוויות שונות: על ימי עיון בתחום הפסיכותרפיה במרכז שי

מאת ד"ר דניאלה קרמר-מור

מאיירת: תמר אלזי

וטראומה, והציג שני פרויקטים שעזרו לילדים בזמן שנמצאו תחת מטר טילים בצפון ובדרום: "פרויקט הצבע האדום" שבו למדו ילדים להתמודד עם הפחד שהתעורר בהם בעת אזעקה דרך ריצה למקלטים תוך שירה על לבם ההולם, הרעד בברכיהם והפחד האוחז בהם. השיר מלווה בריקוד קבוצתי שתנועותיו אחידות ומשותפות, והקהל צפה בסרטון המתעד ילדים שמחים, שרים ורוקדים בדרך למקלט בעת האזעקות. פרויקט "חיבוקי" הוא פרויקט שבו קיבלו ילדים בובת חיבוקי פרטית של כלב עצוב, והצליחו להגיע למקלט במהירות ולתפקד בצורה יעילה ומהירה כדי לדאוג לבובת החיבוקי שעליה היו אחראים. נקודת המוצא שמוכיחה עצמה שוב ושוב היא שאנשים שיש להם תפקיד של עשייה או של דאגה לאחר (במקרה זה לבובה) מתמודדים היטב עם מצבים מעוררי פחד, משום שאינם חשופים לתחושת חוסר האונים שמאפיינת את התסמונת הפוסט-טראומטית.

יום העיון האחרון הוקדש לנושא מרכזי מתחום הפסיכותרפיה, "לדבר עם מי שלא רוצה לדבר איתך". גב' אילנית כהן, עובדת סוציאלית ופסיכותרפסטית, תיארה את תהליך הפסיכותרפיה עם נוער עבריין שטיפול נפשי נכפה עליו במסגרת הוסטל. אל הוסטל זה נשלחו הנערים מתוך ניסיון לתת להם הזדמנות אחרונה לשיקום. הרצאה מרגשת במיוחד ביום זה היתה זו של דוד, כיום גבר בן עשרים ושמונה ובעבר נער עם תיקים רבים במשטרה על עבריינות ואלימות. דוד סיפר את סיפורו שכלל עלייה מברית המועצות ותחושה של זרות וניכור בחברה הישראלית. תחושה שגרמה לו לחבור לחברים עבריינים ולהוביל כנופיה למעשי שוד ואלימות נגד קורבנות שנקרו בדרך. דוד הגיע להוסטל ובמשך השנים שבהן שהה בו, התקדם ונסוג שוב ושוב. הטיפול הנפשי שניתן לו ע"י **גב' אילנית כהן** הרגיש אותו וגרם לו התנגדות רבה, אך גם היווה לאורך זמן בסיס לתחושה שלא מוותרים עליו ושיש לו הזדמנות ואפשרות לבחור בחיים אחרים. בסיום ההרצאה ריגש דוד את השומעים כשסיפר שהיום הוא מנהל מועדוני נוער עבריין באחת משכונות המצוקה במרכז הארץ, זאת לצד לימודי חינוך קהילתי במכללה לחינוך.

גם בשנת הלימודים הבאה, יפסיק מרכז שי את שיגרת הלימודים בתכניות השונות פעמים אחדות במשך השנה, על מנת לאפשר ללומדים להכיר סוגיות מתחום הטיפול הנפשי, מזוויות אחרות. ניתן לקבל מידע על המועדים ועל התכנים של ימי עיון אלה במרכז שי, דרך האתר של "לימודי התמחות ותעודה" במכללת אורנים.

מרכז שי להכשרה והדרכה של פסיכותרפסטים ואנשי טיפול הוא מרכז חדש שצומח ומתפתח במכללת אורנים בימים אלו.

בשנת תשס"א נפתחה במרכז שי התכנית הראשונה "פסיכותרפיה ייעוצית במצבי דחק ומשבר", ובשנת הלימודים הבאה ייפתחו במרכז תכניות נוספות, שרובן מיועדות לבעלי תואר שני הרוצים להתמחות בפסיכותרפיה ייעוצית קבוצתית או במצבי דחק ומשבר, בטיפול זוגי או במיומנויות התערבות בסיוע פסיכודרמה. מיעוטן מיועד לבעלי תואר ראשון שיש להם עניין במתן סיוע רגשי לאוכלוסיות של צעירים הנזקקים לתמיכה, אם בשל בעיות בריאות ונכויות, ואם משום שהיו קורבנות להתעללות ולטראומה.

לצד הלימודים הסדירים, קיים מרכז שי בשנה החולפת חמישה ימי עיון לסטודנטים ולמרצים בתכנית וכן לאנשי טיפול שרצו להעשיר את ידיעותיהם או לרענן אותן.

שני ימי עיון עסקו בפסיכופתולוגיה: ביום העיון הראשון שעסק בפסיכופתולוגיה הרצה **פרופ' מיכאל מור** על הגדרת האישיות הנורמאלית והאישיות הסוטה מן הנורמה, על-פי הקריטריונים של ה-DSM-4, שהוא ספר האבחנות הפסיכיאטריות האמריקאי העוסק באבחון ובסיווג הפרעות נפש על-פי תסמיניהן. **ד"ר דניאלה קרמר-מור**, ראש מרכז שי, הרצתה על תסמונת מינכאוזן ע"י שליה, המאופיינת באם, לכאורה דאגנית ומסורה לילד חולה שמאושפז תכופות ונתון לבדיקות ולטיפולים רפואיים, אך למעשה דואגת שהילד יהיה חולה באופן קבוע, אם באמצעות הזרקה והאכלה אקטיבית של חומרים מזיקים ואם באמצעות תיאור תסמיני מחלה שאינם מציאותיים. **ביום השני הרצתה מרצה אורחת מאנגליה על תגובות פוסט-טראומטיות הנעוצות בתהליך למידה של תגובה לטראומה חד-פעמית בעלת עוצמה גבוהה או לטראומה מתמשכת או חוזרת על עצמה בעלת עוצמה בינונית. פרופ' מיכאל מור** התמקד בהפרעות אישיות ובאישיות חרדתית, ואילו **ד"ר דניאלה קרמר-מור** התמקדה בתפקודה ובתפקודה של המשפחה כמקור שיוצר בקרב את הדור הבא של אנשים שסובלים מהפרעות אישיות בשל הרווחים הסמויים של המשפחה מהימצאותם של ילדים שסובלים ממצוקה רגשית.

יום עיון שלישי הוקדש לשיטות טיפול אלטרנטיביות ובעיקר ל-MINDFULNESS (מודעות וקשב). גישה זו, שנובעת מפילוסופיה בודהיסטית, עוסקת בהווה האנושית מתוך קשב ובשימושי הקשב וכן מתוך מודעות לגוף ולתנועה. לצד התנסויות מרתקות בעבודה בתנועה ובקשב **ד"ר אסף פדרמן** הרצה על המקום שיש לדרך הסתכלות בודהיסטית בתוך הפסיכולוגיה המערבית, על טיפול בתנועה וכן על טיפול ב"מודעות וקשב".

ביום העיון הרביעי הרצה **ד"ר שי חן גל**, מומחה למצבי משבר וטראומה בשפ"י (שרות פסיכולוגי יעוצי) **על התמודדות טיפולית עם מצבי חירום**

מרכז שי להכשרה והדרכה של פסיכותרפסטים ואנשי טיפול

מהתיאוריה למעשה: התנסות בשיתוף הסטודנטים

במסגרת מערכת ערכית זו הקבועה בטקסטים הדתיים ומתפרשות על-ידי כוהני הדת, כל אדם חייב להימנע מפגיעה בהילת הכבוד של זולתו ושל עצמו, שלא לבזות את צלם האלוהים המשתקף בו.

כבוד סגולי וכבוד מחיה – ההכרה בקדושת חייו ובאנושיותו של כל אדם באשר הוא אדם. ערך זה, שהוא אחד לכל בני האדם בכל מקום, זמן והקשר, הוא הממד המוסרי של התכונה המשותפת לכולנו: אנושיותו הטבועה. הוא מכונה *dignity*, ובעברית – כבוד סגולי. כבוד זה מתייחס לצלם האדם ולא לצלם האלוהים. הוא אינו מוענק לאדם על ידי החברה, ואינו יכול להילקח ממנו על-ידיה. משמעותו אינה נקבעת על-ידי האל, אלא על-ידי האדם עצמו. הכבוד הסגולי מתייחס למכנה המשותף האנושי הבסיסי ביותר, והזכויות הנגזרות ממנו הן בסיסיות. נדבך ערכי נוסף, רחב יותר, מתייחס ומעניק משמעות וחשיבות לאותו חלק של האנושיות המכיל את תכונותיו הייחודיות של כל אדם, את צרכיו הייחודיים, סגולותיו, כמיהותיו, חלומותיו ויכולותיו. נדבך זה מכונן את כבוד מחייתו של כל אדם. זהו כבוד המתייחס לאותו מרחב מחיה שכל אדם זקוק לו כדי להתפתח על-פי כישוריו הייחודיים, על-פי תכונותיו, שאיפותיו והשתייכותיו הקהילתיות. הזכויות הנגזרות מכבוד זה הן זכויותיו של כל אדם לממש ולהגשים את עצמו לא רק כיצור אנושי אלא גם כבן אדם בעל ייחוד אישי (לרבות בחירה בהשתייכות קבוצתית, על כל המשתמע מכך).

חשיבותו של יום העיון בכך שהוא פתח צוהר לאנשי ונשות חינוך, לתפיסה ייחודית וחדשנית המשלבת ידע תיאורטי ופרקטי. תפיסה זו, המיושמת כיום בבתי ספר בארץ, מעניקה למנהלים/ות, לרכזים/ות ולמורים/ות דרכים אופרטיביות להבנת אתגרים מורכבים בבית הספר ולעיצוב האקלים הבית ספרי על ערך כבוד האדם.

החלק השני כלל סדנה ודיון: יישומי ערך כבוד האדם בבית הספר. בחלק זה הוצג המתח שבין מאבקי הדרת כבוד ובין הכרה בכבוד הסגולי ובכבוד המחיה על-ידי קבוצה מהקהל שהופעלה בידי צוות המרכז והמחשה את סוגי הכבוד ואת יישומם בחיי בית הספר. באמצעות כלים תיאורטיים ויישומיים הושם זרקור על סוגיות בית ספריות כגון מאבקי כוח בין מורים/ות ותלמידים/ות; סמכות כחלק מתפיסת עולם ערכית; התנהגויות אלימות של תלמידים/ות; דרכי תקשורת בין הורים/ות ומורים; יחסי צוות ועוד.

היה יום עיון מעניין ביותר, מאתגר ומעורר חשיבה. יצאנו עם תובנות רבות לחיים.

שני ימי עיון התקיימו לאחרונה ביחידה להכשרת מורים. יום העיון הראשון הוקדש לסטודנטים על סף השתלבות בבתי הספר (שנים ג, ד והסבות). תחילה מסרו הגב' חווה תורן ואיתן שוורץ האחראים על מערך הסטאז' באורנים מידע חיוני בנוגע לסטאז'. בהמשך שוחחו ד"ר נועה ציון שניהלה את בית הספר ויצ"ו נהלל במשך 8 שנים והגב' וורדה ארליך, מנהלת פדגוגית בבית הספר ויצ"ו נהלל על קליטת מורה חדש מהזווית של מנהל/ת בית הספר ושל הרכז/ת הפדגוגית; איך לכתוב קורות חיים, מה להדגיש בהם ובראיון הקבלה, מה מנהל בית הספר בודק בשיעור לדוגמה של המועמד, איך לפנות לבית הספר, ולאחר שמתקבלים: למה לשים לב בשנה הראשונה, איך לקרוא תלוש שכר ועוד. כמו כן, התקיימו סדנאות שבהן קיבלו הסטודנטים טיפים מעשיים ושאלו שאלות רבות.

יום העיון השני בנושא "שאלה של כבוד", שהועבר על ידי 'המרכז הישראלי לכבוד האדם', יועד לכלל הסטודנטים והסגל. יום העיון דן בסוגיות כגון:

מהו ערך כבוד האדם? מדוע כולנו מודעים לחשיבותו ועם זאת מתקשים להגדיר אותו? מהם הערכים הנסתרים הגלומים בו? כיצד צריך לעבוד בשביל כבוד? מה מקומו של בית הספר בעיצוב תפיסת ערך כבוד האדם? האם למורים/ות יש כבוד ומהיכן נובעת סמכותם? כיצד נראים מאבקי כבוד בין מורים/ות-הורים-תלמידים/ות?

בחלק הראשון של יום העיון סקרה הגב' רבקה אלישע, מנהלת המרכז, את משמעויותיו השונות של ערך כבוד האדם ואת האופן שבו המתח ביניהן בא ליטוי בחיי בית הספר. ספרה של ד"ר אורית קמיר, "שאלה של כבוד: ישראליות וכבוד האדם" (ירושלים: כרמל, 2004), היווה את הבסיס להרצאה. בספר מוצגת תפיסה תיאורטית ייחודית, המאפשרת להבין את מורכבותו של ערך כבוד האדם ונורמות ההתנהגות נגזרות ממנו:

השפה העברית אינה מכילה מילים נפרדות המאפשרות להבחין בין ארבעת המושגים הערכיים השונים המקופלים במילה כבוד, ולכן נתייחס אליהם באמצעות צירופי מילים, המכילים את המילה כבוד:

הדרת כבוד – משאב או נכס אישי בעל ערך חברתי רב אשר קובע את מעמדו של כל אדם בהיררכיה החברתית ביחס לסובבים אותו. הדרת הכבוד מקנה סטאטוס מיוחס, שיש לקנות, לבסס, להבטיח, לנקום ולהשיב אותו בהתנהגות המפגינה עוצמה, עליונות, שליטה במצב, עצמאות, אסרטיביות והעדר פחד. אדם שרכש לעצמו הדרת כבוד חייב לשמור עליה ולהיזהר שלא לאבדה לטובת אחר ולעולם לא "לצאת פראיר". כל ויתור לזולת עלול לעלות לאדם בביזיון ובהשפלה, כלומר לפגוע בהדרת כבודו ובמעמדו החברתי. אדם המרגיש שהדרת כבודו נפגעה על-ידי זולתו חייב להשיב לעצמו את כבודו האבוד על-ידי פעולת תגמול.

הילת כבוד – מערכת המושתתת על תפיסת כל אדם כמי ש"נברא בצלם אלוהים". על-פי תפיסה זו, שהיא אמונית ביסודה, כל אדם מכיל השתקפות של כבודו המופשט, הקדוש, של האל, וכבוד זה הוא "הילת כבודו" של האדם. זו תכונה מולדת מעצם היות האדם בצלם האלוהים. הילת הכבוד אינה נקנית בהתנהגות כזו או אחרת ואינה מקנה סטאטוס חברתי.

פתחון לב – אורנים למען הקהילה

מאת נילי שפץ-אמויאל

מתוך "הקול הקורא" לאנשי אורנים

אנשים כשליכם טוב עליהם, פותחים ביתם וכיסם כדי להיטיב גם עם אלה שלא שפרה עליהם מנת חלקם. ואנחנו הרי ליבנו טוב עלינו שאנחנו חוגגים 60 שנה ומלאו אסמינו תלמידים הרבה ויקבינו תורה. ואין זאת אלא שיש לנו לראות בצרכיהם של חסרי השמחה. עשינו יד אחת עם ארגון "פתחון לב" בכרמיאל שאליו נעביר את תרומותינו ואיתו נדאג שתרומותינו יפרסו את הלבבות הנכונים.
ניתן בשמחה ובבוא ברכה.

תודה!

רצינו לומר תודה אישית לכל התורמים. בזכותכם הצלחנו לאסוף מאות פרטי בגדים, צעצועים ומשחקי ילדים, ספרים, מכשירי חשמל ומוצרי מזון רבים. תודה להנהלת אורנים שהתגייסה ועזרה ברכישת מזון גדולה!
תבוא עליכם הברכה!
חג שמח לכם ולבני משפחתכם

יצרנו קשר עם ארגון "פתחון לב" בכרמיאל. המפגש עם ענבל, נציגת הארגון היה מרגש ומעורר לפעולה. ענבל סיפרה על 500 סלי מזון שהיא אחראית לחלק מדי שבוע לבזקקים. מדובר בסלי מזון שכוללים מוצרים בסיסיים כגון: קמח, סוכר, שמן וכו', ובנוסף מוצרים לתינוקות: מטרנה, מוצצים ועוד כהנה וכהנה.

יצאנו בקריאה לכל בית אורנים להירתם לתרומת מזון, בגדים, צעצועים וכל מה שיעלה עד הדעת. האיסוף נעשה בחדר שהוקדש לעניין בבית 11, ובתוך ימים ספורים נאספו 3,400 ש"ח ובתאום עם ענבל ונציגי הארגון נקנו מוצרי מזון בסיסיים לפסח בסכום הנ"ל.

בנוסף פנינו להנהלת אורנים בבקשה לתרומה מטעם המוסד ונענינו מייד בחיוב. אורנים תרמה 3,400 ש"ח ובתאום עם ענבל ונציגי הארגון נקנו מוצרי מזון בסיסיים לפסח בסכום הנ"ל.

הייתי רוצה שתרומה לקהילה תהיה חלק מהעשייה שלנו באורנים. אנסה להניע את העניין בתוקף תפקידי בוועדת רווחה ותרבות.

יש בעיני חשיבות גדולה להבאת המבצע לידיעת הציבור וזאת למען "גאוות היחידה" שלנו ולמען המבצעים שעתידים לבוא.

בברכה, נילי

בקלף המנהלת (הפרה רביעית) וכך הלאה. לקראת אמצע השיעור הצלחתי להתחיל ללמד חלק קטן מהתלמידים. התלמידה שכל הזמן צרחה שאלה: "למה את מסתכלת עלי כל הזמן?" ואני עניתי לה באותו המטבע: "כי את לא עוזבת אותי בשקט" (הפרה חמישית). הבנתי שללמד לא אצליח, וחילקתי את דפי העבודה שהכנתי מראש. מעט תלמידים עשו אותם, השאר המשיכו בשלהם ולי כבר לא היה אכפת, מחייתי בהיחבא דמעה. יצאתי למלחמה להגן על התלמידים, ומצאתי עצמי בצדו השני של המתרס, מבוישת ונכלמת, מפרה שבועות, מודה ביני לביני בתבוסתי. בשיעור אחד בלבד נמחו כל הצהרותי המפוארות. והנה אני כאחת המורות. היה זה שיעור מהחיים, שהוריד אותי מכוונותי הגבוהות. איך אוכל עכשיו לבוא בטענות לכל אותן המורות המתמודדות עם תלמידים שיעור אחר שיעור, יום אחר יום?"

לקריאת הסיפור במלואו ולקריאת סיפורים נוספים המעוניינים הנכם מוזמנים להיכנס לאתר אגף ההתמחות במשרד החינוך למדור "סיפורי מתמחים".

לכבוד שישים שנה לאורנים ברצוני להדגים מניסיוני בליווי בוגרי המכללה. משנת 2000 החל משרד החינוך בתכנית חדשה של התמחות בהוראה (סטאז'). במסגרתה מערכת החינוך משכללת ומשדרגת את תהליכי החונכות והליווי של מורים חדשים ומערכת הכשרת המורים והגנות במכללות מתמקדת בתכנית ליווי הבוגרים לאורך שלוש השנים הראשונות של הכניסה להוראה.

בשבע השנים האחרונות מתקיימת תחרות נושאת פרסים של סיפורי מתמחים שחושפת את תמונת המצב של הנכנסים להוראה: הציפיות, הקשיים וההצלחות. כותבי הסיפורים באים מכל מגזרי החינוך: הממלכתי, הממלכתי-דתי והערבי. למרות השוני רב המשותף ביניהם. הקשיים המתועדים מופיעים גם בספרות המחקרית: בתחום המשמעת, בדימוי העצמי, בהבניית זהות מקצועית, בדילמות לבחירת מקצוע ובהתמודדות עם צוות המורים, ההנהלה וההורים.

הנה הסיפור הפרת שבועה מאת המתמחה ק"א:

"ביומי הראשון בבית הספר צעדתי בבטחה במסדרון לא כתלמידה מפוחדת, אלא כמורה גאה. מבשרים אילו אמרו לי שיום אחד אהיה מורה, היה עולה גיחוך על שפתיי. שנאתי את בית הספר ופחדתי ממנו. זיכרון העלבותיה של המורה ציפורה עדיין מעלה צריבה מרה בגרוני. בכל יום מצאה בי דופי והציגה אותו בפני הכיתה המצחקקת. המורים רק ידעו לבנא ביובש את עתידי הלא מזהיר ואיש לא העלה על דל שפתינו את המילים: "ליקוי למידה".

הנה אני ביומי הראשון, מורה לחינוך מיוחד, מציבה לעצמי מטרה: להבין, ללמוד ולהכיל את כל התלמידים המתקשים. נשבעתי לעצמי שלא אוציא תלמידים מהכיתה ולא אענה להם בזלזול.

כמו יאנוש קורצ'אק שהגן על יתומיו הקטנים בגופו, כך אגן גם אני על כל התלמידים הנדכאים.

כך ניצבתי בפני אחת ממשימותי הראשונות - להחליף מחנכת באחת הכיתות. כבר בחדר המורים הזהירו אותי שזוהי הכיתה המופרעת ביותר בבית הספר. ואני עניתי ממרום ניסיוני האיש: "אין כזה דבר ילד מופרע".

בחיוך רחב פתחתי את דלת הכיתה ואכן התגלה לי שדה קרב - תוהו ובוהו. כולם רבים, שרים וצועקים. - חיוכי קפא באחתי. האם לא הבחינו שמושיעתם עומדת בפניהם? ניסיתי להפריד בין הניצים שהמשיכו לצעוק ולקלל. החלטתי להוציא אותם מהכיתה (הפרת שבועה ראשונה) ולצרפם לקבוצה אחרת עם מורה שמכירה אותם. הרמתי את קולי (הפרת שבועה שנייה) בבסוטי למשוך את תשומת לב התלמידים ואז כולם התחילו לצעוק ולשאול מי אני ואיפה ריקי ו"מה, אין זה"ב?" ופשוט לא נתנו לי לדבר.

מצאתי את עצמי עומדת וצועקת, מצטטת מיני משפטים של מורות ותיקות (הפרה שלישיית) שמעולם לא האמנתי שאשתמש בהם, וניסיתי להשליט שקט וסדר בכיתה. מעשיי אלו עזרו רק במעט, ואז השתמשתי

אורנים... כ"ה

אורנים... כ"ה

הפגישה הראשונה שלי עם אורנים הייתה לפני כמה עשרות שנים, ב-1968, אחרי מלחמת ששת הימים, נשלחתי ללימודי הוראה מטעם קיבוץ אילות וביקשתי ללמוד באורנים ולא בסמינר הקיבוצים שהיה עם גישה עירונית מדי בעיני. כך יצא שסטתי כל שבוע הלך וחזור לאילת. סיימתי מסלול של הוראה עם התמחות בטבע וסביבה על-פי הגישה של אבולופיה בבילוגיה ושל אושרוב בבוטניקה. לימדתי שש שנים בכיתות היסוד. את התואר השני עשיתי בחיפה כי באורנים עדיין לא היו אז תכניות מתאימות. לימדתי כ-16 שנים בחטיבת הביניים ונועה צמחי קראה לי לבוא להדריך באורנים. לאחר כמה שנות הדרכה התחלתי לרכז את תכנית ההתמחות (סטאז'), תחילה בשלוש שנות ניסוי ואחר כך כחובה לכל הבוגרים. במקביל עשיתי תואר שלישי בהנחיית מורים והעצמתם כאנשים הממשיכים להתפתח לאורך כל החיים המקצועיים. יצאתי לגמלאות בספטמבר האחרון ועדיין אני רואה באורנים את הבית המקצועי שלי.

ברכות חמות לחגיגות 60 השנה!

ד"ר אלקה יפה - אורנים

37

שרה שגיא שוחחה עם משה קסטוריאנו על רדיו אורנים

תכנים אקטואליים, תרבותיים, וחינוכיים בלוח שידורים מובנה ומתוכנן של 3-4 שעות ביום.

משה קסטוריאנו באולפן הרדיו צילמה: שרה שגיא

כל סטודנט שידר שעתיים ובמקביל גם המשכנו באינטרנט. כל תכנית שהצענו אושרה ללא כל בעיה.

האם כיום הרדיו פועל בנפרד מהחוג לתקשורת?

היום אנחנו שייכים למחלקת מערכות מידע כדי להפריד את התקציבים ואת הפעילות של הרדיו מהחוג לתקשורת. הגענו עם **גנה בוטנסקי**, מנכ"לית אורנים, עם **פרופ' יאיר קארו**, ראש אורנים ועם מועצת הרדיו שהוקמה בראשותו של **ד"ר ארנון מדזיני** להחלטה שהרדיו יפעל באופן עצמאי בכפוף למחלקת מערכות מידע בפקוח אנשי סגל ואנשי מנהלה.

מועצת הרדיו מונה את **ד"ר אודי מגור**, **ד"ר אריה קיזל**, **ד"ר מירה טנצר**, **ד"ר ארנון מדזיני**, **גנה, תהל בוטבול**, **שרי רגב**, **ואנוכי**. יחד אנו טווים מדיניות של תכנים ושל השקעות ומתכננים פעילויות מיוחדות של הרדיו וגם שיתופי פעולה עם בתי ספר תיכוניים מהסביבה.

אני יוזם פעילויות רבות עם מוסדות מחוץ לאורנים. למשל שיתופי פעולה עם ילדי צד"ל מנהריה ועם ילדים מהפנימייה הדתית במושב שדה יעקב, שמרביתם אתיופים. מה שיפה הוא שהסטודנטים מהחוג לתקשורת הם שהובילו את הפרויקטים הללו. כמעט מדי חודש מגיעים לכאן תלמידים מבתי ספר שונים שעובדים עם תלמידי החוג לתקשורת וגם משדרים בשידור חי. זאת, בנוסף לאווירה הגעמית והמזמינה של השהות באורנים. כל מי שמגיע יוצא מכאן נרגש ונלהב.

יש לנו גם שיתוף פעולה יפה ומעניין עם "שדמות" – מרכז לפיתוח מנהיגות ולמעורבות חברתית וחינוכית בקהילות בארץ ובחו"ל. במסגרת זו קבוצות מארצות שונות מגיעות לפעילות הסיום שלהם שנערכת כאן

כמה זמן קיים רדיו אורנים?

משנת 2001. הצטרפנו לחטיבה שנקראה אז מח"ר. **פרופ' רינה בן שחר** הייתה אז ראש החוג לתקשורת.

מי נמנה עם חברי הצוות?

שבי כרמי, **ד"ר אבינועם בן זאב**, **ד"ר גבי ברזל**, **רינה ואנוכי**. גם **ד"ר מירה טנצר** הצטרפה מדי פעם ומואז היא איתנו.

מאין שידרתם?

באורנים לא כל כך האמינו אז ברדיו ואני לקחתי את מה שנתנו לי: את חדר הקיטור לשעבר במקלט אטום בבנין 4. ציפו את הרצפה ואת הקירות בשטיחים וככה התחלנו.

כמה סטודנטים לקחו חלק בהפעלת הרדיו?

בהתחלה היו שמונה סטודנטים מהחוג לתקשורת שלמדו רדיו שעה וחצי בשבוע. למזלי, כולם אהבו את הרדיו והתלהבו ממנו לפחות כמוני.

איך היו ימי הרדיו הראשונים?

בשנתיים הראשונות שידרנו לאינטרנט כדי להימנע מהוצאות גדולות. הסטודנטים שידרו גם מעבר לשעות הלימודים. כך יכולנו למדוד מספר מאזינים (בין 12 ל-15). זה היה טרום עידן הרשתות החברתיות. שידרנו 4-3 שעות ביממה.

ואיך צמחתם?

הצטרפו והחלו להגיע סטודנטים מחוגים אחרים, כאלה שאוהבים לשדר ברדיו ולהאזין לו. האמת היא שהמקלט הוא היה רומנטי מאוד. הדלקנו נרות, עששיות וקטורת להפגת הריח במקלט. כמובן הייתה לנו הרגשה שאנו משדרים למאות אלפי מאזינים כשבפועל שידרנו לקראת חצות לשניים-שלושה מאזינים.

ואחרי תקופת השידור הראשונית באינטרנט?

משנה לשנה עלה מספר הסטודנטים שאהבו את הרדיו. הבנתי שיש כאן פלטפורמה שהסטודנטים אוהבים אותה והגשתי בקשה לקול ישראל לקבלת תדר חינוכי. מי שמחלק תדרים בארץ זה קול ישראל ומשרד התקשורת. תחנת רדיו אורנים היא אחת מ-49 תחנות חינוכיות שהחטיבה החינוכית של קול ישראל הקימה. לבקשתם, רינה ואני כתבנו תכנית לימודים שנתית לחוג לתקשורת. קיבלנו אישור לתכנית דו-שנתית ולתכנית תלת-שנתית (מתמשכת), לא מעט בזכות העובדה שכבר הקמתי תחנה כזאת במסגרת המועצה האזורית גליל עליון. תוך שנה בערך אושר התקציב באורנים. תחילה חששו להשקיע באנטנה כיוון שלא היה להם ניסיון בתחום. רק אחרי שהייתה תכנית לימודים והסטודנטים נענו בהתלהבות אושרה השקעה של 50,000 ₪ באנטנת שידור.

מה אופי השידורים ברדיו אורנים?

אנחנו לא יכולים לשדר סתם מוסיקה. חייבים לשדר תכניות שיש להן

שמגיע לכאן – שדרים מתחנות אחרות, מנהלי בתי"ס, נוער שוחר מדע או הורי הילדים המחוננים שמגיעים לפעילויות משותפות להורים ולילדים – כולם מתרשמים מהתנאים שיש כאן ועושים פה דברים נפלאים שמרחיבים את הלב.

עם זאת, אני חושב שלא יודעים מספיק על תחנת הרדיו באורנים. לאחרונה קיבלנו ניידת שידור ואנו עושים באמצעותה הפסקות פעילות מהאולפן ומשדרים מהשטח (גם מהכיתות ומכנסים). בשנה הבאה השאיפה היא להביא את הרדיו לכל החטיבות והמחלקות.

אני רוצה לנצל את הבמה הזאת ולהזמין את ראשי המחלקות לנצל את הפוטנציאל שהרדיו מציע. אני מתחייב לנסות להגשים כל משאלה של מרצה (לדוגמה – שידור לכיתה בחו"ל ועוד).

משה סיכם את הראיון באומר: "אני באמת מאמין ברדיו חינוכי, רדיו קהילתי, רדיו שתורם גם לפעילות האקדמית"

משה קסטוריאנו, בן 58, יליד צפת. התגורר בה עד גיל 30 שבו הכיר את שמעתי, בתו של גדעון ליון, מי שהיה ראש המחלקה לחינוך לגיל הרך. מאז הוא חבר קיבוץ להבות הבשן. רעייתו היא אשת חינוך ולומדת לתואר שני באורנים. הוא אב לשתי בנות, בת 22 ובת 13.

משה מכנה את עצמו 'רדיוהוליק'. הוא הקים לאחרונה תחנת רדיו בנצרת הערבית. הוא מודה שבתחילה חשש כיוון שאין בארץ תחנות רדיו חינוכיות ערביות. הוא קיבל עידוד לפתיחת התחנה הראשונה שתשדר בשלוש לשונות: עברית, ערבית ואנגלית. התחנה תתחיל לשדר בשנה הבאה.

בנוסף, נענה משה לפנייתו של ד"ר רעאד מועלם להקים מחלקה לתקשורת במכללה האקדמית החדשה בנצרת. במסגרת מחלקה זו תיפתח בשנה הבאה תכנית לימודים רב-תרבותית שתהיה משותפת לסטודנטים יהודים וערבים ובה כל תרבות תלמד על האחרת באמצעות השידורים המשותפים.

ברדיו אורנים. מדובר בשעתיים וחצי של שידור ושל שיחה. לורי וגבי, מרכזות הפרויקטים הללו, מעידות שהפעילות ברדיו היא גולת הכותרת של הסיוור שלהם.

בפעילות זו אנחנו מקשרים אותם עם משפחותיהם ועם חבריהם בחו"ל והם משדרים להם. תוך כדי שידור הם מסכמים ומבטאים את החוויות שלהם מהסיוור כולו. בפועל זה הרבה יותר מאשר עוד סיכום של סיוור. הם בוחרים את המוסיקה בשידור, מצטלמים כאן ושרים ביחד. רואים בוודאות שהם מתרגשים מאוד מהמפגשים הללו.

באיזה תדר אפשר לשמוע אתכם?

אנחנו משדרים בתדר 106 FM, רק פה באזור, ברדיו של 7-10 ק"מ מהאנטנה שלנו. היות שאנו נמצאים בבחיתות גיאוגרפית, אנחנו משדרים בעיקר לכיוון הקריות. אבל תוך שנה שנתיים כשהרדיו הדיגיטלי ייכנס לשימוש, יוכלו לקלוט אותנו גם במכוניות. בימים אלה אנו מתחילים להיות משודרים גם ב-HOT. נאבקנו על כך זמן די ארוך וזה עומד לקרות.

יש לך הערכה לגבי כמות המאזינים שיש לכם?

יש כמה תחנות חינוכיות בארץ שלהן מאזינים רבים. אחוז המאזינים נושק ל-3-5 אחוזי האזנה. וזה כנראה אחוזי האזנה גם שלנו.

באינטרנט יש לנו אפשרות להפיץ את השידור באתר של אודיו-בלוג שיש לכל שדר וכל התכניות שלנו מאוחסנות ומשודרות באתר זה. בדרך כלל בתום השידור החי השדר מכניס את השידור לבלוג וזוכה לאלפי כניסות. זו פלטפורמה נוספת שדרכה ניתן להפיץ את רדיו אורנים.

משה קסטוריאנו באולפן הרדיו צילמה: שרה שגיא

מה לגבי פרסומות?

אסור לנו לשדר פרסומות או חסויות. זה יתרון גדול מאוד כי תחנות מאבדות מאזינים בזמן פרסומות. רדיו הוא האפשרות האינטימית ביותר ליצור קשר בין שדר למאזין, שאינה קיימת בטלוויזיה או בעיתון. בנוסף, אנחנו לא תלויים בנותן חסות ובמפרסם כזה או אחר. במידה רבה אנחנו כמו התחנות הציבוריות. הצרכן הישראלי זקוק לחדשות ורגיל לשמוע אותן, ולכן אנו משדרים בכל שעה עגולה חדשות מקול ישראל.

ולסיום – משאלות?

לו היה החוג לתקשורת חד-חוגי היינו רואים סטודנטים רבים יותר ברדיו. אם יהיה לסטודנט יותר זמן להשקיע ברדיו התחנה תהיה מלאה כל הזמן. יש לנו כאן ציוד משוכלל, אווירה נהדרת וכבונס – נוף יפה. כל מי

חח"ק בעידן ציוצי טוויטר וחברויות וירטואליות

כנס החוג לחינוך חברתי קהילתי

צלמה: שרה שגיא

באינטרנט מילים ישנות מקבלות משמעויות ושימושים חדשים. התפתחות השפה דינמית ומהירה. המונח "מחשוב ענן" למשל, ענן משמש בו במשמעות שונה לחלוטין ממשמעותו המקורית, כך גם שיתוף, חבר, אתר ועוד, והמילה Like מדגימה זאת באופן מובהק. מהבעת חיבה היא הפכה לאמצעי הצבעה המעניק לגולשים תחושת מעורבות ויכולת השפעה.

בסביבה הדיגיטלית נוצרת גם כתיבה מסוג חדש המשמשת ברשתות החברתיות למיניהן וכן ברשת הסלולארית. ה'סוגה המקוונת' מכילה קיצורי מילים, עגת מתכנתים, חילופי אותיות ומספרים בין שפות וכן שימוש בסמלילים ושימוש בסימני מקלדת לצורך יצירת צורות והבעת רגשות.

הילידים הדיגיטאליים קרויים גם דור Y. הם שולטים בסוגה, בעגה ובטכנולוגיה. טכנולוגיה אינה מתפתחת בריק. היא חלק מההתפתחות החברתית. באינטרנט המפגש בין הקבוצות השונות, ילדים ומבוגרים, הוא מפגש בין תרבויות.

דפוסי הגלישה של מבוגרים מעידים על שימוש באינטרנט לצרכים "של פעם": כמקור מידע וככלי לאספקת שירותים. פעולות אלה אינן מחייבות רכישת שפה ודפוסי תקשורת אלא הפנמה של כלים טכניים בדומה להתמודדות עם תפעול מכשיר חדש. חיי העבודה מחייבים את המהגרים הדיגיטאליים לאמץ את האינטרנט ככלי, אך הם אינם דוברים "אינטרנטית" שוטפת.

האינטרנט כתרבות מזמן היפוך תפקידים המאפיין משפחות מהגרים בעת קליטתן לחברה חדשה. ילדים נקלטים בתרבות החדשה במהירות יחסית להוריהם. ילדים גם יוצרים חלק ניכר מהתרבות הזאת. מעמדו, מיקומו וערכו של הידע הופקעו במידה רבה מידי המבוגרים. הורים נעזרים בילדים ומדריכים בחניכיהם כדי להיכנס לעולם טכנולוגיות המידע.

שלבי ההסתגלות למפגש הבין-תרבותי הזה הם:

1. **הכנה:** זה שלב הדיסוננס הקוגניטיבי. האדם נאלץ להתמודד עם סביבת עבודה חדשה מבלי שבחר בכך ובלי שהוכן לכך. התמודדותו עם השינוי נגזרת מיכולתו הבסיסית להתמודד עם שינויים ומהדרך שבה תיעשה הסוציאליזציה. 2. **דה-סוציאליזציה:** המהגר נוטש את מערכות הסמלים והערכים הוותיקים, שאינם רלוונטיים עוד, אך הערכים החדשים אינם מוכרים לו, זאת בנוסף לאובדן הפרטיות ולכמויות עצומות של מידע. שלב זה עלול לגרום להימנעות משימוש באינטרנט או לשילוב של התרבות החדשה בתוך התרבות הקיימת. 3. **רה-סוציאליזציה:** רכישת השפה והמיומנויות הטכניות, למידת התפקידים ועיצוב הסטאטוס החדש מול מערכת ערכים חדשה. הפערים מצטמצמים אך לא נסגרים לחלוטין. למבוגרים העובדים עם ילדים חשוב להכיר את האינטרנט, מכיוון שעבור ילדים אינטרנט איננו סביבת עבודה אלא סביבת חיים.

הרצאתו של **גלעד האן**, חוקר עבירות מחשב, "סכנות ברשת האינטרנט", עסקה בעבריינים ובגופים המשקיעים משאבים ומרץ רב בניסיון לפגוע בילדים באמצעות האינטרנט. הפגיעה יכולה להיות על רקע מיני – עברייני מין פעילים ברשת במטרה ליצור קשר עם ילדים, על מנת לפתות אותם

ד"ר מיקי מוטולה

בפתיחת הכנס נשאו דברי ברכה **פרופ' יאיר קארו**, ראש אורנים וד"ר **מיקי מוטולה**, ראש החוג לחינוך חברתי קהילתי.

מתוך דבריו של **פרופ' יאיר קארו**: "לא היו לבטים באשר להצלחתו של החוג הזה, אם כי אני מופתע ביחס לכוח המשיכה שלו לאנשים בגילכם. חח"ק נשען על יסודות שהונחו פה קודם, והוא מושתת על יצירת קשר בין שלושה מרכיבים: החינוך, שהוא מנדט טבעי של אורנים; חברה – יותר בשנים האחרונות וקהילה, שבה מתקיים המפגש בין החברה והחינוך.

מצד אחד אנו שואפים לטפח את המנהיגות ומצד שני את החלש ואת הנוער בסיכון. צריך לדאוג גם למי שבאמצע. אני צופה שתהליך הגברת החח"ק ילך ויתעצם. מערכת החינוך בישראל סובלת מבעיות רבות. ייתכן שהטיפול במעטפת ישפר את האקלים ששורר בכיתות ובכך ישתפר החינוך והלמידה. אני רוצה להודות לצוות האדיר של החח"ק על העבודה יוצאת הדופן".

הרצאתה של **צביה אלגלי**, "מהגרים וילדים דיגיטאליים", נפתחה בהתייחס למושגים "ילדים דיגיטאליים" ו"מהגרים דיגיטאליים" השגורים בקרב מחנכים, אנתרופולוגים וסוציולוגים, חוקרי טכנולוגיה ועוד. הנחת היסוד היא שבתרבות האינטרנט יש ילדים ומהגרים. תרבות, קרי: ערכים, נורמות ושפה. אלגלי מתמקדת בשפה – אוסף של מילים, סמלים וסימונים היוצרים משמעות – כמרכיב מהותי בהבניית תרבות ובהעברתה מדור לדור.

הגדרת האינטרנט כתרבות תאפשר לנתח את תהליך ההגירה של מהגרים דיגיטאליים במפגש עם התרבות החדשה בהתאם לשלבים שחווים מהגרים בהגיעם לארץ חדשה.

רשת האינטרנט היא סביבה שבה מתקבצים אנשים לצורך יצירה, תקשורת ושימוש בשירותים שונים: איתור מידע, בילוי, ביצוע מהלכים פיננסיים, קבלת סיוע, מתן סיוע ועוד. הפעולות הללו מחייבות תלות הדדית בין הגולשים. הטריטוריה היא מרחב קיברנטי שאפשר למדוד באמצעים שונים אך לא על פני הקרקע.

שיכול לעזור; * הפכו את מספר הטלפון שלכם לבלתי מזוהה. ניתן לבקש שירות זה מבזק; * נסו להשתמש בשירות; * 42 (צלצל למספר האחרון שצלצל אליכם) או לבצע חיוג חוזר לשיחה אחרונה שאותה ביצע ילדכם. ניתן גם לרכוש שירות שיחה מזוהה או לבקש פירוט שיחות מחברת בזק או מחברת הטלפון הסלולרי; * נסו לעקוב אחר כל צורות ההתקשרות ה"חיה" של ילדכם (חדרי שיחות, דואר אלקטרוני, שירות הודעות מיידי...).

מי שמעוניין לפתות ילדים באינטרנט חייב להתחיל את המהלך באמצעות שירותים אלה.

אם אחד מהמצבים הבאים מתרחש, צרו קשר עם יועץ חינוכי בבית הספר או לחלופין, במקרים חמורים יותר, היעזרו במשרה:

1. ילדכם או מישהו אחר בבית מקבל חומר פורנוגרפי באינטרנט.
2. ילדכם מחזיר מינית או בדרך אחרת על-ידי מישהו הידוע כי גילו הוא פחות מ-18 שנים.
3. ילדכם מקבל חומר פורנוגרפי ממישהו הידוע כי גילו פחות מ-18 שנים.

מה ניתן לעשות כדי למזער את הסיכוי לפיתוי באינטרנט?

* שוחחו והסבירו לילדכם על הסכנות הפוטנציאליות ברשת; * בלו זמן עם ילדכם בגלישה ברשת. בקשו מהם ללמד אתכם על האתרים החביבים עליהם ברשת; * מקמו את המחשב בחדר מרכזי בבית ולא בחדר השינה של הילדים; * השתמשו בתוכנות מיוחדות לפיקוח על הגלישה (parental control). תוכנות אלו מסננות אתרים ומסרים מסוכנים וחוסמות את הגישה אליהם. ניתן להוריד תוכנות כאלה במקומות שונים ברשת או לקבל אותן מספק שירות האינטרנט; * עקבו במיוחד אחרי השיחות בחדרי השיחות (צ'טים). חדרי שיחות יכולים להיות מקום נפלא להחלפת דעות וליצירת קשרים, אך הם גם המקום שבו משחרים עבריינים לטרף; * עקבו אחר חשבון האינטרנט והדואר האלקטרוני של ילדכם. שימו לב גם לדברי הדואר המגיעים אליהם; * בררו אילו תוכנות הגנה מופעלות במקומות אחרים שבהם גולש ילדכם. ספריית בית הספר, הספרייה הציבורית, בתי חברים, במחשבים מחוץ לבית שבהם יכול להיווצר קשר בין ילדכם לבין עבריינים; * גם אם ילדכם השתתף בפעילות בעלת הקשר עברייני ברשת, אל תטילו את האחריות עליו - הוא אינו אשם. ילדכם הוא קורבן לעברייני רשת. הכנס נחתם בהופעת הפלייבק "הארשת של הרשת".

גלעד האן

לכדי מפגש לצורך ניצול מיני; פלילי - באינטרנט פעילות קבוצות של עברייני רשת (האקרים, קרקרים) הפורצים למחשבי חברות וגופים ממשלתיים וגורמים להשחתה ולדליפות מידע. עבריינים אלה יכולים לנסות לגייס את ילדיכם לביצוע משימות "נועזות". המשטרה שלא כבעבר, החלה להתייחס בקשיות לעבריינים מסוג זה (בישראל נחקק חוק המתייחס לעברייני מחשב

בחומרה רבה והוקמה יחידה מיוחדת לנושא); לאומני - קבוצות או אנשים הרואים בילדים אמצעים להשגת מטרות לאומניות.

ישנם שני סוגי פגיעות אפשריות: פגיעה נפשית - באמצעות תכנים פורנוגרפיים, אגטישימיים, חתרניים, מידע על כתות מסוכנות וכו' היכולים לגרום לנזק ופגיעה פיזית - פיתוי הילדים היא הטכניקה הנפוצה ביותר ברשת. הפיתוי נעשה באמצעות הפגנת תשומת לב, פנייה אל הרגש, טוב לב ואף הצעת מתנות.

מהם הסימנים לכך שילדך נמצא בסכנה?

* ילדכם מבלה זמן רב בגלישה - במיוחד בשעות הלילה; * מצאתם חומר פורנוגרפי במחשב של ילדכם; * ילדכם מקבל שיחות טלפון ארוכות ממבוגר או מבצע שיחות מוחץ לאזור החיוג למספר שאינכם מזהים. 8. ילדכם מקבל בדואר חבילה או מתנה ממישהו שאינכם מכירים ילדכם מכבה את המסך או משנה את מה שמוצג עליו כאשר אתם נכנסים לחדרו; * ילדכם מתבודד מהמשפחה; * ילדכם משתמש בחשבון אינטרנט השייך למישהו אחר.

מה עליכם לעשות במקרה של חשד כי ילדכם מתקשר עם עבריינים?

* נסו לשוחח עם ילדכם בפתיחות על הנושא. הבהירו להם את הסכנות הכרוכות בו. שיחה פתוחה היא הדרך הטובה ביותר לנסות לפתור בעיות; * נסו לראות מה מאחסנים ילדכם במחשב. אם אינכם יודעים כיצד לבדוק זאת, התייעצו עם שכן, חבר או מישהו

אורנים טא...

קץ, תחילת שנות ה-80, על הדשא מרוצף החרובים בחלק הישן של אורנים. יום הייעוץ לשנה א'. בדיחות, מתח, סקרנות, תחילתה של הרפתקה.

היינו שלישייה עליזה ורצינית, חדורי תחושת שליחות וחשיבות עצמית. היינו חברים ללימודים ומעבר להם. אחד מאיתנו, עמרם בנוביץ', היטיב לממש את ההבטחה עד שנפטר פתאום לפני 12 שנים. ניר לימד וניהל עד שפנה לתעשייה. אני מלמד כאן, לפעמים באותן כיתות, זוכר ומתגעגע, מקנא בסטודנטים שכל זה עוד לפניהם.

אורנים בשבילי זו הרפתקה, חברות, הבטחה.

ד"ר דוד נצר

מגדר והדרה: מנגנוני ריבוד בחינוך ובחברה

יום עיון של התכנית לחינוך והוראה לתלמידים בהדרה

צילמה: שרה שגיא

בחלקו השני של יום העיון הרצו ד"ר מרי תותרי מאורנים ועינת כהן הנדלס, מהיחידה לשוויון בין המינים במשרד החינוך.

ד"ר מרי תותרי

מתוך הרצאתה של ד"ר מרי תותרי: בידעיות אחרונות פורסם מאמר מקיף על נשים אקטיביסטיות בחברה הערבית, אשר פעילות בלמעלה מ-20 ארגוני נשים. ביום האשה הבינלאומי הציג הירחון הערבי "מאלכום" 20 נשים ערביות מובילות שהצליחו לפרוץ דרך בתחומים רבים. עם זאת, חלקן הגדול של הנשים הערביות (80%) עדיין אינו שותף בשוק העבודה. הסיבה אינה תרבותית, שהרי השתתפות נשים בשוק העבודה בחלק ממדינות ערב (כמו קטר וכווית) עובר את ה-40%, אלא היעדר מוסדות ציבוריים וממשלתיים באזורים הערביים, היעדר מעונות יום והיעדר תחבורה ציבורית ברוב היישובים הערביים.

עיקר הישגי הנשים הערביות הם בתחום החינוך. רק 13.4% מהנשים הערביות הן אנאלפביותות. זהו השיעור הנמוך ביותר בהשוואה למדינות ערב (במצרים יותר מ-50% מהנשים לא יודעות לקרוא וכתוב). נשים ערביות מהוות 57.6% מהתלמידים שלומדים באוניברסיטאות בשנת הלימודים 2004-2005. רוב הסטודנטיות הערביות (81.5%) בשנת לימודים זו למדו מקצועות הנחשבים נשיים כמו מקצועות עזר רפואיים, מדעי רוח ומדעי חברה. לעומת זאת, שיעור הסטודנטים (38%) הוא פי שניים משיעור הסטודנטיות (19%) במקצועות הנחשבים גבריים, כמו הנדסה ואדריכלות, רפואה ומשפטים. הסיבה לכך היא שגשים מעדיפות מקצועות המאפשרים להן לעבוד בתוך יישוביהן ולא הרחק מהבית ואשר לא יתנגשו עם אחריותן בגידול המשפחה.

ד"ר חנה ספרן

לאחר דברי הברכה של ד"ר חני רם, ראש התכנית ליועץ חינוכי, הרצתה ד"ר חנה ספרן ממכללת עמק יזרעאל על "המרחב שבו אנו חיים: היבטים מגדריים של הדרה והכלה". ספרן הגדירה הדרה כמבנה חברתי של אי-שוויון, שמוציא מן הכלל חברים וחברות ואחראי למיקומם בשוליים. יש גם כפל הדרה או כפל דיכו, למשל: אישה מזרחית. הדרה היא גם תלוית מצב כלכלי, מוצא, בחירה מינית ועוד. היום קבוצות מודרות ואמורות: עצור!

שוויון הוא דבר מורכב. כשנשים נכנסות לפוליטיקה הן מתנהגות לעתים "כמו גברים", הפוליטיקה לא השתנתה, אנחנו רק נכנסנו פנימה. החברה האנושית לא יכולה להתקיים יום אחד ללא התפקידים הנשיים, כגון טיפול, האכלה וכד'. ואף על פי כן הם אינם מוערכים. ספרן ציטטה שורות בעלות אופי שובניסטי ואף אלים משיריו של אלתרמן "ניגון עתיק" ו"אם תלכי אחרי".

דוגמה נוספת שנתנה ספרן היא בתחום הפרעות הקשב; שנים רבות היו בכיתות המיוחדות רק בנים. הפרעת הקשב של הבנים כל כך הפריעה לכולם עד שהכניסו אותם לכיתות מיוחדות. מסתבר שלנשים יש תסמונות אחרות. כנ"ל לגבי מחלות לב והתקפי לב. אצל הגברים זהו את ההתקף והצליחו להצילם. אצל נשים התסמונות הן אחרות ולכן שנים רבות הן לא אובחנו נכון ולא ניצלו. גם בלימודי רפואה ובהפקת תרופות המודל הוא גברי ואז נתקלים במצבים של חוסר התאמה.

בתהליך של העלאת מודעות אפשר לקבל את הכוח לעשות את השינוי הקטן. כל אחת מאיתנו הולכת במרחב בגוף שלה. המרחב של הנשים הוא מרחב של אישה רזה. רוב הנשים לא מרוצות מהגוף שלהן בשל הדימוי השגור בפרסומות.

המדינה מחליטה אם נקבל אמצעי מניעה בחינם או בתשלום, עזרה בתהליכי פריון, הבחירה אם להפיל או לא. ההחלטות שלנו על הגוף שלנו הן לגמרי תלויות במדינה ובכוח שלה. ציפייה נוספת: אנחנו חייבות להיות אמהות.

לאחר ההרצאה התקיים פאנל בשם "השפעת המורה על פערים מגדריים - מפגש עם סוגיות מגדריות בעבודה" בהנחיית אסנת רוזנר מאוניברסיטת חיפה, מוסמכת התכנית להוראה רב-תחומית באורנים, בהשתתפות מורה מביה"ס אורט "אלון" מיוקנעם, רכזת מגדר ארצית במגזר הלא יהודי ומנהלת ביה"ס בדלית אל כרמל.

בית אורנים מטמל כצנר

קובי אלדר - כמות האם
קלרה זיסקין - כמות האם
טל זרוסמן - כמות אביה

חדשות הרשות למחקר

הרשות למחקר ולהערכה: סקירת פעילות תשע"א

מאת ד"ר לילך לב ארי,
ראש הרשות למחקר ולהערכה

תיווך, עידוד וייעוץ בכל הקשור בשיתוף פעולה מחקרי עם גורמי חוץ כגון אורט, צה"ל, אבני ראשה, משרד החינוך ועוד.

קידום אקדמי של סגל אורנים; מספר הבקשות לתמיכה במחקרים, בהוצאת ספרים, בעריכתם ובתרגומם עלה משמעותית, לצד גידול בבקשות לתמיכה בנסיעות לכנסים בינלאומיים. בנוסף תומכת הרשות במרצים המשלימים תארים מתקדמים בקרן לקידום הסגל (קל"ס).

רשימת אנשי ונשות הסגל שזכו לתמיכת וועדת המחקר התפרסמו במגזין "רוח אורנים".

קיום סדנאות לעריכת מחקר ולכתיבת מאמרים אקדמיים: פרופ' פני אור – סדנת כתיבה אקדמית באנגלית (שני סימסטר); ד"ר מירה קרניאלי וד"ר לילך לב ארי – סדנה משותפת למחקר כמויות ואיכותני; הפצת לומדת SPSS "ידידותית" למשתמשים המהססים.

ברשות מאגר של רשימת יועצים מתודולוגיים בשיטות מחקר כמויות ואיכותניות ובכריית מידע וכן מתרגמים ועורכים בעברית ובאנגלית. לסגל אורנים זכאות לייעוץ מתודולוגי ולשירותי תרגום ועריכה, בהתאם לנהלים הרשומים באתר הרשות.

הרשות מפיקה את משוב המורים על כ-60% מכלל הקורסים במכללה. שלוש פעמים בשנה מתקיים פורום מחקר, שבו מציגים חוקרים מאורנים ומחוצה לה את מחקריהם. כן התקיימו מפגשים עם המדען הראשי של משרד החינוך ונציגים ממשדור.

השנה הוזמנו כעשרים מחקרים פנימיים על-ידי ראש אורנים, הרקטורית, הדיקנים וראשי החוגים בעניינים הנוגעים למכללה ולשותפיה. במחקרים מועסקים בעיקר חוקרים וחוקרות המלמדים במכללה. דוגמאות לנושאי מחקר בתשע"א: חקר גישות שהתפתחו באורנים בהקשר לגיל הרך, תרומת הקורסים בתחום שילוב אמנויות בחינוך להכשרת מורים, PDS ביקנעם – יסודי ועל יסודי (המשך מתש"ע), מאפיינים דמוגרפיים והשכלתיים של הלומדים באורנים, מניעי הבחירה במכללת אורנים כמוסד לימודים, הערכת תכניות התואר השני, הערכת הנחיית עבודות הגמר במסגרת התואר השני, התפלגות הציונים במכללה ועוד.

לועדת המחקר הבין-מכללתית במופ"ת הוגשו בתש"ע-תשע"א הצעות למחקרים בחינוך, בביוגרפיה, במדעי החברה ובתחום האמנות. זהו מספר ההצעות הגבוה מבין כל המכללות האקדמיות לחינוך בארץ (על פי נתוני מופ"ת 2010).

ראש הרשות למחקר ולהערכה מקיימת מפגשים עם צוותים ועם אנשי סגל על מנת לייעץ, לעודד ולתמוך בכל הקשור למחקר ולהערכה. אנו פונות אליכם לפנות אלינו לעזור ולהיעזר בנו בהקשרים אלה.

אנחנו ממוקמים בבית 42 (לימודים מתקדמים) כניסה 1 וניתן להגיע אלינו גם דרך אתר מכללת אורנים/מחקר.

מזכירת הרשות: ליזה שאולוב, טל' 744; שרותי מחקר: מירה קדוש, טל' 732 ואנוכי, ד"ר לילך לב ארי, ראש הרשות למחקר ולהערכה.

פעילות הרשות למחקר ולהערכה באה לידי ביטוי במגוון תחומים: הכנס המדעי השנתי ה-12 'מחקר', עיון ויצירה באורנים', שנערך השנה ב-31.11, הפך זה מכבר למסורת ומהווה את גולת הכותרת בפעילות הרשות. הכנס מתבצע בסיוע וועדת הכנס (הכוללת 11 חברים וחברות) ובסיוע הצוות הקבוע של הרשות; ("קול קורא", טיפול בתקצירים, שיבוץ למושבים, מינוי יושבי ראש וארגון לוגיסטי). הכנס מציג את היצירה ואת העשייה האקדמית של סגל אורנים בתחומי ידע רבים. בהשוואה לכנסים הקודמים כנס זה היה מיוחד בשל שלושה מאפיינים:

השנה, שנת תשע"א, מכללת אורנים בת 60. כיבודו אותנו בנוכחותם חגי מירום, יו"ר הוועד המנהל של אורנים, שהקדיש את דבריו למערכת ההשכלה הגבוהה בישראל ולמקום המכללות לחינוך בה, וחתן פרס ישראל לחינוך, פרופ' חיים אדלר, חבר הסגל הבכיר של מכון מנדל למנהיגות בחינוך. מחקריו העוסקים בקידום נוער משכבות חלשות ובקליטת נוער עולה תרמו רבות לקידום מערכת החינוך בארץ.

הכנס התקיים רק שבעה חודשים לאחר הכנס ה-11, כך שמשך הזמן לארגון הכנס הנוכחי התקצר בכ-50% (!).

התקיימו בו מושבים ייחודיים לצד המושבים המסורתיים: "תרומת אורנים לחינוך בגיל הרך" – במושב זה כיבדה אותנו בנוכחותה הגברת מלכה האס מהאושיות החינוכיות של מכללת אורנים;

מושב נוסף, "הכשרה לבית הספר היסודי", הוקדש לגב' חווה שמיר ז"ל, שהשפיעה רבות על הכשרת המורים בקבוצת גיל זו.

חלק מהמושבים הייחודיים אורגן על-ידי ראשי חוגים ומרצים, לדוגמה: "החוג לספרות לנוכח אתגרי ההומניזם"; "הגלריה לאמנות כמודל שיתופי להוראת האמנות"; שני מושבים שהוקדשו למדעי החיים ולעבודות מחקר מתקדמות של מאסטרנטים ודוקטורנטים מהחוג לביוגרפיה, מושב שאורגן על-ידי החוג לתקשורת ועוד.

המושבים המסורתיים כללו תחומי דעת כמדעי החברה והרוח, חינוך והוראה, מתמטיקה והוראתה ועוד, שבה הוצגו מחקרים שהתבצעו ברשות ואחרים – בשיתוף עם מוסדות אקדמיים נוספים.

סך המשתתפים עלה בהשוואה לשנים קודמות והגיע ל-200. כמדי שנה הוצגה בכנס תערוכת פרסומים של חברי הסגל: ספרים, מאמרים בכתבי-עת, קטלוגים ודוחות מחקר והערכה פנימיים וחיצוניים שבוצעו על-ידי הסגל.

ד"ר מדי וליצק-פולק הוציאה שתי חוברות ובהן רשימת הפרסומים ותקציריהם עד לשנת 2008 (הוצגו בכנס הקודם), והשנה "כיסיו" את השנים 2009-2010.

פעילויות נוספות ברשות למחקר ולהערכה:

ביצוע מחקרים וסקרים המוזמנים על-ידי ראש אורנים, הרקטורית, הדיקנים, המנכ"לית, ראשי חוגים ועוד.

ביצוע ומעקב אחר ביצוע מחקרי תכניות התואר השני (באחריות ד"ר מילה שוורץ).

רברטה בל-קליגלר וד"ר דוד מיטלברג מספרים על פעילותם המשותפת בשדמות

רברטה: "ההגדרה שלי לעמיות: המתח היצירתי בין יחיד ובין יחידים שונים מאוד זה מזה לבין היחד שהם יוצרים או שואפים ליצור זה עם זה."

חלק מהתכנית הזו הוא שהייה בת שבועיים בארץ, יום אחד מתוכם יתקיים באורנים ובו ייערך כנס בהשתתפות מנהלי מערכות חינוך שונות בארץ.

אורנים היא כתובת טבעית, נכונה וחזקה למפגש כזה. כמכללה אקדמית לחינוך אורנים מחברת בין התיאוריה והפרקטיקה, בשל החזון הפלורליסטי שאיננו מזוהה עם אחד הזרמים הספציפיים. המיקום המיוחד שלנו בצפון הארץ מתאפיין היסטורית כמקום בעל יצירותיות יהודית ובעל אפשרות ליצירת פרדיגמות חדשות. אנו גאים בקרבתנו לציפורי, לבית שערים, לצפת, לנהלל.

דוד: לאורנים תפקיד מרכזי בהובלת חזון חדש לעם היהודי היושב בציון ובתפוצות. זו עבודה של דורות ולא של דקות.

רברטה: בשיתוף הפעולה בינינו בשלב זה דוד הוא ההוגה והמוביל את צוות החשיבה ומאתגר אותנו בתיאוריות חדשות וברעיונות חדשים. אני מפעילה את הצוות ביישום הרעיונות.

דוד: רעיונות מתפתחים תוך כדי עשייה חינוכית. סיפוק כלים מחשבתיים מקנה את היכולת להיות הוגים בשטח. אני בא מהצד המחקרי. גם רברטה כותבת עכשיו דוקטורט. לפני עשור רברטה, לילך ואני כתבנו את המחקר "גשר על מים סוערים" שבדק את הקשר בין בתי-ספר בבוסטון ובחיפה. זה גם מקור לכתיבה של מחקר אקדמי עשיר שמוכר בעולם.

רברטה: דוד מדרבן אותנו לעשות reflection in action. זה מושג שפותח על-ידי דונלד שון, חוקר אמריקאי שדוגל בעבודה ובחשיבה בו זמנית. תוך כדי עשייה אנחנו מתבוננים ומנתחים באמצעות שאלונים והערכה. תוך כדי כך עולות לעיתים שאלות קשות. זה חלק מהתרבות הארגונית של האגף שאותו אני מנהלת. הצוות מדגים את הפילוסופיה, את הגישות השונות, את הרב-גונית ואת הרקעים השונים שקיימים גם בתכניות עצמן. יש בו שפות-אם רבות: עברית, אנגלית רוסית. דוגמה לעבודה הרב-תרבותית שלנו היא העבודה עם ד"ר מיקי מוטולה. בקיץ נקיים באורנים מפגש בין סטודנטים שלמדו בחח"ק בקורס מיוחד לבין סטודנטים מגרמניה (מהגרים מבריה"מ לשעבר) בארבע שפות שונות: עברית, גרמנית, רוסית ואנגלית. כל השפות הללו יונקות מהמורשת היהודית. הצוות שלנו בא מרקעים שונים גם מבחינה אידיאולוגית: חילוניים, דתיים, מסורתיים, עולים חדשים ועולים ותיקים. בעבודתנו אנו מדגימים את המושג עמיות.

ההגדרה שלי לעמיות: המתח היצירתי בין יחיד ובין יחידים שונים מאוד זה מזה לבין היחד שהם יוצרים או שואפים ליצור זה עם זה.

רברטה: בנוסף לכל הפעילויות שלנו אנו עומדים לשלב את הנושא בקורס סדיר באשכול הקורסים של זהות בהובלת ד"ר ענת ישראלי. בנוסף לקורס הקבוע בחח"ק

ד"ר דוד מיטלברג ורברטה בל קליגלר
צילמה: שרה שגיא

דוד: שינוי באים ממקומות שונים בעולם ואנחנו שותפים למפעל חיים. התיישבנו בצפון הארץ ואנחנו עובדים כמורים. פרופ' משה כרם ז"ל שהיה ראש אורנים ואני הקמנו ב-1986 את פרויקט אורן במטרה להביא צעירים מחו"ל בגיל האוניברסיטה לישראל, לחוויה בקיבוץ, על מנת להגביר את הזהות היהודית שלהם ואת הקשר לישראל. היינו חלוצים בתחום הזה. גם עבודתי האקדמית עסקה בחזון ובמעשה. אני עוסק בחינוך ועמיות יהודית (Jewish Peoplehood) וגם כותב על כך מאמרים. זו רפלקציה וחשיבה תיאורטית על דברים שלמדנו תוך צבירת ניסיון במשך כ-30 שנה. רברטה כעת מנהלת צוות של כ-10 חברים שפיתחו תבניות מוצלחות של חשיבה חינוכית. אנחנו מפתחים גם פרדיגמות חדשות יותר לקיום השיח בינינו לבין "הקליינטיים שלנו": פדרציית קהילות יהודיות בחו"ל כגון בוסטון, סן-פרנציסקו, ניו-יורק, ויהדות גרמניה ואוסטרליה, ובצד הישראלי: בחיפה, בגליל עליון, בירושלים ובמקומות נוספים וכך איננו כבולים לפרדיגמה מסוימת. היא דוחפת אותנו לפעול ברוח הזמן וברוח הגלובליזציה, להיות מובנים ורלוונטיים.

רברטה: ברחוב אני נתקלת בחוסר הבנה של המושג הזה.

דוד: בחו"ל המושג נקלט היטב. המושגים הקיימים לא מכילים את כל החוויה היהודית בעולם הגלובלי; הלאום והדת הם מוקדים של שטע. המושג עמיות נמנע מהשטע הזה ומחבר בין כל הקצוות.

רברטה: מערכות החינוך הקיימות בארץ ובחו"ל הגיעו להכרה הדדית בכיוונים של מנהיגות חינוכית. התחלנו לעבוד ברמת פרחי ההוראה בארץ ובחו"ל להטמעת התיאוריה של עמיות באמצעות מפגשים ודרך יישומים בשטח. אנחנו עובדים עם מכללות להכשרת מנהיגות יהודית בחו"ל. יש בינינו חילופי סטודנטים. נוצר רב-שיח פורה מאוד. המפגש המרתק מעשיר את המשתתפים אינטלקטואלית וחוויתית. אנו מוציאים כאן באורנים תכניות שהן בחזית העשייה.

החלום לטווח הארוך הוא שבאורנים תהיה תכנית סמסטריאלית או שנתיית של סטודנטים מקהילות שונות בעולם. כך ייווצרו מודלים חדשים למנהיגות חברתית קהילתית, יהודית וגלובלית.

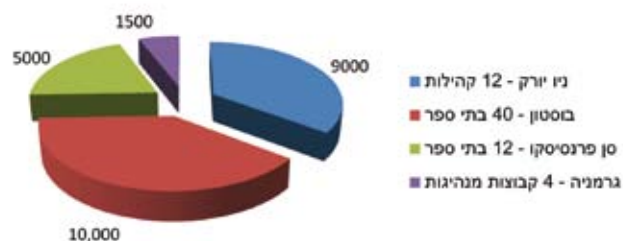
החלום לטווח הקצר הוא שבמאסר 2012 נקיים פה כנס בינלאומי, השלישי מסוגו, עם 50 מנהלי מערכות חינוך יהודיות בצפון אמריקה. כולם לומדים בתכנית ויקרתית בת שלוש שנים בניו-יורק. בתכנית זו עולה הצורך בשינוי במסגרת החינוכית היהודית בצפון אמריקה, בעיקר בבתי ספר משלימים.

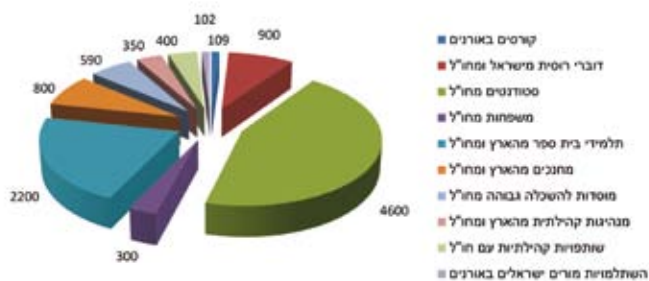
דוד: אנו פועלים לאקדמיזציה של העניין. הלימודים יכללו גם התנסות
חוויתית של נסיעה לחו"ל ומפגשים, בנוסף לרקע האקדמי. שם הקורס:
פיתוח מנהיגות חינוכית בהיבט בינלאומי.

רברטה: ב-25 השנים האחרונות אנחנו מעריכים את מספר
המשתתפים בתכניות שלנו ב-10,351 משתתפים ישרים ובנוסף 25,500
משתתפים מכל רחבי תבל, עם ריכוז גבוה של משתתפים מארה"ב.
סטודנטים, תלמידים, מחנכים מישראל ומהתפוצות, משפחות, קבוצות
מנהיגות ודוברי רוסית מישראל ומהתפוצות.

מחנכים לעמיות יהודית: 1986-2011 משתתפים בלתי ישרים

מחנכים לעמיות יהודית: 1986-2011 משתתפים ישרים

אלז והיוס...
מעונות הסטודנטים

היום הרב תרבותי בחוג לאנגלית

ד"ר נעמי בלצרקובסקי

הרב המקומי בסיפור המצבה, שהיסטוריונים (לא הוא) חלוקים ביניהם על מקורה המוסלמי או היהודי.

התחנה האחרונה בטיולנו הייתה קברו של הנביא יתרו בנבי שועיב, המקודש לדרוזים. שמענו מפי תלמידתנו על מעט ממנהגי המקום, אם כי סודות הדת נשארו חסויים.

ברצוננו להודות מקרב לב ליאיר בוימל על התכנון המושקע של הטיול, על ההדרכה המרתקת והמלומדת, על שיתוף הפעולה המצוין עם התלמידים ועם הצוות ועל כך שסייע בקיום יום מעשיר ומהנה ביותר לתלמידי החוג ומוריו.

מדי שנה החוג לאנגלית מציין את הרב תרבותיות של תלמידיו ביום מיוחד. השנה ערכנו טיול שהתמקד בכנרת כמקום בעל חשיבות גבוהה לארבע דתות: היהדות, הנצרות, האסלאם והדת הדרוזית.

מקום המפגש הראשון עם הנצרות היה ב"בית הגליל", שהוא מקום תפילה ולימוד בקרבת כורזים והר האושר. המבנה המודרני המפואר הוקם לכבוד ביקור האפיפיור בשנת 2000, וחלקו אף נחנך על ידו. התפעלנו לא רק מיפי המקום, אלא גם מהמחשבה הרבה שהושקעה בייצוג הדתות ובמתן אפשרות למפגש והתוועדות בין נציגיהן. ההסבר מפי המדריך המקומי הוסיף דעת ועניין.

בביקורנו בהר האושר ובכפר נחום קיבלנו הסבר מלומד ומפורט (לעתים מדי...) ממדריך המומחה לנצרות, ולמדנו על המפגש ההיסטורי הקדום בין היהדות והנצרות בהתהוותה.

מפגשנו עם טבריה ועם ההיסטוריה הדרמטית שלה החל בתצפית על מסגד שנבנה במאה ה-18 ועל הרובע העתיק שכמעט כולו נחרב ב-1948. ד"ר יאיר בוימל שהכין את הטיול והדריכו, הציג בפנינו בצורה מרתקת פרקים בתולדות העיר ואישים הקשורים בה.

את שהותנו בטבריה חתם ביקור במצבת קבר המיוחסת לרחל, אשתו של רבי עקיבא. בסגנון סוגנו ובכישרון רטורי לא מבוטל שיתף אותנו

כרטיס קורא

חדשות הספריה

הספריה... אז והיום

”איריס טאור, סמי אילך. אני סטודנטית לטיפול באמנות וסוקדת קצת על התלהבותי ביקרתי בכמה וכמה ספריות במלון האחרון ורציתי לומר מילה טובה אק ואקובדי הספרייה. בנוסף למבנה המואר, הנעים והמרווח, היחס האנושי הוא שמיידך את הספרייה שלך.

העובדים במחלקת ההסאלה ובמחלקת היקף האירו אי פנים וקצרו אי אפס חומר ביבוארפי במאצריה סונייה ומטונייה, תוך הצלבת מידע. הם כולם היו סבאנייה, נעמייה, יעלייה ומקצועייה. לא הכבד!

לילך מרגוליס

אורנים טאי...

"במקום שבו נפגשים כשרונותיך עם צרכי העולם, שם נמצא הייעוד שלך" אמר אריסטו. באורנים, כסטודנטית לתואר ראשון בביולוגיה, למדתי מהם צרכי העולם. אורנים היא גם המקום שבו פיתחתי את כישרונותי כמרצה וכמנהיגה סביבתית. לכן ניתן לומר בפשטות שבאורנים מצאתי את היעוד שלי. ובמילים אחרות: אורנים זה המקום שבו למדתי מהם חלומותיי וזו גם הבמה שלי להגשמתם.

ד"ר נוקי זרוס

דרישת שלום מתן הבוטני, חלקת המרות שנשתלה ע"י עובדי אורנים בט"ו בשבט האחרון - החלקה צמחה לתפארת ומצויה עתה בשיא פריחתה.

אורנים טאי...

נאוי אורנים כטכנאי: הרוח נוטבת כחריצים

בשנים האחרונות אורנים בשבילי היא המכללה שמתקיים בה פרויקט 'מיכאל'. דומה שכל הרוח האורנית לדורותיה מתנקזת לתוך ההתנהלות של המכללה כולה סביב הפרויקט הזה. החל בכך שבעלת תפקיד בכירה מחליטה שלא ייתכן שלא יהיו באורנים סטודנטים ממוצא אתיופי, רואה בזה יעד לאומי וחינוכי, ומחליטה לעשות מעשה; דרך ראש המכללה, שאין תקנון, פקיד, נוהל או תקציב, שהוא לא מוכן להפר, לסלק או להשיג, כדי שהפרויקט יקום לתחייה; דרך דיקן הסטודנטים שנותן את הגשמה לענות על הצרכים ולענות לסטודנטים; דרך מערך שלם של הדרג המנהלתי שמתגייס בלב פתוח, מאלתר פתרונות, ועושה כל מאמץ לעזור ולתמוך; דרך ראשי חוגים ומסלולים, מרצים ובעלי תפקידים שונים, שמגלים כמויות נדיבות של רצון טוב, אכפתיות ורגישות. והעיקר, דרך בני הקהילה הנפלאים שזכינו בהם, שרוצים להיות מחנכים ומאמינים שזו הדרך לשינוי ולתיקון. אני גאה באורנים כל כך על כל אלה (וההיכרות עם תכניות מקבילות במכללות אחרות מגבירה את הגאווה עוד יותר...) 'רוח אורנים' עדיין מנשבת במלוא עוצה ויפעתה, מהצמרת, דרך הענפים ועד לעלים, ונותנת מזור ותקווה למעזיזים ולחריצים. אשרינו שזכינו לה.

ד"ר קנת ישראלי

תש"ח ליום קניוק: דעה אחרת

פרופ' רינה בן-שחר

יום קניוק בספרו תש"ח מצטרף למגמה הכללית של גיפוף מיתוסים בימינו. בספרו, העומד על קו התפר שבין אוטוביוגרפיה לבידיון, הוא בא לנתץ את אתוס הגבורה הישראלי המובהק ביותר – אתוס מלחמת העצמאות. כלוחם שהשתתף בצעירותו בקרבות אותה מלחמה, הוא נוטל על עצמו את תפקיד הג'ד האישי היודע לספק עדות אלטרנטיבית שאינה מחויבת כלל לתפיסה המוסכמת, וכל תכליתה לפרק את המיתוס מההרואיות שלו. לאורך כל היצירה הוא שב ומעלה את קרבות הפלמ"ח במלחמת השחרור כרצף של אירועים חסרי ארגון וסדר, את מהלכי הקרבות כמקרים וככושלים, את מפקדי הקרבות כמוג'י-לב הדואגים לעצמם, את תוצאות הקרבות כמקריית או נפִיִּית, ואת הלוחמים הפשוטים, שבשמשם כביכול הוא מְדַבֵּר, כחסרי מודעות למצב, כיִשְׁנִים או כמסוממים או כמוֹכִי הֵלֵם, שפעלו בלי כל מוטיבציה. תפיסה קיצונית זו קובעת את סוג הסיפורים שמספר קניוק, את אופן הארגון שלהם ביצירה ואת לשונם. הטקסט של קניוק כפוף באופן חריף לאג'נדה החתרנית הזאת, מציג מצג חד-צדדי ושטוח ומחמיץ אופציות של עיצוב מורכב בעל גוני ביניים. קניוק קושר את הסיפור המרכזי – סיפור מלחמת העצמאות הנמסר מנקודת מבטו האישית, לסיפור המשפחתי, כולל הרקע האירופי של אביו ו"גלותו" בתוך הישראליות, אך סיפור המשפחה, שאותו מעלה קניוק באופן רגיש יותר מאשר את סיפור המלחמה, נותר ביצירה זו בשוליים.

קניוק מטשטש במתכוון את הגבול בין תיעוד לבין בידיון. באמירות מטא-פואטיות בתוך הסיפור הוא מעמיד בספק את יכולתו להיות יָד, ובעצם חותר תחת סוגת הסיפור האוטוביוגרפי ("אני יכול לזכור או להמציא זיכרון", עמ' 9). בכך פותח קניוק פתח לסיפורים שבין דמיון למציאות, לפריסת ההיסטוריה של קרבות מלחמת השחרור בגרסה אישית שלו, שבחלקה הגדול לא תעמוד במבחן האמת ההיסטורית.

קניוק בחר לעצב את סיפורו בספרו תש"ח בלשון דיבור "עכשווית", פופולארית, גדושת יסודות סלנג ואמצעים לשוניים מתחומי טאבו, מעורבת לעתים עם אמצעי לשון ספרותיים. נראה שהבחירה באופציה לשונית זו היא חלק מההתרסה שמתריס קניוק כנגד מיתוס מלחמת העצמאות. בשימוש בלשון דיבור בסיפורת הישראלית כבר אין כל חדש,

אך השימוש בלשון זו לעיצוב סיפור הפלמ"ח ומלחמת העצמאות, הנתפס בציבור כהירואי, מיועד להנמיך את המתואר וליצור זעזוע. מכאן שהשידוך בין הלשון הנמוכה והנושא המרוקם הוא המבטא מבחינה סגנונית את האמירה החתרנית, יותר מאשר עצם השימוש בלשון דיבור בסיפור.

דוגמאות:

1. "רובנו היינו חורגים מכל מיני חורים בארץ: מהמושבות, ממחלול, משיפור הים, מגדרה, מכפר מל"ל, מכפר יחזקאל, מחיפה, מכפר סבא, מנהלל, ממוצרה. התגנבנו לכל מיני מקומות, לא היה לנו חצי גרוש על התחת, והלכנו ושרנו איך נמות בבאב אל ואד. שרנו בערגה ובתעצומות נפש. הפוצים שהיינו, חשבנו שבאמת יהיה נהדר למות בבאב אל ואד, ודמיינו איך הם יירו בנו קליעים חודרי שריון." (עמ' 28)

2. [...] באמצע שום מקום, בארבע או בחמש לפנות בוקר, בתחת של העולם, ליד גופה שהחלה להסריח, על משלט מושטן, בין ריות, כמה טיפשים צעירים רוקדים וצועקים "אל יבנה הגלילה" בירושלים שלא ראתה גליל מימיה, וצועקים מדינה עברית, מדינה עברית, ותוך כדי ריקוד אני מתחיל לרעוד, עיני נעצמות, אני תוקע גפרורים בין הגבינים ללחיים אך נרדם תוך כדי ריקוד, ובני [מרשק] רץ לספר לעוד חבר'ה [על הכרזת המדינה]. אחר כך נשאנו את האיש החתוך לקרית ענבים, מסרנו אותו לזקנים מהקיבוץ שהיו ממונים על הקבורה, וישנו מעט. כשהעירו אותנו נקראנו להילחם בעוד קרב ושוב שכחנו למה, וזהו הדבר הכי מצחיק שקרה לי במלחמה ההיא, שהקמתי מדינה תוך כדי שינה וריקוד הורה על יד חבר אלמוני שהיה חצוי לשני חלקים." (עמ' 18)

בדוגמאות אלה ניתן לראות את מרכיבי התוכן והלשון שרוקח קניוק בספרו להנמכה או להגחכה של אירועים לאומיים מכוננים, ואת התבניות הספרותיות המרכזיות המשמשות חומר בנייה של הטקסט: מוטיב השינה העובר כחוט השני ביצירה, כתבנית ספרותית מרכזית, המבטא את חוסר המודעות של הצעירים הלוחמים למשמעות הקרבות ולמטרתם, למשמעות האידיאלים ש"הרביצו" בהם מחנכיהם ומפקדיהם, וגם את היותם אדישים או הלומי קרב; מוטיב השכחה, שאף הוא מוטיב מרכזי ביצירתו של קניוק, המשמש לא רק לטשטוש הגבול בין בידיון לתיעוד ביצירה מְזַאגֵר זה, אלא להנמכת חשיבות הקרבות ומהלכי מלחמת העצמאות – אחת היא לְמַסְפֵּר הג'ד איפה ומתי התרחש קרב זה או אחר. נוסח זה חוזר לאורך כל הספר עד כי הוא הופך למעין נוסחה סיפורית; מוטיב הגוויות, המוקצן על-ידי קניוק באמצעות לקסיקון של בשר, דם ושחיטה, החוזרים ומופיעים כמין תפאורה שבשגרה בחוויות הלוחמים. מוטיב זה משמש בעדותו של קניוק אמצעי לעיצוב מלחמת השחרור כמרצף דמים וכטבח (מרצף דמים, עמ' 23; טבח, עמ' 143).

אשר ללשון – סיסמאות לאומיות, שירים פטרויטיים או מושגים בעלי משמעות ציבורית-היסטורית משובצים ברצף של לשון סלנג וולגארית, כפי שמראה הדוגמה לעיל, ומציגים במתכוון צירופים של גבוה (לפי התפיסה המקובלת) ונמוך: "משלט מושטן", טיפשים הצועקים "אל יבנה הגלילה", מְפַקֵּד ש"רץ

ולסיכום ברצוני להעלות תמיהה: המספר מציג את עצמו לאורך היצירה כאדם רגיש מבית אירופי תרבותי, אוהב שירה ויודע שירה, אוהב מוזיקה קלאסית (במיוחד את באך), רגיש לסבל הזולת. אפיון זה אינו עולה בקנה אחד עם דמות הלוחם האדיש, החצי ישן, שאין לו כל מוטיבציה ושאינו מבין את מטרות המלחמה שהוא נלחם בה. פה ושם צץ המספר כלוחם מצפוני הנחלץ לעזרת הערבים – פתאום התעוררה המודעות שלו ויש לו מניעים. הייתכן ששרטוט הלוחמים כרדומים משמש בידי קניוק כמעין אליבי לאדישותו לגירוש הערבים מכפרים בזמן המלחמה? קניוק טוען במפורש שהכפרים הריקים (שמהם ברחו או גורשו הערבים) לא היכו אז בתודעתו הרדומה. אך אם הוא הובל לקרב בלי להבין מה רוצים ממנו – אשמתו פחותה... אֶתְמָקָה.

זהו נדור נארה!

אתם מוזמנים לתוכן ספרי קריאה או עיון,
חדשים או ישנים. כל זילוף יתכן כותבי שונים.

אנא, טאו את ביקורתכם למערכת:
sara_sa@oranim.ac.il

לספר לחברה" – צירוף המשמש כידוע בעברית המדוברת לתיאור הגבר הישראלי המתרברב על הישגיו המיניים, מגויס על ידי קניוק לדיווח על מפקד הרץ לספר על... אירוע הכרזת המדינה. קניוק נוטל על עצמו תפקיד מוסרי, מתייפף במידה רבה, לדעתי, של מייצג עמדתם של לוחמי תש"ח, עמדה האומרת: "ניצחנו באיזו מלחמת מיקי מאוס" (עמ' 177).

קניוק משתמש בספרו בשכיחות רבה בתווית הסיתום "איזה" או "איזו" המקדימה את שם העצם, כאמצעי להנמכת המתואר ולריקון כל פאתוס. דפוס רטורי החוזר בוריאציות בתיאוריו הוא דפוס כזה: הגענו לאיזה מקום, אני לא זוכר (או: שכחתי) את שמו... לדוגמה:

3. נתקענו באיזה משלט, אני לא זוכר איזה, ובחור יפה תואר, שאת שמו שכחתי, הזדקף לרגע ונפגע ישירות מפגז מרגמה שחתך אותו [...] (עמ' 16)

4. כעבור כמה ימים עלינו לאיזה מקום שאיני זוכר עוד מה היה שמו. (עמ' 148)

וכך שוב ושוב לאורך כל הטקסט.

הצגת המספר היד כחצי ישן, או אדיש, או הלום קרב מצמצמת למעשה את עומק העדות, וזו מיוצגת בחזרתיות נוסחתית חסרת ניואנסים. הערך המוסף של הספר, לדעתי, הוא הזכרונות שמביא קניוק מתל-אביב של שנות הארבעים, מהווי החיים של השנים ההן – התנהגות ניצולי השואה שהגיעו לארץ ויחסם של תושבי הארץ אליהם, שירים ששרו אז, דקלומים, משחקים, מאכלים, הסיגרות שעישנו אז, מכתבים, וגם מונחים עבריים ישנים, כגון: מטקות, חסקות, גזז, אסקימו, טקסי, ועוד.

מרכז שי לפסיכותרפיה רב-ממדית

בראשות ד"ר דניאלה קרמר-מור

"(ל טיפול הוא יצירה חד-פעמית של המפגש הייחודי בין מטופל ופסיכותרפיוט) (יאלום, 2002)

מרכז שי הוא ביה"ס להכשרת פסיכותרפיוטים ואנשי טיפול שמתמקדים בעבודה טיפולית גמישה רב-ממדית. התכניות הנלמדות במרכז שי נמצאות תמיד עם הפנים לקהילה, ובמיוחד לקהילת הילדים, בני הגוּר ומשפחותיהם.

הגישה של מרכז שי נשענת על משנתו הפסיכולוגית של ארווין יאלום. גישה זו רואה בפרט, בסביבתו, בצרכיו ובכולותיו את נקודת המוצא לקביעת המסלול הטיפולי.

ייחודה של התפיסה הרב-ממדית הוא בעבודה עם אנשי מקצועות מסייעים בעלי אופקים רחבים, להכשרת בעלי תפישה אינטגרטיבית טיפולית וידע תיאורטי ויישומי המסתעף למגוון של גישות ושיטות טיפול המותאמות לכל אדם בהתאם לאישיותו ולנסיבות חייו.

המתקבלים להכשרה במרכז שי הם אנשים בעלי ידע קודם בתחומים טיפוליים ובעלי ניסיון בעבודה חינוכית/טיפולית ו/או בסיוע רגשי לאוכלוסיות מגוונות. הרקע המקצועי העשיר של הלומדים בתכניות מהווה מקור להפריה הדדית ותשתית חיונית לקראת הבניה נוספת בשיח ושיג הטיפולי.

תכניות ההכשרה במרכז שי לפסיכותרפיה רב-ממדית שתיפתחנה בשנת הלימודים תשע"ב מיועדות לבעלי תואר שני בעבודה סוציאלית, ייעוץ, פסיכולוגיה ומטפלים מוסמכים:

- על במת הפסיכודרמה הקניית מיומנויות התערבות (תוכנית דו-שנתית)
- טיפול משפחתי וזוגי (תוכנית תלת-שנתית)
- פסיכותרפיה ייעוצית בהתמחויות: 1. מצבי דחק ומשבר 2. קבוצתית (תוכנית תלת-שנתית)

תכנית המיועדת לבעלי תואר ראשון (לפחות) בעבודה סוציאלית, ייעוץ, פסיכולוגיה, חינוך מיוחד ומקצועות מסייעים אחרים: מחוסר אונים לאונים – יסודות למתן סיוע רגשי לצעירים שסובלים מבעיות בריאות ונכויות ולתמיכה במשפחותיהם (תכנית חד-שנתית).

לפרטים ניתן לפנות למרכז מידע והכוונה של אורנים 80-10-30-800-1

שיעור מולדת

ד"ר יעל סנה

"הוראת הסיור הלימודי" וחינוך סביבתי: לימוד חוויתי

העזובים עברו ריענון, עישוב, דישון. כמו כן, צפינו בחיזיון אורקולי מרתק בבית החווה.

בפארק נחל חדרה צפינו בקטע המשוקם שאורכו 1300 מטר ורוחב הנחל בו הוא כ-40 מטר. מתחת לגשר נשמע ציוץ עטלפי הפירות למרות רעש כלי הרכב החולפים.

סכר אוצר את מי הנחל והמים מועברים בצינור גדול לים התיכון. מדדנו את חום המים ומצאנו שיש הפרש של 10 מעלות בין צדו המזרחי של סכר נחל חדרה לצדו המערבי של הסכר. הסכר נבנה כדי למנוע ממים מזוהמים להיכנס לטריטוריה הנוכחית של השיקום וכדי שמי ים לא יתערבבו עם מי נחל חדרה. המציאות אגב כמובן מוכיחה אחרת.

בונים ומורחים את קיר הבוץ, יולי 2010 צילמה: ד"ר יעל סנה

האם ניטעה חורשת האיכליפטוסים של חדרה בשנות ה-30 של המאה ה-20 לצורך חסימת הדיונות או כדי לסמן את גבול השטח של העיר חדרה? האם כדי לייבש את הביצות? השארנו דילמה זו פתוחה לשיפוט ולפרשנות של היסטוריונים סביבתיים.

השמש והל"ז הצפוף הביאונו לכפר הים אשר נחנך בשנת 1998. צפינו על מפרץ בנימין, ממרפסת ביתם המשוקם של אולגה ויהושע חנקין. החלטנו כי נחל חדרה שזוהם, ועבר "ניקוי", ישולב בשנה הבאה בתכנית הסיורים הלימודיים. ואכן יצאו תלמידי כתות ג' של בית הספר "לביא" לסיור לימודי בדגש אקולוגי.

הלומדים-מורים יזמו פרויקט קירוב לבבות שכלל יוזמות ומפגשים בין הנוער הדתי הלומד בקיבוץ לביא לבין הנוער הלומד בבית הספר הממלכתי בקיסריה. במסגרת תלמידי קיסריה מסיירים ופעילים בנושאים אקולוגיים מגוונים ב"גן נצר" הצמוד לחצר בית הספר של קיבוץ לביא ועוסקים בזריעה, שתילה, גינון, קטיף, חממות ומיחזור וגם בפעילות אמנותית המסתייעת ב"חומרים" מן הטבע ובפעילות רבת פנים בגן האקולוגי של קיבוץ לביא.

הקורס "הוראת הסיור הלימודי" בחוג לגיאוגרפיה ולימודי הסביבה במכללת אורנים הוא קורס פעיל בלימוד הדיסציפלינה בשדה. הוא מזמן גיבוש חברתי, חוויות לימודיות, עיסוק בקיימות ובעיקר הוא מתמקד בחינוך סביבתי.

בקורס האחרון שהתקיים בקיץ תש"ע, הסטודנטים שיתפו אותנו בפעילויות כגון חקלאות אורגנית, בניית בתי בוץ, ופעילות הסברתית בנושא גנים אקולוגיים לימודיים, הקשורות להיכרות עם הסביבה הקרובה לאורנים ולסביבת מגוריהם או עבודתם.

חינוך סביבתי במובנו הנוכחי מגביר את הזיקה של התלמידים לטבע הסובב אותם. החינוך הסביבתי מקוף את מערכת החינוך בכל שלביה, ואחד מביטוייו הוא טיולים לימודיים שמטרתם הכרת המולדת והבנת הטבע והגיאוגרפיה של הארץ, אלו ערכים אשר הגבירו לאורך הדורות את הזהות היהודית והישראלית והוא ברוח תורתו של **יהושע מרגולין**, ממייסדי אורנים.

להלן סיפורם של שני סיורים שתוכננו ובוצעו על-ידי הסטודנטים בקורס האחרון:

א. סיורנו במרכז "תלמים" המעסיק עובדים חריגים בעיקר בחקלאות אורגנית. הסטודנטים והעובדים השלימו קיר לבית קפה העשוי בוץ - ואשר קרוי "קפה בוץ" - בהנחיית חברנו רועי חודורוב העובד ומתפרנס במקום.

בעקבות הסיור הלימודי הגיעו תלמידי בית הספר בקיבוץ לביא, המשתתפים בתכנית מג"ל לסייע במרכז "תלמים" בבנייה בבואץ ולמדו תוך כדי עבודה את המלאכה שאותה יישמו גם בבית ספרם.

ב. יצאנו לנחל חדרה ולחוות חפציבה. הסיור הלימודי היה בדגש אקולוגי של הסביבה הנחלית: זיהום הנחל ומקורותיו. זיהינו צמחיית בר וצמחייה מעשי ידי אדם בגדות הנחל, עמדנו על השלכות חמורות של פסולת אדם על הסביבה ובחנו דרכים לצמצם את כמות הפסולת ע"י מחזור וצמצום.

85% מהאשפה שלנו נטמנים באתרי אשפה ובמציאות זו מידי שנה 300 דונם של א"י מתכסים באשפה. נפח הפסולת השנתית שלנו שווה ל-50 מגדלים בגובה של מגדלי עזריאלי. האם אפשר לדמיין זאת?

- בחיסכון דף אחד ביום נצליח להציל כ-350,000 עצים בשנה.
- בחיסכון שקית ניילון אחת ביום נחסוך 20,000 ליטר נפט בשנה.
- הכנת קומפוסט מפסולת אורגנית תחסוך נסיעה של 100,000 משאיות אשפה בשנה.

חנקין קנה 2285 דונם של חוות חפציבה ובני משפחתו נטעו שם פרדס אתרוגים ראשון ב-1892 (שנה לאחר ייסוד חדרה). לאחר מכן נבנו בתי הפועלים ומבנה משאבות מפואר. אתר זה שוקם ע"י צד"לניקים ובמקביל לשיקום בתי החווה כיום הולך ונבנה במקום בית הספר ללימוד מקצועות החשמל הגדול ביותר בארץ, במימון חברת החשמל. המטעים

מורדים את סמפרטורת המים בנחל חדרה, יולי 2010 צילמה: ד"ר יעל סנה

במפגש עם מריון מטוויך מורה ותיקה בבית הספר אשר משלבת בהוראתה סיורים להיכרות עם הסביבה, איסוף חומרי טבע ו"ניצולם" סיפרה מריון, שכל מה שילדים צריכים נמצא סביבם, בטבע. "סחרנו בעזרת אבנים. לכל אבן היה ערך ואנחנו ידענו להכיר איזו "שווה" יותר ובעד מה כדאי להחליף אותה. יצרתי סביבה שילדים אוהבים לכן בחדר הכיתה שלי אין שולחנות ואין כיסאות, עובדים בעיקר על הרצפה".

בפינת הטבע יש אוסף של חומרים מגוונים שהילדים ואני אוספים. כל אחד בוחר אבן ומספר סיפור על האבן, הילדים משתמשים בחומרי טבע ליצירה חופשית. בפינה אחרת גרנטאות להדבקה, גואש, לורדים. בפינות אלו הילדים יוצרים כיד הדמיון הטובה. בפינת החימר, שאותו אנחנו מכינים בעצמנו מחומר שנכרה ליד הקיבוץ. הילדים פורקים תסכול, דופקים עליו, מסננים, שופכים מים ומכירים בעזרת החמר".

הסיור ליוון

מאת ד"ר יעל סנה

במטאורה הפליאנו "הרי הבדד" הקונגלומרטיים. בטיפוסים דרך מנהרות חצובות בסלע ובביקור בכנסיות ובמנזרים ה"מרחפים" ובעקבותיהם התצפיות הרגשנו ממש על גג העולם. במנזר הנשים חיינו אך לא זכינו לצפות בנצרות בעלות שפם! עיירות הטברנות כמו ארחובה הממוקמת למרגלות רכס הפרנסוס והעיירה קסטרקי למרגלות המטאורה היו התגלו כרומנטיות!

התצפית מן "המרפסת" של פיליון במקריניצה, חיממה את לבנו. העלייה דרך הסמטאות עד לפלטיאה של עיירת התפוחים מילויס והכפר הקסום וויציצה הרשימו בשלוותם וביפי בתי העץ. לא ויתרנו על רחצה ועל קפיצת ראש (לא כולם) אל מי הטורקיז הקרים וכן על בילוי בחופים המפורצים וה"מטמורפיים" של העיירה מילופוטמוס שעשו לנו רק טוב. הלכנו דרך יערות ערמונים ופריחות ועד ל"פלטיאה" המרכזית של טצנקראדה. הצטלמנו ליד עץ הדולב העצום ביותר ביוון. באזור קו פרשת המים באי אביה טיילנו לאורך הנהר בין עצי דולב וחלוקי נחל שמקורם צפחות, גרניט ושיש צבעוני במיוחד. בהמשך סעדנו את לבנו ב"ארוחה יוונית" גזעית בנוף הצופה ליבשת היוונית ולים האגאי! לא דילגנו על אגם "מרתון". כן, הקרב המפורסם (כיום המרוץ האולימפי). וברפינה קיימנו את מסיבת הסיום עם ברכות, צחקוקים, קינוחי דגים, בשר, יין וסלטים יווניים ל"מזכרת" – יאסו !

ד"ר ורד לב כנען

בין הקול לסאונד" יוצרת גם הבחנה. זוהי אמירה המכוונת אותנו להרהר בהבדל בין שני המושגים, סאונד וקול, כשני קטבים, כשני מושגים נבדלים. ההרצאה סקרה כמה מחשבות ראשוניות על ההבדלים בין שני המושגים הללו. מהו סאונד? כיום נראה שסאונד משמש כמושג השמע הרחב ביותר שבתוכו מצויות כל תופעות השמע, אלה שהן בעלות משמעות ואלה שהן חסרות משמעות, תופעות סונאריות בעלות עוצמה וחסרות עוצמה, כאלה שהן בעלות קול וכאלה שהן חסרות קול. סאונד כולל את כל סוגי ההופעות של השמע, אפילו של הדומם ושל הדממה. האם נכון להבין את מושגי הקול והסאונד כמושגים המייצגים תפישות עולם שונות, כלומר, מצד אחד, עולם הנשלט על-ידי הקול והפשר, ומצד שני, עולם המעמיד את הסאונד כמושג מכונן של שדה השמע? בהרצאה ניתחה לב כנען ייצוגים מיתיים של קול וסאונד מתוך השירה היוונית העתיקה. המחשבה המיתית משלבת בין הסאונד והקול, ומחברת את הסאונד לגופניות הקונקרטית של הקול האנושי והחייתי. מן הביתוח עולה כי הסאונד של הצעקה חסרת הפשר, של הכאב הלא מדובר, או של ריבוי הקולות החתרני, תמיד קשור לקול הבוקע מגוף בעל ראות וגרון, מגוף מורטלי, סופי, שברירי, בעל גבולות של תהודה ועוצמה.

"הקול-גוף - רקמה ומחווה" זה שם הרצאתה של ד"ר אדווה פרנק שוובל, חוקרת, מוסיקאית ומטפלת במוסיקה. פרנק שוובל דיברה על רקמת הקול ומהות הקול; הקול הלא לשוני פועל כסימן. אנחנו קוראים אותו מעבר למילים. אנו מרגישים שהדובר נתון במצב רוח מסוים, בעל אופי

אורי רשף, דורית רינגרט ורד יעל גילעת

יום העיון נפתח בברכותיהן של ד"ר יעל גילעת, ראש המכון לאמנות, ושל דורית רינגרט, רכזת תחום אמנות יצירה.

גילעת ציינה כי יום עיון זה מסיים שבוע אירועים בחודש מאי שכלל סיור לימודי של כל החוג, מרתון רישום ויום של סדנאות אמן. ימים אלה נועדו לייצר פלטפורמות להרחבת המודלים הרעיוניים שעליהם מושתתת תכנית הלימודים, להתבונן, להתנסות וללמוד אודות תחומים חדשים. כזה הוא תחום אמנות הסאונד. תחום שזו לו השנה הראשונה בתכנית הלימודים.

קשה להצביע על הרגע המסוים שבו הפכה עבודה עם סאונד ליצירת אמנות במלוא מובן המילה. עם זאת, ניתן לציין אדם שמייצג רגע שכזה והוא האמן והמוסיקאי ג'ון קייג', ששיצירתו 4.33 בנויה על פרק הזמן מוגדר שבו האמן המופיע לא מנגן מוסיקה אלא מאפשר לסאונד לבנות את שפת היצירה. עם התפתחות המיצג ופריחת הידיאו ארט והמוסיקה האקספרימנטאלית היטשטשו הגבולות המדיומאליים ונוצרו יחסים חדשים בין הסאונד לשפה החזותית.

ככל שהסאונד התחזק, יחד עם הטכנו, שבו ועלו שאלות על היחס בין הקול למבט, ולאופן ששניהם מגדירים את האדם ואת נוכחותו בעולם. הקול מחובר למשמעות הצליל אבל בראש ובראשונה מחובר לזהותו של הדובר או הדוברת ולקהל המאזינים. הקול, שבמעמדו נברא העולם אינו נתפס בתרבות המערבית כתופעה פיזית. הוא ביטוי של נוכחות האל שאינה נראית, אך עם זאת הוא קול הרואה הכול.

כוחו של הקול ומעמדו הביאו למישטור ולאיסור השמעתו בעבור קבוצות שונות; בחברה היהודית המסורתית תרם הביטוי "קול באישה ערווה" (תלמוד בבלי, ברכות כד ע"א) להשתקתן של נשים בפרהסיה ולאיסור השמעת קולן בשיח הציבורי, וכמובן בעבודת הקודש המבוססת על קול ודיבור, שירה, דקלום, פירוש, פרשנות ושיחה ברשות רבים.

וגם אם היום מצב העניינים נראה שונה, משקעים תרבותיים ומבנים חברתיים ממשיכים להיות נוכחים ולהשפיע על אופני השמעת קולנו.

אם כן, הצומת בין קול וסאונד מזמן דיון רחב יריעה בין האמנויות ובין התרבות, המגדר והפילוסופיה.

במנעד בין הקול לסאונד וביטויים באמנויות מתמקדים שלושת מושבי הכנס. המושב הראשון עסק ב"קול, קולה, קולות" - הקול הנשי בעבודות וידיאו ארט, וכן בהיבטים תיאורטיים החל משאלת הקול במיתולוגיה ועד למחוות הקול.

שולי נחשון, אמנית וידיאו ומרצה באורנים, הרצתה על נוכחות הקול בעבודות וידיאו ארט.

הרצאתה של ד"ר ורד לב כנען מהחוג לספרות באוניברסיטת חיפה דנה במשמעות הכותרת של הכנס "בין הקול לסאונד". לכאורה הכותרת פותחת באמצעות הרווח שנפער בין הקול והסאונד את תחום השמע, את כל מה שמעורר את חוש השמיעה: רעשי רחוב, רחשי הטבע, קולות בני אדם, קולות של חיות, רעשים ורחשים של חפצים, קולות דמוניים, מוסיקה, ושאר מיני יצירות מלאכותיות של קולות ורעשים. עם זאת, הכותרת

כשם שחבל בנוי מסיבים וצורת הסיבים וחוזקם יקבעו את אופי החבל, כך הקול מושפע מהתדירויות. יש בסיס קבוע – הזהות הקולית של הדבור. כל השאר משתנה בהתאם לסיטואציה.

בתחום הטיפול העניין הזה חשוב מאוד; הטיפול הוא סוג של פרפורמנס קולי. מטפלים ערים למידת ההלימה בין הסיפור שמסופר ע"י המטופל לבין הקול שבו הסיפור מובע.

מחווה היא יחידה קצרה בעלת איכות של מוטיב, יחידת התרחשות קצרה שאינה ניתנת לחלוקה. היא מעניקה חיות ותנועתיות לדיבור ולעתים גם מונוטוניות.

המושג השני עסק בסאונד כאמנות עצמאית וכפס-קול אלקטרוני. הרצאתו של **אורי דרומר**, אמן בינתחומי, "שתיקות, זרזיפי מים, גרגרי חול ורהיטים מדברים: אורי דרומר עבודות 2006-2010", נפתחה בהקרנת קליפ של דורלקס סדלקס, 500 מילים, הקליפ הוקרן בשנת 1985 בתכנית טיוב של הטלוויזיה האנגלית, ערוץ 4. אורי דרומר, מנהיג הלהקה סיפר על מסע ההופעות בפולין ועל ההופעה באושוויץ. דרומר סקר את יצירתו העוסקת בזיכרון ובשואה: ספרים, הצגה, מוזיקה, אמנות פלסטית, וכן דיבר על התערוכה "יבבם" שהוצגה בגלריה רונזפלד בשנת 2002, שם הציג קיר שהורכב מספרים שעליהם הודפסו דימויים של מכוניות לאחר תאונות דרכים, וסרט בסגנון אימפרסיוניזם גרמני. בסרט נראה האמן כשהוא מסתובב עיוור בספרייה. לאחר מכן הזכיר דרומר את אדמונד ג'אבס ואת כתיבתו ובייחוד את העיסוק בהקבלה שבין חול מדבר לאותיות א' ב'. דרומר הציג כמה מעבודותיו האחרונות שנעשו בהשראתו של ג'אבס: חול 2; מקהלת ילדות צעירות שרה יצירה ווקאלית שנכתבה מתוך הקשר למסורת 'שירי החול', כשברקע סרטון אנימציה אשר שבו נראית העיר תל אביב כשהיא נגרסת לחול. בעבודה השנייה 'שמשון הגיבור', נשמע קולו של האלוהים המספר את סיפורו של שמשון הגיבור, קול המספר נשמע מרמקול התלוי באוויר מבלינים, שתי העבודות הוצגו ברחובות תל אביב. **אורי רשף**, מרצה לפסקול בקולנוע ובטלוויזיה, הרצה על הקול הפנימי והחיצוני בסיפור הקולנועי.

במושב התארח מופע מולטימדיה של קבוצת סלמנקה הירושלמית, העוסקת בקול, סאונד, מגדר, הגירה ותרגום. המופע שלהם, "סיפורה של בתיה ב'", הוא עבודה אירופית אך מרגשת בתוך ז'אנר הטלנובלה.

מסיום. יש לנו פרסונה קולית, שמושפעת בחלקה ע"י הנתונים הפיזיולוגיים שלנו, אבל היא גם משהו שאנו בונים אותו.

הקול הלא לשוני אינו ניתן לרישום או לשחזור, למשל בקריאת טקסטים עתיקים.

חולאן בארת כתב על הקול – "גרעין הקול". הדובר, כשהוא מופיע ברגע העכשיו עם קולו, הוא מנכיח את גופו. טקסטורה, מבנה פה, משחק השיניים והלשון, הדבר הזה מעורר אצלנו רגשות. הצליל "מדבר" בכמה שפות ובכמה רמות משמעות בו זמנית.

מהי רקמת קול? אנו מתארים קול של מישהו לרוב באמצעות מטאפורות. זה ממד קשה לשיעור או להגדרה. אפשר לדבר על קול רך, חם, קר וכד'. הוא מופיע או מורגש כמשהו שנוגע בנו. הגוון הקולי דוחה או מושך אותנו. גון הקול עובד כסימן אינדקסי (לא סימבולי אלא חלק מתמונה, מקונטקסט כללי).

גון הקול מושפע גם מנתונים תרבותיים; יש ציפייה שקול נשי או קול ילדי יישמע בצורה מסוימת. הוא תמיד בתוך קונטקסט של דיאלוג, זו אינה תופעה אקוסטית מבודדת אלא תופעה אינטר-סובייקטיבית שפועלת בשדה הבין-אישי.

אורנים טא...

אורנים בטכאולי הא:

המקום שבו – הזמן זורם ונאסף כמו מי גשם בסוכת המטרואולוג – הגשמי ואני מתגשמת בו.

המקום שבו – אני פוגשת אנשים המבקשים לעצמם ולתלמידיהם חיי לימוד, התפתחות ודחף יצירה.

המקום שבו – שנים שאני סובבת, עולה ויורדת, ובאופן מסתורי אל מול פני תלמיד חדש כל פעם מתעוררת.

המקום שבו – עמדתי בקיץ 2006 (כשטילים מצפון נפלו מסביב) ליד אבן המצבה של יהושע מרגולין באורנים, שהיא 'אבן הפינה', 'אבן הראשה' של אורנים – ובקשה בלבי – שבבוא זמני אטמן גם אני שם. (סיפור אמתי)

תודה ובהצלחה, עידית אכבי

המסע לבוסתן הספרדי – התכנית להוראה רב תחומית M.Ed

בהדרכת ד"ר יעל פויס וד"ר יעל גילעת

כתבה: ד"ר יעל גילעת

גן באלהמברה צילום: אביטל מצגר

העיר סיפקה אין סוף עדויות למפגשים בין-תרבותיים: EL ALCÁZAR, מבצר ומערך ארמונות, שיא האדריכלות המורית, המודחארת (של המוסלמים תחת השלטון הנוצרי) והרנסנסית, שבו כל אולם עלה על קודמו בעידון הדקורטיבי ובעושר המוטיבים והגנים... תעלות המים וההדרים... הקתדרלה שנבנתה על שרידי המסגד, כשמעל המינרט שהפך למגדל פעמונים, פסל ה

GIRALDA, סמל העיר. וכל אלה מרוכזים ברובע סנטה קרוז (הצלב הקדוש), שקם על שרידי החודריה, שכונת היהודים, המשופעת בסיפורים של אהובות אסורות, שירה גדולה ורדיפה עוד קודם הגירוש. הלכנו בעקבות ציירי אסכולת סביליה (מאות 16-17), הנודעת ביותר מהתנועות האמנויות בספרד. בכל אתר, כנסיה, מוזיאון וארמון שביקרנו, תרמו לנו חברי הקבוצה מידיעותיהם על-פי נושאים שהוכנו לויקי. ראינו יצירות מופת של ולסקז, זורברן, ריברה ועוד. את השוורים ראינו בתמונות. בזירה ובמוזיאון ראינו מקרוב את סוגי הבגדים של המטדורס ומיני פוחלצים.

ובלילה – פלמנקו ב-LA CARBONERIA, ברובע שבו שכנה ופעלה לפני הגירוש משפחת לוי היהודייה. המופע היה מחשמל, חושני, קצבי וצורד. בחרנו להתמזג עם המקומיים ולהיות שותפים למופע "לא לתיירים".

בקורדובה ביקרנו ב-MEZQUITA, קתדרלת העיר, שנבנתה במרכז המסגד המרהיב בעל 850 עמודי גרניט התומכים בקשתות כפולות, מבנה שהיה המבנה המפואר ביותר של חליפות קורדובה. גם כאן החודריה הסמוכה לקתדרלה, סיפורה את סיפורה של קורדובה ושל יהודיה כולל רבי משה בן מימון – MAIMONIDES.

ברחובות העיירה הצוירת פרייגו דה קורדובה טיילנו בין סמטאות הגרניום. כל כנסיה בה יפה מקודמתה, ולמרגלותיה נפרשים נופיה הרחבים של אנדלוסיה כבגליוה.

יש מי שראו בלה אלהמברה את פסגת הטיול. ככתוב על אחד מכתליה, "אין כאב גדול מלהיות עיוור בלה אלהמברה". המבצר, הארמונות וגירות ה-GENERALIFE הם עוצרי נשימה. ליד כ"גרנאט אל יהוד", גרנדה של היהודים, שוחחנו על שמואל הנגיד ועל משה אבן עזרא. באדיבותו של חוקר תולדות יהודי העיר מאוניברסיטת גרנדה, אנטוניו ברנרדו אספינוזה, הכרנו מקומות וסיפורים על החלפת שמות הרחובות עם הקמת הדמוקרטיה וראינו אנדרטאות שונות, כולל פסל המנצח את מייסד הפלנגות, חוסה

כוכר אספניה בעיר סביליה באנדלוסיה, ספרד

המסע לאנדלוסיה שבדרום ספרד היווה את שיאו של קורס בינתחומי במסגרת לימודי מוסמך. עוד לפני שטעמנו את טעם הטאפאס והרחנו את ריחות היסמין והמגנוליה ערכנו היכרות עם המפגש, הבין-תרבותי בין ערבים, יהודים ונוצרים בחבל ארץ זה, ועם עקבותיו בתרבות ספרד בת ימינו.

בארבעה מפגשי לימוד אינטנסיביים ובהכנת אתר ויקי רחב יריעה נוסד בסיס הידע המשותף לקראת המסע. יצאנו לדרך, 35 משתתפים סקרנים לגבי טיבו של מפגש תרבותי זה, למודי מציאות מרובת תרבויות ומסוכסכת לרוב. גם דרכי כינון הזיכרון ההיסטורי מגירוש יהודי ספרד, נפילת גרנדה המוסלמית, ובמאה ה-20 – מלחמת האזרחים והדיקטטורה הפנקיסטית עניינו אותנו.

נחתנו במלגה וממנה נסענו לסביליה. שום ידע נרכש לא מכין ליופי הצרוף של כפרי אנדלוסיה ועריה, שהשילוב בין נופיה לבנייניה יוצר חוויה רב-חושית. בסביליה, עיר המזרקות, שצליל מימיהן מתנגן בשירי הפלמנקו, התמקמנו בשכונה ליד החומה הרומית העתיקה, שבתחומה בזיליקה ניוא-ברוקית ולה אחד מפסלי המדונה המפורסמים באנדלוסיה כולה. בערבים צפינו בחזרות הגרליות לקראת התהלוכות המסורתיות בשבוע הפסחא. במרחק הליכה אפשר היה לשמוע פלמנקו במועדונים מקומיים.

סביליה הייתה העיר הראשונה במסע שכלל גם את קורדובה וגרנדה וכפרים ביניהן. עוד בישראל יצרנו קשרים עם מוסדות אקדמיים ותרבותיים ועם אנשי המקום בסביליה ובגרנדה שסייעו לנו בסיוורנו כדי לשמוע מהם על מטען הזיכרון ונוכחותו בהווה. התארחנו בפביליון מרוקו באקספו 92 שכיום משמש מושב למכון "שלוש התרבויות". תוך התבוננות ביפי האדריכלות של המבנה – מלאכת מחשבת של עבודות עץ, אריחי קרמיקה מצויירים ומזרקות מים, שמקורותיה ב מדינת EL ANDALUZ – התוועדנו ליחסים המורכבים בין העבר המיתי לבין ההווה. התרשמנו מתערוכות אמנות עכשוויות שעסקו בתיירות ובהגירה והתייחסו לזיקה בין תערוכות בינלאומיות, קולוניאליזם, גזענות וגלובליזציה. כמה אופייני שהמוזיאון לאמנות עכשווית שוכן במנזר LAS CARTUJAS ובחצרו העץ (OMBU) הרחב ביותר באזור שהובא מאמריקה על-ידי קולומבוס. המנזר היה במאה ה-19 למפעל הקרמיקה שנוהל על-ידי משפחה אנגלית ויצר חרסינה בסגנון ויקטוריאני... במרכז של סביליה, הידועה בכלים ובאריחי הקרמיקה. רבדים בין תרבותיים של כיבוש וכניעה, סובלנות ואפלייה, רדיפות ופיוס ליוו אותנו לאורך המסע דרך המבנים, הגנים, האמנות החזותית, השירה והריקוד.

חצר בסמטאות קורדובה צילמה: אורית וינר

אנטוניו פרימו דה ריברה, שלא הוסר ממקומו בשל ערכו כיצירת אמנות... אנטוניו סיפר על עירו שחיה בין תפארת העבר לבין הדיקטטורה הנוראה שבאה אחרי מלחמת האזרחים. בחצר מוזיאון CASA LOS TIROS, מבנה טיפוסי מהמאה ה-17, שתקרותיו מצוירות דמויות מהמיתולוגיה היוונית והרומית ומהמסורת הנוצרית ישבו לשיחה. מארחיו סיפרו מהו בעיניהם "מפגש בין תרבויות" ועל משקעי מלחמת האזרחים בין זיכרון ושכחה. סטודנטים, מרצים ומלווים שאלו ותהו האם כל מה שחוויו באנדלוסיה מעניק תקווה לעתיד שבו יוכלו להתכונן גם במקומותינו יחסים בין-תרבותיים בין "שונים אך שווים". רוויים ברגשות ובתובנות שעלו בשיחה המשכנו לקתדרלה ולקפלה, מקום קבורת המלכים הקתולים, פרנינדנד ואיזבלה, שב-1492 שלחו את קולמבוס למסעו, כבשו את גרנדה מהמלך המוסלמי האחרון, גרשו את היהודים וכוננו את האינקוויזיציה בעיר.

באוניברסיטה התקבלנו בזרועות פתוחות ובעקבות לורקה והצוענים עלינו וירדנו ועלינו שוב דרך רובעי באלבאיסין וסקרמונטה, שמענו זמברה ופלמנקו וגם רקדנו ושמחנו.

השקת ספרים בספרייה

השקת הספר "שעת התבהרות" מאת עידית לבבי גבאי

כאן, באורנים, עידית עברה את החניכה האמנותית שלה, גדלה והתפתחה, ומקימת דיאלוג פורה עם תלמידים ועם אמנים.

שפירא הודה לבעלי התפקידים באורנים שסייעו בהוצאת הספר, **ד"ר גליה בר אור וד"ר יעל גילעת**, לרבים שתרמו מיצירותיהם לספר וכן למעצב הספר, **משה מירסקי**, ולבסוף הודה לעידית על המפגש ביניהם; עידית היא אמנית בכל רמ"ח איבריה ושס"ה גידה, אינה מתפשרת ועם זאת רגישה ודיאלוגית.

עידית לבבי גבאי העידה כי הספר

הוא מפעל תרבות מבחינתה. "אחד הדברים שמי שעוסק באמנות חווה הוא שכל תנועה שאתה עושה החוצה, אתה בעצם עושה אותה גם פנימה. תערוכה היא פעולה חזקה מאוד שאתה עושה כלפי הקהילה שלך ואז חודשים אתה צריך להחזיק את הריאות שלך שלא יתפוצצו לך.. זה דבר שמרתק אותי, הפעולות שאני עושה כלפי חוץ לעומת הקונסטרוקציות הפנימיות שלנו

עידית לבבי גבאי בהשקת ספרה

(תודעה, רוח). את הפסוק "מן המצר קראתי יה ענני במרחביה" שיבצתי לראשונה בקטלוג ב-97'. אז התחלתי לזהות את מרחביה כמקום נפשי ולא רק כמקום על המפה.

כיום אני מבינה את המשפט כך: כל אדם נולד מתוך מצר כלשהו ויוצא לאיזשהו מרחב. התשובות הן במרחב הדיאלוגי, במרחב שבו פוגשים אנשים. אולי שם נמצא גם האלוהים. זו לא רק מרחביה של השומר הצעיר, זה מסר הרבה יותר רחב."

אירוע השקת הספר נפתח בדבריה של **ד"ר יעל גילעת**, שנגעו ביחסים בין האור ובין האפלה ביצירתה של עידית ובדרך הארוכה לבניית המרחב האינטימי שהוא גם המרחב הלירי, נושאים שגילעת פיתחה במאמר על עבודתה של עידית.

יניב שפירא, מורה בתכנית ללימודי תעודה באוצרות וחינוך מוזיאלי, לשעבר אוצר גלריית הקיבוץ, הוא אוצר התערוכה של עידית.

שפירא הצביע על כך שהספר מאיר את יצירתה של עידית בשלושה שערים: מאמרים פרשניים בהיבטים ביוגרפיים, מבחר מעבודותיה בהקשרים ובזיקות לעבודות וכן אנתולוגיית שירה המאגדת 16 שירים שעדיית בחרה ואספה בקפידה רבה ובקריאה חוזרת הם מהווים טקסט פרשני לעבודותיה.

לדבריו, הספר מהווה במידה רבה שלוחה או הרחבה של התערוכה, שכן התערוכה מתקיימת בִּמְקוֹם והספר – בהיסטוריה.

האוצר יניב שפירא בהשקת הספר "שעת התבהרות"

עידית מקדישה את הספר למשפחתה אבל גם לחברים, לתלמידים ולמורים ולבני ובנות שיח, כפי שהיא קוראת להם.

אורית אלון - ללא כותרת

20.7.11 // 4.8.11

מציגים

אהרונ-יעקבי מירית // אייזיק אפרת // אלון אורית
 אלימלך לינה // בן חיים-קורסיה מירי // גביש לירון
 גולדצווייג עידית // גלאון מהדיפור מיכל // גרוניך מעין
 גרנדוס-כהן מיכלי // זועבי נג'ואן // חסן סובחיה
 טבול אלי // ידין-צדר אורלי // לוי דותן // סירי-זיינגר טל
 פלייסינג-דהן חנה // פרוטר דלית // פרנס איתמר

אוצרת התערוכה // רותי הלבץ כהן
 מרכזת פרויקט גמר ביצירה // ענת גטניו
 עוזר לאוצרת // דוד נחום

לפרטים המכון לאמנות טל. 04-9838750 // art.oranim.ac.il // מרכז מידע והרשמה 1800-30-10-80

לירון גביש - ללא כותרת, וידיאו

איתמר פרנס - לאפ דאנס, שמן על בד